

ОДБРАНА

Специјални
прилог **7**
АРСЕНАЛ

Интервју

Вук Костић, глумац

АПСОЛУТНО ВОЈНИК

Александар Мишчевић
државни секретар МО за финансије

БУЏЕТ ЗА ПРЕЖИВЉАВАЊЕ

Они се буде са Србијом

Јована и Срђан

ЈУТАРЊИ ПРОГРАМ

ПРВИ ПРОГРАМ РТС, СВАКОГ ДАНА У 06.05

ВАШЕ ПРАВО ДА ЗНАТЕ СВЕ

www.rts.co.yu

НОВИНСКИ ЦЕНТАР

ОДБРАНА

ПРЕПОРУЧУЈЕ
КАПИТАЛНО
ИЗДАЊЕ

ЗЕМЉА ЖИВИХ

310116

Аутори: Владимир Стојанчевић, Љубодраг Динић и Ђорђе Борозан

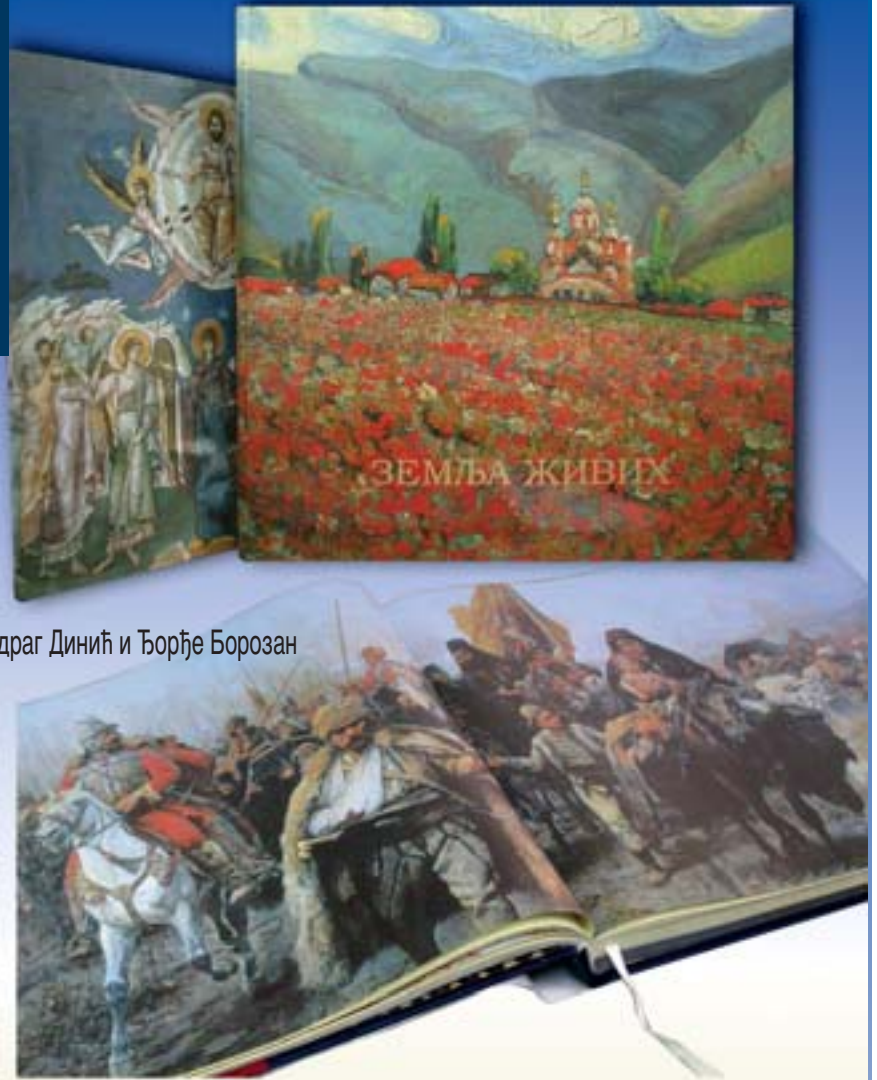
Угледни аутори Владимир Стојанчевић, Љубодраг Динић и Ђорђе Борозан написали су текст за репрезентативно издање „ЗЕМЉА ЖИВИХ“ који је дат у двојезичном слогу на српском и енглеском језику. Писан је на темељу потврђених чињеница и поткрепљен до сада необјављиваним историјским документима који појашњавају сложеност теме. Реч је о генези српско-албанских односа у 19. и 20. веку. Корени садашњих (не)прилика дубоки су више од две стотине година и неопходно је добро их изучити како би неке актуелне појаве биле много јасније. Прецизан научни приступ теми, јасна методологија истраживања и свима разумљива писана реч јесу додатне вредности књиге која садржи поуке и за наредне генерације.

Благослов за штампање књиге дао је Патријарх српски господин Павле.

Књига је врхунски опремљена, у тврдом повезу, смештена у кутију, обима 372 стране, формата 28,3 x 29 cm. Цена књиге је 7.560,00 динара.

Наручбеницу и примерак уплатнице послати на адресу: НЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд.

Књига се може набавити и у нашој књижари – у Београду, Васина 22

НЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд тел: 011/3241-026,
телефакс: 011/3241-363. жиро-рачун: 840-49849-58

НАРУЧБЕНИЦА

Наручујем примерака књиге: „ЗЕМЉА ЖИВИХ“

по укупној цени од 7.560,00 динара.

Књиге ћу платити (заокружити број): 1) одједном (плаћање унапред)
2) на кредит у месечних рата (највише 6)
по динара, уз оверену административну забрану.

Код плаћања унапред уз наручбеницу послати доказ о уплати целокупног износа
увећаног за поштарину у износу 200 динара. Купци на кредит достављају
административну забрану (обаразац се добија од НЦ „ОДБРАНА“) оверену
у Војној пошти или предузећу у коме су запослени.
Рекламације у случају неуручивања књига примамо у року од 30 дана.

Купац.....
(име, очево име, презиме)

Матични број грађана Број личне карте

издате у МУП

Улица и број

Место и број поште Телефон

Датум Потпис наручиоца

Именовани је стално запослен у
(назив ВП или предузећа)

Улица и број

телефон Место и број поште

МП Овера овлашћеног лица

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

"Одбрана" наставља традиције "Ратника",
чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Новински центар "ОДБРАНА"
Београд, Браће Југовића 19

Директор и главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Уредници

Душан Мариновић (деск)
Драгана Марковић (специјални прилози)

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник фрегате,
Душан Глишић (интернет), Снежана Ђокић (свет),
Бранко Копуновић (друштво),
др Зоран Миладиновић, потпуковник (дописник из Ниша),
Александар Петровић, потпоручник,
Владимир Почуч, капетан I класе (одбрана),
Сања Савић, Мира Шведић (техника)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастијан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, др Славиша Влацић,
Милосав Ђорђевић, Александар Лијасковић,
др Милан Мијалковић, Предраг Миљевић,
Миљан Милкић, Крстан Милошевић,
др Милан Милошевић, др Александар Мутавић,
Благоје Ничић, Никола Остојић, Никола Оташ,
Будимир М. Поподић, Влада Ристић,
др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски
(технички уредници), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Поподић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор и главни и одговорни уредник
3241-104; 3241-258; 23-809
Заменик главног уредника 3241- 257; 23-808
Секретар редакције 3241-363; 23-078
Редакција 2682-937; 23-810; 3201-576; 23-576
Прелом 3240-019; 23-583
Дописништво Ниш 018 /509-481; 21-481
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@beotel.yu
redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НЦ "Одбрана"

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара.
За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа "ПОЛИТИКА" АД, Београд, Македонска 29

ЦИП – Каталогизација у публикацији
Народне библиотеке Србије
ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

"Одбрана" је члан
Европског удружења војних новинара

Снимио Горан СТАНКОВИЋ

САДРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Државни секретар за финансије Александар Мишчевић
БУЏЕТ ЗА ПРЕЖИВЉАВАЊЕ 8

Пер аспера

ЗАМАК ЗА САМЦА 11

ТЕМА

Реорганизација Војске Србије

ОСТВАРИВАЊЕ ВИЗИЈЕ 12

ОДБРАНА

250. ракетна бригада ПВО

**ПОУЗДАН ОСЛОНАЦ
У ОДБРАНИ НЕБА** 18

Провера кандидата за Војну академију

ЗАТЕЗАЊЕ ОПАСАЧА 24

Делегација Војне академије у Анкари

РАСАДНИК ВОЈНЕ ЕЛИТЕ 28

ПРИЛОГ

АРСЕНАЛ - 7 31

ДРУШТВО

Искуства у преквалификацији вишка војног кадра
ДРУГИ ЖИВОТ 56

63

72

Јубилеј Војне установе „Тара“

ТРИ ДЕЦЕНИЈЕ ВЕРНОСТИ

58

СВЕТ

Пуковник др Мајкл Бел, са Универзитета за националну одбрану САД у Вашингтону

ОДГОВОР НА НОВЕ ПРЕТЊЕ

60

ТЕХНИКА

Ле Бурже 2007.

САЛОН МОЋНИХ ВАЗДУХОПЛОВА

63

КУЛТУРА

Вук Костић, глумач

АПСОЛУТНО ВОЈНИК

68

ФЕЉТОН

Југословенски детаљман тешких бомбардера

ВЛАДА НА БЕСПУЋУ

72

Педесет година од смрти Паје Јовановића (1859-1957)

ПАТРИОТСКИ СЛИКАР

76

СПОРТ

Драгана Рајбловић, прва жена из Србије на крову света

НА КОРАК ДО СУНЦА

80

РЕОРГАНИЗАЦИЈА

С ормирањем Четврте бригаде КоВ крајем прошлог месеца завршена је прва фаза реорганизације Војске Србије. Добили смо нову, мању, боље опремљену и ефикаснију војску, која је у складу са нашим могућностима. Зауостављен је пад њене борбене моћи и она је у потпуности оспособљена за своје мисије и задатке.

Војска је, дакле, одрадила свој посао за нешто више од годину дана, и то без додатних трошкова. Сада је тежиште на обуци и подизању нивоа њене оперативне способности, а држава треба да створи оквир за наставак реформског процеса у другој фази реорганизације која, како је то дефинисано *Планом развоја система одбране*, обухвата професионализацију и модернизацију Војске Србије до 2010. године.

Динамику промена у Војсци Србије после 2010. године још није могуће прецизно одредити, јер су условљене ставовима државних институција о систему одбране, растом друштвеног бруто производа, а зависе и од укључивања наше земље у европске и безбедносне интеграције.

У врх приоритета сада свакако спадају социјална реформа, политика стамбеног обезбеђења, плате и бенефиције запослених у Војсци и систему одбране у целини. Предуслови за њихово решавање су усвајање неопходних закона и других стратегијско-доктринарних докумената које се очекује на јесен, и, наравно, потребна финансијска средства.

Укупна вредност војног буџета за 2007. годину јесте 63,67 милијарди динара. Из државне касе издваја се 57,5 милијарди динара, а рачуна се и на 2,95 милијарди из *Националног инвестиционог плана*, те на 3,2 милијарде из сопствених прихода што је довољно тек за пуко преживљавање јер само за плате и војне пензије одлази више од 50 одсто укупних буџетских средстава.

Када се подмире остали трошкови за инвестиције остаје тек око пет и по милијарди. Истина, то је много више него ранијих година, али је још увек далеко мање него што су потребе земље која настоји да ухвати корак са светом, и војске у коју се већ дуго година није значајније улагало.

Према речима челних људи Министарства одбране и Војске, реформа може успешно да се настави само ако се за трошкове одбране обезбеде редовна годишња издвајања у висини 2,4 одсто бруто друштвеног производа и уколико се војни пензиони фонд одвоји из буџета Министарства одбране. Поред тога, у систем одбране треба да се врати новац од продаје вишка војне имовине, а средства из *Националног инвестиционог плана* не би требало рачунати у буџет одбране. Ту једначину мораће да реше надлежни државни органи. ■

САСТАНАК ГРУПЕ СРБИЈА-НАТО ЗА РЕФОРМУ ОДБРАНЕ

У Дому Народне скупштине Републике Србије у Београду, 11. јула, одржан је десети састанак Групе Србија–Нато за реформу одбране.

У уводном излагању министар одбране Драган Шутановац изразио је опредељење за наставак реформи система одбране и за евроатлантску интеграцију Србије. Он је рекао да очекује да ће Презентациони документ о сарадњи са НАТО-ом ускоро бити представљен у Бриселу и да ће бити потписан Споразум о размени безбедносних информацијама.

– Убеђен сам да Војска Србије може и мора да буде мост за развијање поверења свих земаља које су заинтересоване да раде са нама, посебно земаља НАТО-а... Очекујем да коначно решење статуса Косова и Метохије ни на који начин не доведе до ангажовања било које војне силе са било које стране. То је врхунски интерес овог министарства и ове државе – истакао је министар одбране.

Говорећи о реформи система одбране министар Шутановац је истакао да је формирањем Четврте бригаде Копнене војске направљен „велики искорак“ у реформи Војске, али да има још много посла. Битан део у наставку реформе је и војно школство, важно и због „будуће интеграције у велике системе као што је НАТО“.

Министар Шутановац је најавио да ће ојачати сарадњу Министарства одбране и Скупштине Србије. Подсетивши да је Војска у претходном периоду била ван надлежности српског парламента, Шутановац је навео да су законодавне активности

једна од области у којима је оружаним снагама потребна помоћ парламента. Реформски процеси спроводе се на основу *Нацрта стратегијског прегледа* одбране па је неопходно усвајање тог документа, како би се наставило с тим активностима. По раздруживању државне заједнице СЦГ и успостављања Србије као самосталне државе, потребно је усвојити и низ закона везаних за комплетан систем одбране. Ту спадају закони о војсци и одбрани, службама безбедности, те низ пратећих правних аката значајних за функционисање оружаних снага Србије.

На састанку Групе Србија–Нато помоћник министра за политику одбране мр Душан Спасојевић истакао је, између осталог, да Србија има пуно разлога да унапреди сарадњу са НАТО-ом, пре свега преко Партнерства за мир. Он је подсетио на потребу што хитнијег усвајања одговарајућих стратегијских докумената.

Директор дирекције за планирање снага НАТОа Френк Боланд је такође оценио да има напретка у реформи Војске Србије, али и још много посла за шта ће бити потребно време. Боланд је изразио спремност Групе да и даље настави да подржава реформу система одбране Србије.

Поред представника Министарства одбране, састанку су присуствовали и представници других министарстава, те изасланици одбране акредитовани у Београду. ■

С. Ђ.

ФОРМИРАНА ЧЕТВРТА БР

ЗА МИРАН ЖИВОТ

Министар одбране Драган Шутановац уручио је команданту Четврте бригаде КоВ пуковнику Милосаву Симовићу војну заставу уз жеље да је припадници врањске јединице поносно носе, следе традиције Првог пешадијског пука, буду спремни да бране отаџбину и подижу углед наше земље у свету

У врањској касарни „Први пешадијски пук књаза Милоша великог“, 30. јуна, одржана је свечаност поводом формирања Четврте бригаде Копнене војске и додељивања војне заставе припадницима ове јединице. Свечаности су присуствовали изасланик председника Републике Србије и министар одбране Драган Шутановац са сарадницима, начелник Генералштаба ВС генерал-потпуковник Здравко Понош са члановима колегијума, команданти оперативних састава ВС, представници Пчињског округа, општина Врање, Сурдулица и Владичин Хан, МУП-а, Жандармерије, БИА, инострани војнодипломатски представници и други гости.

Примајући војну заставу пуковник Милосав Симовић нагласио је да војници и старешине 78. моторизоване бригаде годинама успешно извршавају постављене задатке, а то су обезбеђење административне линије и контрола Копнене зоне безбедности, чиме су створени услови за миран и безбедан живот свих грађана Пчињског округа без обзира на националну, верску и политичку припадност.

– Припадници Четврте бригаде ће војну заставу, симбол највеће војничке части и достојанства, својом стручношћу, храброшћу и присебношћу, пронети ка слави, на добробит народа и отаџбине – рекао је пуковник Симовић.

Четврту бригаду ВС чине досадашња 78. моторизована бригада и делови 549. моторизоване бригаде и 52. мешовите артиљеријске бригаде, а 11 јединица ранга батаљона размештено је у гарнизоне Врање, Лесковац и Бујановац.

Снимак Д. БАНДА

И ГАДА КОПНЕНЕ ВОЈСКЕ

НА ЈУГУ СРБИЈЕ

БОЉИ СТАТУС ВОЈСКЕ

– Тешко је наћи иједну земљу или војску у окружењу која је за тринаест месеци успешно извршила организационе промене – нагласио је министар одбране Драган Шутановац на свечаности у Врању. – То је само део реформе, а други део посла односи се на Министарство одбране и све оне који у Влади и Скупштини треба да брину о безбедности наше земље. Недавно смо учествовали на заједничкој вежби са војскама Бугарске и Румуније и не само да се нисмо обрुकали, већ смо били подједнако добри, а у многим сегментима и бољи. Наша идеја је да заједно са другим земљама учествујемо у стварању безбедносног штита широм света, и то учешћем у мировним операцијама. Зато у будућности морамо да наставимо са реформама које ће се односити на нешто што је јако битно, а мало видљиво. Реч је о доношењу нових закона о одбрани, војсци и службама безбедности, али и о побољшању материјално-техничке опремљености наше војске и статусу њених припадника, јер сматрам да он мора бити знатно бољи.

У свом излагању генерал-потпуковник Здравко Понош је подвукао да су формирањем Четврте бригаде КоВ завршене организацијско-мобилизацијске промене Војске Србије започете пре тринаест месеци.

– Припадници ове јединице – подсетио је генерал Понош – професионалношћу и кооперативношћу великим делом су заслужни за то што је сарадња наше војске са Кфором све боља и боља. Они су заслужни и за углед који Војска Србије има међу локалним становништвом. Војска Србије ће учинити све да професионалним односом и спремношћу помаже становништву у невољи и репрезентује државу Србију на најбољи могући начин.

На крају свечаности одржан је свечани дефиле, тактичко-технички збор и приказ обуке Копнене војске. ■

З. МИЛАДИНОВИЋ

МИНИСТАР ШУТАНОВАЦ У СОФИЈИ

Министри одбране Србије и Бугарске, Драган Шутановац и Веселин Близнаков, потписали су 9. јула у Софији споразум о сарадњи у области одбране, који отвара могућност размене искустава, заједничке обуке и школовања.

Министар Шутановац је на конференцији за новинаре истакао да је један од највећих проблема Србије, који се тиче и војске, „Шенгенска листа“, те да је замолио бугарског колегу за подршку владе његове земље око стављања Србије на „белу листу“. Интерес Војске Србије је и да школује своје официре у иностранству, па ће зато insistирати да будућа сарадња са бугарским министарством одбране обухвата и школовање припадника обе војске.

– Потписивање споразума је само политичка претпоставка да војске могу да сарађују – оценио је Шутановац и поручио да је у иностранству прво посетио Бугарску као пријатељску државу.

Бугарски министар Близнаков је истакао да сарадња две земље има врло велике перспективе, јер доприноси стабилности региона и укључењу Србије у евроатлантске интеграције.

Делегација Министарства одбране и Војске Србије имала је у Софији низ билатералних сусрета, а министар Шутановац се састао и са бугарским премијером Сергејем Станишевом. (Фонет) ■

ПРЕДАВАЊЕ ГЕНЕРАЛА ПОНОША У ОЕБСУ

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош одржао је, 11. јула, у седишту Организације за европску безбедност и сарадњу (Оебс) у Бечу, предавање о реорганизацији Војске Србије.

У говору на заједничком састанку Сталног савета и Форума Оебса за безбедносно сарадњу он је указао да је реорганизација Војске Србије започета јуна прошле године, а завршена 30. јуна ове године. Циљ реорганизације био је успостављање рационалније и ефикасније војске.

Током претходних 13 месеци успостављена је нова структура војске, са мањим бројем јединица. Уместо досадашњих седам команди, формиране су три – Копнене војске, Ваздухопловства и противваздухопловне одбране и Команда за обуку. Унутар тих команди, смањен је број директно потчињених јединица.

Повећан је оперативни део војске, а смањен командни и логистички, нагласио је Понош. Резултат тога је и промена структуре трошкова. Процентуално, више новца ће се издвајати за оперативне трошкове и инвестиције, а мање за административне и персоналне потребе.

Након завршене реорганизације, приоритети Војске Србије у наредном периоду биће обука, модернизација и професионализација, истакао је Понош у излагању пред дипломатским и војним представницима 56 земаља чланица Оебса. ■

МИНИСТАРСТВО

ДРЖАВНИ СЕКРЕТАР
ЗА ФИНАНСИЈЕ
АЛЕКСАНДАР
МИШЧЕВИЋ

БУЏЕТ ЗА ПРЕЖИВЉАВАЊЕ

У првом плану је да се нагомилани проблеми који систем највише тиште: материјални, стамбени и обнављање самог система, реше у реалном времену. Ако то успемо, сматраћу да смо урадили много.

Функција државног секретара за финансије – недавно успостављена први пут – наводи на помисао да се питању финансија приступи другачије него до сада. Да ли је истину тако, покушали само да сазнамо у интервјуу са првим државним секретаром за финансије господином Александром Мишчевићем, са којим смо разговарали о висини и подели војног буџета, повећању плата, решавању стамбених проблема, модернизацији војног наоружања и опреме и другим финансијским питањима значајним за систем одбране. Разговор смо почели, наравно, буџетом за 2007. годину.

– Укупна вредност војног буџета за 2007. годину је све 63,67 милијарди динара. Из средстава буџета за ту сврху ове године издвојено је 57,5 милијарди; из Националног инвестиционог плана стиже 2,95 милијарди, док је остатак новца везан за сопствене изворе прихода. Будући да из тих извора треба да добијемо око 3,2 милијарде, увек се поставља питање да ли ћемо успети да остваримо оно што је испланирано. У сваком случају, сигурно је 57,5 милијарди које добијамо из буџета, јер за њих гарантује држава.

Шта се финансира из војног буџета, односно, на које је ставке првенствено усмерен?

– На плате одлази 15,15 милијарди (24%) укупног буџета; војне пензије односе 18,2 милијарде (28,6%); трошкови – 15 милијарди (23,7%), а на инвестиције ће се потрошити 5,5 милијарди динара (8,5% укупног буџета).

Занимљиво је да се у инвестирање улаже драстично мање него што је то потребно за оружане снаге земље која настоји да уђе у евроатлантске интеграције. Јасно је да су промене у тој области неминовне. Али није јасно – када ће се и како остварити?

– Према најсавременијим стандардима, за плате се издваја 50% буџета, 30% за трошкове, и 20% за инвестиције. Наш бруто национални доходак нижи је него у земљама окружења. Како се претходних година није много улагало у Војску, потребно је много средстава да би војска располагала и новом опремом.

Претпостављам да се у тим плановима рачунало на реалне изворе средстава који ће „покрити“ те планове.

– Да, рачунали смо на изворе из буџета, јер је државно питање да ли жели војску по најсавременијим стандардима које примењује НАТО – организација која у свим државама чланицама штити инвестиције. Са економског гледишта, област у којој је присутан НАТО јесте зона сигурна за инвеститоре, у којој постоје јасна правила игре и у економији и у свим другим деловима друштва. Зато крупан капитал улази лакше и брже у земље у којима је НАТО него у земље које нису чланице НАТОа. По мом мишљењу, тај економски аспект се премало помиње у јавности, иако је веома битан за Србију.

С уласком у НАТО све земље су потом улазиле и у Европску унију. Примера ради, када је Бугарска ушла у НАТО, знатно је порасла цена непокретности у тој земљи. У интересу грађана је да њихова имовина буде више вреднована на светском тржишту, односно да буду богатији.

Дотакли сте се земаља у окружењу. Можете ли поредити њихова издвајања за војску са оним у Србији?

– Просечна плата у Министарству одбране Србије износи 27.000 динара (325 евра), док је у Мађарској виша од 700 евра, у Турској око 750 евра, итд. У Мађарској се за плате издваја око 47% војног буџета – они су близу стандарда НАТОа од 50% – док Турска изузетно

много издваја за своје оружане снаге – у 2006. години било је то 8,8 милијарди долара. Поред редовног буџета, Турци располажу и са око 2,5 милијарде долара добијених од акцизе, издавања непокретности и других услуга, као и дела пренетих средстава из претходних година. Реч је о укупној суми која се приближава 11 милијарди долара. Како је наш буџет око једне милијарде долара, поређења се само намећу.

Доношење буџета за ову годину обележило је кашњење од неколико месеци. Како се то кашњење одразило на живот и рад у оквиру система одбране?

– Кашњење је произвело велике проблеме на нивоу целе Владе, односно државе. Пренет је део дугова из претходног периода. У овом тренутку, дугови Министарства одбране износе приближно две милијарде динара. До септембра, октобра, настојаћемо да све те дугове решимо и у нови буџетски период уђемо без дугова. Тај план, нажалост, не зависи само од нас, већ и од извршења самог буџета, односно Трезора Републике Србије, односно начина и брзине којом ће се сам Трезор пунити.

Чији је све дужник Министарство одбране?

– МО дугује пре свега добављачима, односно, дугови су већином везани за оперативне трошкове Војске.

Ви сте познавалац економије који долази ван система одбране и имате увид у финансијски део система. Како он изгледа у очима неког ко може да га сагледа са чисто стручне стране?

– Уочљив је помак у оквиру буџета за 2007. годину, али то још увек није довољно. Имамо велике проблеме с тим што готово 30 одсто буџета одлази на војне пензије, што се не дешава ни у једној земљи у окружењу. У њима се за војску издваја 1,9 до 2,2 посто бруто националног дохотка, али, подвличим, само за војску, без икаквих других оптерећења, као што то ми имамо. Када од домаћег војног буџета одузмете издвајања за војне пензије, добићете остатак од 39 милијарди динара. Наше реалне потребе јесу 57 милијарди динара без одвајања на пензије.

Претпостављам да то значи да ће се, као што је било најављено, војне пензије издвојити из војног буџета. Докле се стигло у остваривању тих планова?

– Издвајање војних пензија није само питање Министарства одбране. Та је тематика везана за Министарство рада и социјалних питања. Сви пензиони фондови, цивилни и приватни, а сада и војни пензиони фонд, по новим законским прописима, треба да буду под јурисдикцијом тог министарства. Дакле, није само реч о нашим жељама и плановима већ и о стратегији Владе.

На који начин ће се одређивати висина војних пензија када оне једном пређу у цивилни фонд?

– Постоје одређене специфичности предвиђене у Закону о Војсци, због извесних бенефиција које су војни пензионери имали. Идеја је да повећање свих пензија прати повећање плата у цивилном сектору. Тренутно се ради на предлогу закона, па нисам у могућности да будем прецизнији.

Да ли се у области финансирања система одбране рачуна на још неке приходе, поред самог буџета?

– Постоји Мастер план који је везан за продају нефинансијске војне имовине. Он предвиђа да се 50 посто средстава издвоји за решавање стамбених питања, 30 посто за опрему и двадесетак посто за остале намене, пре свега за обнављање система одбране.

Хоћете да кажете да има наде за војне бескућнике? Озбиљне наде, пошто је до сада било много обећања?

– Постоји 22.000 захтева за решавање стамбених питања у оквиру МО. Међу њима су захтеви лица која немају никакав смештај, оних који живе у нужном смештају и оних који имају решено стамбено питање, али потражују проширење.

Већ је формирана радна група која се бави решавањем тих проблема. Неће бити доделе станова на начин као у претходном периоду, који су у откупу веома јефтине у односу на тржишну цену. Када би тако радили требало би нам 30 до 40 година, ако имамо у виду темпо којим се то решавало протеклих неколико година.

Постоји још један, условно речено, извор фрустрације у МО и Војсци, када је реч о финансијама. То је имовина државе којом располаже Војска, а која је проглашена за вишак. Спискови те имовине су већ направљени. Који је следећи корак?

– То је везано за Мастер план. Сва продаја иде преко републичке Дирекције за имовину. Ми ћемо дати све од себе да убрзамо процес. Немамо другу могућност, јер нисмо непосредно они који утичу на процес продаје.

Али ту има још доста питања за правнике, будући да знатан део власништва Војске није уписан у катастар, не постоје власнички листови за велике површине, многа имовина је у судском поступку, и слично.

Најзад, све нас занимају плате. Оне су одавно испод нивоа одређеног законом.

– Наша је намера да се плате повећају. Међутим, с обзиром на последње најаве министра финансија о замрзавању плата чиновника, и на критике ММФ-а и Скупштине, према којима се велики део буџета одваја за плате, то неће бити лако. Трудићемо се да повећамо плате најмање за 30 до 40 посто, да их ускладимо са платама осталих државних чиновника. Покушаћемо, дакле, макар да их достигнемо, што би у сваком случају био велики корак.

Када?

– Пре краја године. Али то зависи од брзине којом ће се Скупштина састајати и када ће на дневни ред ставити то питање. Уколико би се одговарајући закони усвојили пред крај године, тада бисмо могли повећање да очекујемо од јануара 2008. године. Али би у сваком случају оно било предвиђено новим буџетом.

Конечно, каква је Ваша слика целокупног економског стања Војске? Које чиниоце препознајете као отежавајуће?

– У последњих десет, петнаест година није се улагало у ову област друштва. Буџети нису били довољни за нормалан развој војске. Додуше, ни за један сегмент друштва није било довољно, али Војсци се највише закидало. Други проблем односи се на прелазак са савезног на републички ниво, у коме администрација мора да се уподоби са републичком. Чини ми се да постоји мањи оптимизам код запослених у систему одбране него у другим министарствима Републике.

Можда као последица свих ових дешавања...?

– Вероватно.

Трудићемо се да повећамо плате најмање за 30 до 40 посто, да их ускладимо са платама осталих државних чиновника. Покушаћемо, дакле, макар да их достигнемо, што би у сваком случају био велики корак.

Просечна плата у Министарству одбране Србије износи 27.000 динара (325 евра), док је у Мађарској виша од 700 евра, у Турској око 750 евра, итд. У Мађарској се за плате издваја око 47 % војног буџета – они су близу стандарда НАТОа од 50%.

Готово 30 одсто буџета одлази на војне пензије, што се не дешава ни у једној земљи у окружењу. У њима се за војску издваја 1,9 до 2,2 посто бруто националног дохотка, без икаквих других оптерећења, као што то ми имамо. Када се од домаћег војног буџета одузму издвајања за војне пензије остаје 39 милијарди динара, а наше реалне потребе јесу 57 милијарди динара без одвајања на пензије.

Али постоје и ствари које дају светлост тако сивој слици?

– Усвајање већег буџета него до сада утицало је на стварање добре енергије која се усмерава према једном циљу, који ће коначно донети ваљане резултате. У првом плану је да се нагомилани проблеми који систем највише тиште: материјални, стамбени, као и обнављање самог система, реше у реалном времену. Ако то успемо, сматраћу да смо урадили много. ■

Снежана ЂОКИЋ
Снимимо Д. БАНДА

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

ЗАМАК ЗА САМЦА

Кад саберем нешто времена – а иначе га имам на претек, мислим понекад о и великим кућама. Ево, неки Румун је објавио продају мрачне грађевине у којој је живео (и можда још живи) гроф Дракула. То је његово часно вампирско име, иначе је у матичну књигу уписан као Влад Цепеш!

Моја мисао није о томе је ли вампир Дракула жив, или је Цепеш мртав. Него шта људи уопште раде у толиким собама? И која ће замлата избројати 32 милиона евра, колико је одрезао вампиров потамак!

Али људи имају пара па купују. Дворци, виле, огромни станови, базени баште, ланци приватних хотела. То је само производ моћи. Па су се тако неки већ јовили, желе да буду сувласници Дракулиног замка. Има доста лудака у богатом свету.

Велике филмске звезде, фудбалери, тореадори, голфери – купују виле где год им се свиди. И свака од њих има бар петнаест соба, седам-осам купатила и непознат број улазних врата. Газде често не знају колико гостију тренутно имају у кући. А то их много и не занима, важна је само игра и забава.

Ови наши скупљачи станова и соба изгледа да су чисти аматери у односу на светске трендове. Али можда чак и нису, видећете. Наше гласило је већ имало окапања са заслужним људима из војне сфере који су имали савршен хоби: замашну збирку великих станова, који су могли да се рачунају као круна каријере.

Такви, у основи скромни и часни људи, углавном су потицали из сиромашних кућа са много чељади. Морали су да буду научени на стрпљење и одрицање, поштовање реда у породичној гужви и хијерархији. Идеалан материјал за војника: онај који трпи и чека да се извуче, а кад полети, нема му краја.

Ово је, наравно, само литерарни прототип за промене у којима се човек не може препознати. Војска је идеално поље за такмичење у коме ретко побеђују најбољи. „Командна воља само је заблуда над хаосом!“ (Наполеон, после пада).

За разлику од цара, многи не разумеју да су пали, или да се никада нису ни уздигли. Модерна историја војске „на овим просторима“ углавном је мешавина распада, општег расула, пораза и личних привилегија. То чудо иначе необјашњиво на другим местима, овде се подразумева.

Никада се нисам залагао за линеарну једнакост, јер она води познатој „једнакости у сиромаштву“. То јесте дијалектичко реликвија, али она у суштини глорификује способност, као први услов различитости.

Тако сам писао о разним цвећарама, па изгубио неколико пријатеља, који су пред квадратима лако затурили своја тврда етичка мерила. Због тог губитка (некадашњих пријатеља) није ми жао. Напротив, свако је тамо где припада.

Без стана нема ни адресе. Један од најстаријих класичних афоризама гласи: „Човек без стана је човек без своје психологије!“

У овој олакој изреци, наравно, има много непрецизности, па и нетачности. „Своја психологија“ не стиче се бројем квадрата, као што се не губи (ако нешто такво уопште постоји) у депресивном бескућништву.

Ево, у вези са Драгољубом Ојданићем избила је нова афера. У ствари, она никада није ни завршена, само је на овој врелини још подгрејана. Генерал са четири звездице, који стиже на ванредно одсуство из Хага, нема своју адресу у Србији. Он је пријављен у резиденцији НГШ, у којој је бесправно више од седам година.

И сада је сурова држава довела Ојданића у крајњу недоумицу: где да се дене кад је министар одбране забранио да хашки оптуженици прилазе војним објектима? А резиденција је војни објекат, у који је Ојданић ушао, ама неће да изађе!

Може би надлежна општина могла да га исели, као узурпатора туђег простора, али то би већ био скандал. Ојданић је човек који има своју биографију. Уз то је једини генерал армије кога имамо.

У ствари, изгледа да војна резиденција, ипак, није генералов „нужни смештај“, јер је човек давно откупио велики стан, како и доликује његовом угледу и заслугама. Али се због неких разлога тамо још није уселио. И то није све што има. „Објекат“ на Златибору саграђен је уз додатне генералове напоре, како би имао где да се одмори после изузетних прегнућа. Лично ми је објаснио шта све тамо има, ни изблиза оно што се прича. Није хотел, никакав луксуз, само апартмани и станови.

Да ли је то на Златибору пуно у сезони, па генерал не би био рад да растерује госте ради себе, не зна се. Тек, ипак ће се неко побринути да човек негде буде под кровом.

Зашто се иначе српска јавност толико бави Ојданићем и његовим квадратима? Просто да се човек зачуди, као да у овој држави нема других сензација.

Један мој пријатељ (наше пријатељство је преживело сва моја писања), мисли да је народу тек сада јасна разлика између војске и њене некадашње оперетске елите.

„Они нису разумели, нити ће разумети да су део суноврата из кога се овако тешко чупамо. Верују да њихове заслуге никада неће бити довољно добро подмирене! А народ је разумео, и зато је тако огорчен.“

А то би значило да годинама живимо у великом неспоразуму. Код грофа Дракуле се бар зна: то савест Влада Цепеша не да сопственој вечитој верзији да се смири. И зато му је потребно толико соба. ■

Аутор је коментатор листа „Политика“

Модерна историја војске „на овим просторима“ углавном је мешавина распада, општег расула, пораза и личних привилегија. То чудо, иначе необјашњиво на другим местима, овде се подразумева.

РЕОРГАНИЗАЦИЈА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
ОСТВАРИВАЊЕ

Како, заправо, изгледа српска војска данас? Зашто се мења њена унутрашња структура? На којим законским оквирима и финансијским конструкцијама почива трансформација? Колико смо се приближили важећим европским стандардима у систему одбране? Може ли Војска одговорити различитим безбедносним изазовима? Шта још треба учинити да би се наставиле започете промене? Каква је визија Војске Србије у будућности?

Реорганизација Војске Србије започела је формирањем Прве бригаде Копнене војске у Новом Саду, у јуну прошле године. Прва фаза промена практично се завршила крајем протеклог месеца, формирањем Четврте бригаде Копнене војске у Врању.

Основни циљ организационих промена био је стварање ефикасније и рационалније Војске Србије.

Промене су финансиране из редовног војног буџета. Уз бројна новчана ограничења, дефинисаним плановима недостајао је одговарајући законски оквир. Скроман ниво интегрисаности Републике Србије у евроатлантске безбедносне институције Војсци је додатно отежавао послове.

Данас српска Војска има бригаде које и бројчано и технички одговарају свом називу. Њима командују најперспективнији пуковници – будући бригадни генерали. Сви новоформиран састави попуњени су довољним бројем старшина одговарајуће струке, поготово официрима нижих чинова, и најисправнијим средствима ратне технике којом Војска располаже.

У наредних шест месеци доградиће се организациона структура Војске и отклонити проблеми који оптерећују свакодневни рад њених састава. Вишак наоружања и војне опреме из расформираних јединица распоредиће се на мањи број места. Потом следи модернизација борбене обуке и опремање савременим техничким капацитетима. До 2010. године планира се и потпуна професионализација Војске Србије.

Снимак Д. БАНДА

ВИЗИЈЕ

Последња димензија започете реорганизације јесу социјалне реформе, измене политике прибављања станова и одређивања плата, те система интерних бенефиција, што је у надлежности Министарства одбране.

Овај кратак рапорт о променама које су обележиле протекли период у Војсци Србије, али и најаве задатака у будућности, само неодмереним критичарима и критизерима звучи нестварно, на моменте једноставно и лако, или – сувише претенциозно.

Настојећи да предочимо домете реформских потеза у систему одбране, пуковника др Божидара Форцу, начелника Управе за планирање и развој Генералштаба, питали смо како изгледа и чему стреми Војска Србије данас.

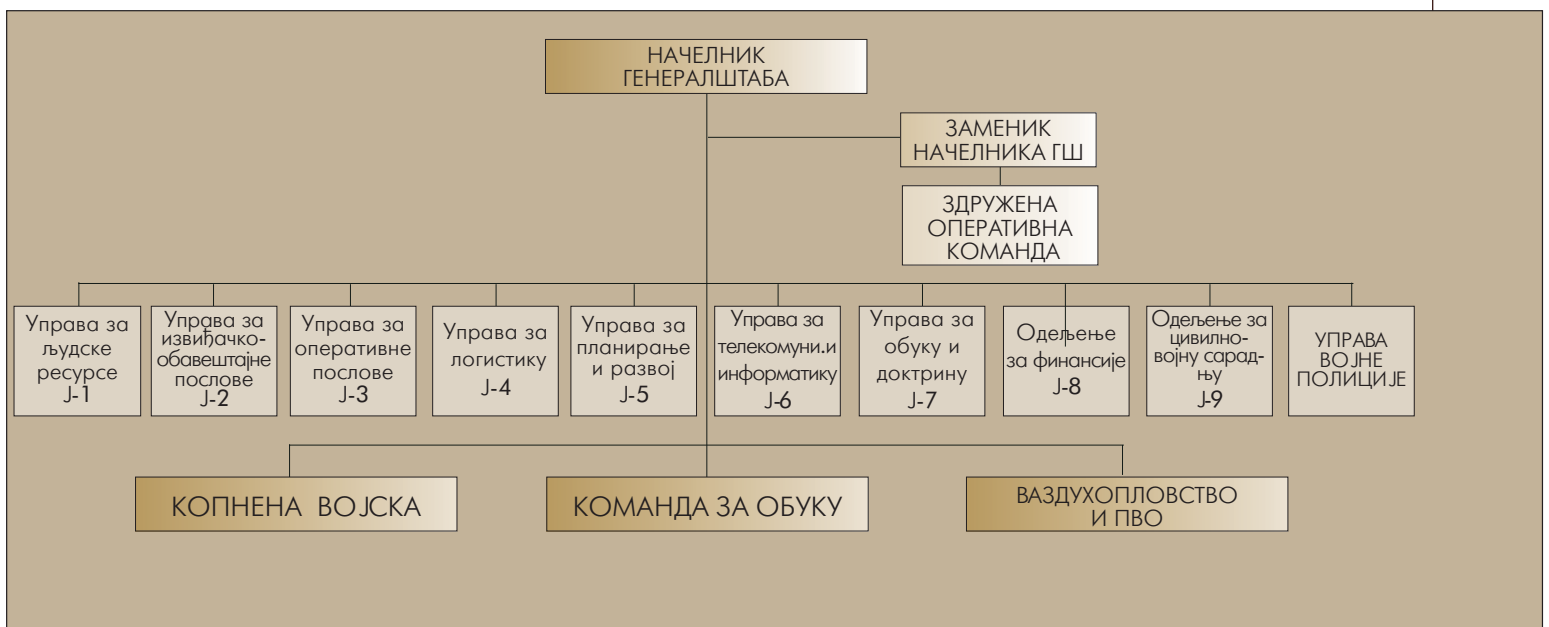
■ ЗАКОНСКИ ОКВИР

Промене у организацији Војске започеле су после 2000. године. Покушаји да се унапреди њена унутрашња структура трајали су до расформирања државне заједнице Србија и Црна Гора. После тога је Република Србија имала правни основ да реорганизује сопствену војску.

– Организацијско-мобилизацијске промене Војске утемељене су на основу одлука председника Републике Србије 7. јула и 12. децембра 2006, а пројектоване су Министарским упутством за 2006. и 2007. годину. Министар одбране донео је у том периоду 26 докумената којима је дефинисао план реорганизације Војске. Управа за планирање и развој Генералштаба израдила је *План организационих промена у Војсци Србије*. Њиме су прецизиране команде и јединице на које се промене односе, организацијски поступци и временски рокови за њихову реализацију. Начелник Генералштаба је појединачним наређењима и динамичким плановима издао конкретне задатке оперативним командама и саставима – објашњава наш саговорник пуковник Божидар Форца.

Поједине стратегијско-доктринарне документе, у форми нацрта, предложили су надлежни на нивоу Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије – *Стратегију националне безбедности* и *Стратегију одбране*.

– Члан 99, тачка 9. Устава Републике Србије прецизира да Народна скупштина усваја *Стратегију одбране*. Радна верзија *Закона о одбрани* предвиђа и остале стратешке документе – *Стратегију националне безбедности*, *Стратегијски преглед одбране* и *Доктрину Војске*. Уз то, њиме се дефинишу и надлежности појединих државних органа за њихово усвајање. Било би значајно да Скупштина Републике Србије прихвати *Стратегију националне безбедности* и *Стратегију одбране*, а потом и *Закон о одбрани* и *Закон о Војсци*.

У току прве фазе реорганизације, војнички речено, оптимизована је организација Војске, преформиран Генералштаб, расформиране су или преформиране четири оперативне команде. Смањен је број команди и јединица на тактичком нивоу, број гарнизона и припадника Војске Србије. Прецизиран је и вишак наоружања и војне опреме.

Новоформираној Команди за обуку потчињено је седам територијалних центара за обуку појединаца и оба вида Војске, Центар за обуку служби логистике, Центар за везу, информатику и електронска дејства, те Центар за усавршавање кадрова АБХО. У саставу његове команде су полигони и стрелишта Војске Србије.

Организацијске промене у Војсци Србије јесу формирање, преформирање, преименовање, препотчињавање, расформирање и ликвидација материјално-финансијског пословања јединица.

Пуковник др Божидар Форца, начелник
Управе за планирање и развој
Генералштаба Војске Србије

Реорганизација Војске Србије осмишљена је у две фазе – прва од јуна 2006. до јуна 2007, а друга до 2010. године. Министарство одбране дефинисало је у претходном периоду *План развоја система одбране до 2010. године*. План чини двадесет програма развоја, који се односе на различите области система одбране. Када државне институције усвоје нову стратегијско-доктринарну регулативу, и *Стратегијски преглед одбране* и *План развоја система*, који су пројектовани у време постојања државне заједнице, прилагодиће се потребама Републике Србије.

Према речима пуковника Форце, све организацијске новине у оперативним саставима и јединицама Војске почивају на постојећим законима и прописима. У време државне заједнице оне су биле засноване на *Уставној повељи*, *Стратегији одбране Србије* и *Црне Горе* и *Белој књизи*. *Нацрт стратегијског прегледа одбране* није тада верификован на нивоу Републике Србије, али је усвојен на колегијумима министра одбране и начелника Генералштаба. Данас су његове основне одредбе прилагођене захтевима Републике Србије.

У ДУХУ ЕВРОПСКИХ СТАНДАРДА

Током организацијских промена 2006. и 2007. године, у Војсци Србије укинута су два оперативна састава, више од 30 јединица ранга бригаде и двадесетак самосталних батаљона – дивизиона и ескадрила. На основу важећег прописа дефинисана је нешто више од 27.000 формацијских места, што је за око 55 одсто мање у односу на јун прошле године.

– Тренутно Војска има 17,24 одсто официра, 26,87 подофицира и 21,16 одсто војника по уговору. Број војника износи 21,54, а цивилних лица 13,19 одсто. Према европским стандардима војске могу имати до 15 одсто официра, 25 подофицира, 45 одсто војника и војника по уговору, те 15 одсто цивилних лица – истиче начелник Управе за планирање и развој Генералштаба.

И неповољна кадровска пирамида с почетка прошле године – структура официра по чиновима, умногоме је направљена. Број старешина чина потпоручник – капетан прве класе, у априлу 2007. године, износио је више од 60 одсто, што је за око шест одсто боље.

Слика 3. ПЕРГЕ

Организацијске промене које су у Војсци изведене до 30. јуна 2007. године захтевају надградњу. Оне су, заправо, замајак осталим променама које следе. До сада је реализована својеврсна *оријентација* – дефинисана је визија Војске Србије до 2015. године и припремљени су стратешки документи. Затим је уследила *стабилизација* – њихова практична примена. У наредном периоду реорганизације Војске започеће фаза *развоја* – креирање новог система обуке, доктрине и правила употребе јединица.

– Надаље је неопходно доградити поједина формацијска решења у јединицама и установама Војске како би се ускладила са њиховим реалним потребама. Такође је неопходно завршити формирање ратних јединица Војске Србије, са тежиштем на територијалним бригадама. Промене у Војсци Србије после 2010. године није могуће прецизно одредити, јер су условљене ставовима државних институција о систему одбране, растом друштвеног бруто производа, а зависе и од укључивања наше земље у европске и безбедносне интеграције – истиче пуковник др Божидар Форца.

■ ИЗАЗОВ РАЗВОЈА

Општи циљеви реорганизације јесу изградња ефикасније и рационалније Војске, која може успешно одговорити пројектованим мисијама и задацима, у расположивим финансијским оквирима Републике Србије. За достизање таквих циљева дефинисани су реални принципи, а промене конкретизоване по фазама. Од јуна

2006. до јуна 2007. године оптимизована је војна организација према захтевима из *Стратегије одбране* – изведене су све планиране организацијско-мобилизацијске промене у јединицама Војске, укинута неперспективни гарнизони и касарне, те састави растеређени од вишка наоружања и војне опреме.

Бројно стање Војске дефинисано је на основу процењених безбедносних изазова, ризика и претњи са којима се може суочити Србија, њених финансијских могућности, површине земље и одлуке да се укључи у колективне системе безбедности.

– Важећи светски стандарди, војничка традиција и планирани модели попуне јединица – потпуна професионализација или служење војног рока, додатно су утицали на њену бројну величину.

ВИШАК РАТНЕ ТЕХНИКЕ

Војска Србије одредила је перспективне капацитете ратне технике. Вишак наоружања и војне опреме предвидела је за продају. На тај начин омогућено је да јединице растерете постојећи складишни простор, а Војска добије додатни новац за финансирање реорганизације. Неперспективна средства чувају се на неколико наменских одређених локација.

– Конверзија неперспективних капацитета, њихово повлачење из употребе, расходовање и складиштење отежавају реорганизацију Војске – наводи пуковник Божидар Форца.

Важно је знати да се свака војска у свету првенствено пројектује за одбрану земље, а не само за помоћ цивилним структурама током елементарних непогода или учешће у мировним мисијама. Њена величина и изглед не зависе само од садашњих безбедносних изазова већ и од ризику или претњи који се могу очекивати у будућности – напомиње начелник Управе за планирање и развој пуковник Форца.

Уместо досадашњих седам формиране су три команде Војске Србије на оперативном нивоу, са мањим бројем јединица – Команда Копнене војске, Команда Ваздухопловства и противваздухопловне одбране и Команда за обуку. Повећан је оперативни део Војске, а смањен командни и логистички. Резултат тога јесте промена у структури трошкова – више ће се новца издвајати за оперативне задатке и инвестиције, а знатно мање за административне и персоналне потребе.

Генералштаб Војске организован је по угледу на војске из окружења – ранија секторска организација замењена је функционалном. Укинута су заменици начелника Генералштаба за видове Војске, а формирана Здружна оперативна команда и одељења за цивилно-војну сарадњу. Одељење за војнополицијске послове преформирано је у Управу војне полиције.

– Данас Генералштаб, уз Управу војне полиције, има девет организацијских јединица. Некадашња Команда логистике је расформирана, јер је била превелика, као и састави Копнене војске, који су бројали већи број јединица – Оперативне снаге, Копнене снаге, Новосадски корпус. Дограђена је организација Ваздухопловства и противваздухопловне одбране. Да би обука војничких састава била ефикаснија формирана је и Команда за обуку. Смањен је број команди, јединица и установа непосредно потчињених Генералштабу Војске. У 2007. години прописано је близу 70 формација команди и јединица Војске – каже пуковник Форца.

Некадашња Копнена војска, на пример, била је предимензионирана – са четири оперативна састава и 375 тактичких команди, јединица и установа, а опремљена техником из седамдесетих година прошлог века. Оперативни ниво имао је седам састава и превелик број јединица тактичког нивоа, са застарелим линијско-штабним моделом командовања.

Број гарнизона, касарни и објеката које користи Војска, посебно оних са малим бројним стањем, смањен је за 47 одсто. На тај начин растеређена је логистика, а појединално је одржаване постојеће инфраструктуре. Усклађена је, такође, територијална организација Војске са њеном наменом и задацима.

Реформа и реорганизација јесу појмови различитог садржаја. Теоријски је реформа шири и свеобухватнији процес. Односи се на промене у систему одбране Републике Србије, а заснована је на коренитој измени концепције безбедносног сектора. Реорганизација Војске обухвата промене у већ постојећој структури – стратешко-доктринарне, нормативно-правне и организацијске.

Данас Војска Србије на оперативном нивоу има два вида – Копнену војску и Ваздухопловство и противваздухопловну одбрану. На тактичком нивоу су јединице ранга бригаде. Начелнику Генералштаба директно је потчињена Гарда, а начелницима његових организацијских целина део јединица и центара ранга бригаде и батаљона.

Копнену војску чине четири бригаде Копнене војске, Специјална и Мешовита артиљеријска бригада, Речна флотила, батаљони АБ-ХО и везе, те два батаљона војне полиције.

Променама у структури Војске Србије претходила је замисао каква она треба да буде у будућности. Осмишљена су начела на којима ће почивати – професионализам, трокомпонентност састава и намене, стандард величине снага, модуларност организације, интероперабилност, приоритети њене модернизације и финансијска одрживост система.

Ваздухопловство и противваздухопловна одбрана Војске Србије у свом саставу имају две авијацијске базе, ракетну бригаду ПВО, Центар ВОЈИН, инжењеријски батаљон и батаљон везе.

Циљ реорганизације јесте да се формира мање бројна, модерно опремљена и ефикаснија Војска, способна да одговори додељеним мисијама и задацима дефинисаним *Стратегијом одбране*, укључена у евроатлантске безбедносне интеграције, професионализована, а уз то материјално и финансијски одржива.

Није постојао ни јединствен командно-информациони систем. Ловачка авијација Војске била је треће генерације, а ловачко-бомбардерска успешна само до 490 километара. Артиљеријско-ракетне јединице ПВО имале су ограничену зону дејства, истрошене материјалне ресурсе, а радарски системи били су засновани на застарелим технологијама.

Такву Војску било је потребно реформисати како би успешно одговорила мисијама и задацима који се пред њу постављају – одбрана земље, учешће у мировним мисијама и помоћ цивилним структурама у елементарним непогодама. Отворено питање, подсећа пуковник Божидар Форца, било је може ли држава платити такву Војску. Влада је одредила одговарајућа издвајања из буџета за задатке одбране. Може ли се додељеним новчаним средствима развити Војска способна да испуни све планиране задатке?

– Зато су циљеви реорганизације формирање потпуно професионалне, флексибилне и реално логистички подржане Војске. Њене борбене капацитете треба развијати, а повећати способност снага за реаговање. Уз примену савременог модела управљања и обуке, побољшање материјалног положаја припадника Војске и уравнотежену расподелу војног буџета, те стварање састава за нове безбедносне изазове, који користе савремене одбрамбене технологије, то ће бити могуће – верује пуковник Форца.

Када се анализирају околности у којима се одвијала реорганизација Војске не може се занемарити чињеница да се Министарство одбране, у чијем је саставу Генералштаб, у том периоду налазило *ни на небу ни на земљи*. Оно није било у саставу Владе Републике Србије. Менаџмент и Министарства и Генералштаба, међутим, кренуо је променама у сусрет. Преузео је ризик. Иако организационе промене у структури Војске Србије нису биле логичан след догађаја, оне су се одвијале у складу са пројекцијама. Тадашњи ниво развоја Војске указивао је на потребу корених промена организације. Јединице су биле без војника, катедре без наставника, борбени састави без одговарајуће ратне технике. Војска је изгледала као орах без сржи.

– До сада су промене у организацији и унутрашњој структури Војске Србије финансиране искључиво из војног буџета. Смањењем броја једи-

ница и напуштањем неперспективних гарнизона и касарни Војска је остварила и знатне новчане уштеде, а та средства користила је да реализује нове организационе промене – објашњава начелник Управе за планирање и развој Генералштаба.

Током досадашње реорганизације Војске Србије кориштени су инострани искуства. Поједина организациона, али и стратегијско-доктринарна решења, која примењују земље из окружења и Европе, нису једнострано примењивана, већ су прилагођавана нашим специфичностима. Визија развоја наше војске пројектована је слично као у земљама чланицама евроатлантских безбедносних интеграција.

– Приоритети реорганизације Војске Србије у периоду од 2007. до 2010. године биће даља оптимизација организације и логистичке подршке, прелазак на професионалну Војску, шири приступ безбедносним интеграцијама, смањење броја те модернизација и опремање у складу са могућностима земље – набраја пуковник Форца.

У другом периоду реорганизације Војске, који почиње одмах после организацијско-мобилизацијских промена, планирана је њена модернизација. Основни захтев био је да се Војска најпре доведе у пројектоване организацијске и структурне оквире, а потом осавремени.

Како истиче наш саговорник, најпре су планирани увођење нових система ПВО, куповина транспортних возила, униформе и средстава личне заштите. Затим следи изградња одговарајуће инфраструктуре за потребе јединица Војске. Набавка савремених ваздухоплова, оклопних возила и средстава за електронска дејства очекује се у следећој фази модернизације система. Нова средства везе, командно-информациони системи, те муниција и минско-експлозивна средства такође су захтеви које Војска поставља пред надлежне органе.

ПРОЈЕКТОВАЊЕ ПРОМЕНА

Управа за планирање и развој Генералштаба надлежна је за организацијско-мобилизацијске промене у Војсци Србије, односно њену унутрашњу структуру. Дугорочно планирање, израда планова за превенцију криза и дефинисање способности које треба да развије Војска, како би одговорила предвиђеним мисијама и задацима, послови су Управе. Такође се бави опремањем састава наоружањем и војном опремом, али и пројектовањем научне делатности за потребе Војске.

– Промене у организацији Војске Србије, у времену од 2006. до 2007. године, креирали су и водили тимови Министарства одбране и Генералштаба, које су чинили руководиоци њихових организацијских целина. Заменик начелника Генералштаба руководилац је *Тима за реформу Војске* – каже пуковник Форца.

– И креирање одговарајућих социјалних програма за припаднике Војске Србије одвијаће се у другој фази реорганизације. До 2010. године предвиђена је професионализација Војске. Она ће умногоме зависити од укључивања Србије у безбедносне интеграције – наглашава пуковник Божидар Форца.

Усвајање новог система вредности, који се не темељи као до сада само на патриотизму, већ и на образовању, обуци и усавшавању, такмичарском духу и професионализму, јесте модел који треба да прихвате припадници Војске Србије ако у њој желе да наставе каријеру. ■

Владимир ПОЧУЧ

ПОУЗДАН ОСЛОНАК

Сада, када је у оквиру процеса реформи ВС, формирана нова 250. ракетна бригада ПВО, као структура у којој су концентрисани потенцијали ПВО целокупне ВС, и од новонастале јединице се очекује да настави да буде подједнако поуздан ослонак одбране неба, као што је то у претходном периоду била јединица која је носила исто име.

Реформирана 250. ракетна бригада ПВО је здружена тактичка јединица ПВО. У чију организациону структуру улазе ракетни дивизиони ракетног система „Нева“ и самоходни ракетни дивизиони ракетног система „Куб“. Јединице које чине нову бригаду нису разнородне, већ су то састави који су већ одрадије били укључени у заједнички систем ПВО. Новост је што се сада свима њима командује из исте команде, јер су они и организацијски стопљени у једну јединицу.

Већ годинама, на анализи борбене готовости јединица ВиПВО, 250. ракетна бригада ПВО добијала је похвалу за најбоље резултате од стране команди тог вида. Данас, када су у оквиру процеса реформи ВС у 250. ракетној бригади ПВО концентрисани потенцијали ПВО целокупне ВС, од ње се очекује да настави да буде подједнако поуздан ослонак вида ВиПВО, као што је то сада била јединица која је носила исто име.

■ НАТПРОСЕЧНИ У СТРОЈУ

Циљ који је постављен успостављањем нове организације бригаде била је интеграција различитих система наоружања којима наша војска располаже, ради рационалнијег трошења расположивих ресурса. Како истиче командант 250. ракетне бригаде ПВО, пуковник Миодраг Гордић, припадници те јединице добили су организациони оквир унутар којег је могуће подизање степена оспособљености и приправности за извршење мисија и задатака који се пред њих постављају.

Има много специфичности које обележавају постојање и рад једине бригаде ПВО у ВС. Бригада покрива територију целе Србије,

АЦ У ОДБРАНИ НЕБА

ПРОФЕСИОНАЛИЗАЦИЈА

не готовости одржи високом без икаквих прекида, налаже да се, што пре, тежиште обуке премести на обучавање војника по уговору, старешина и јединица. – истиче пуковник Гордић.

– У свакој прилици одајемо признање војницима који код нас долазе на одслужење војног рока, јер нам они пружају драгоцену помоћ да успешно реализујемо своје задатке. Сматрамо ипак да ће наша бригада бити једна од првих јединица које ће се у потпуности професионализовати. Рад на сложеним техничким средствима, захтевна обука и, пре свега, потреба да се ниво борбене

пружајући одбрану од угрожавања из ваздуха у ширим рејонима Београда, Новог Сада, Ниша и Крагујевца.

– Активности у бригади одвијају се 24 сата непрекидно, јер она учествује у дежурном систему ПВО. Због тога су постављени захтеви високи, те сматрам да те захтеве не могу испунити просечни, већ људи који имају жељу за сталним усавршавањем, а у бригади постоје програми који то омогућавају. Уз њих се може постићи напредак

коме тежимо. Није нам довољно да напредујемо просечним темпом, и зато би волели да у строју јединице, уз садашње припаднике, видимо и натпросечне младе људе. – каже пуковник Гордић.

Јединица се може посматрати као тим састављен од врских појединаца, у ком свако има своје место. Тај тим мора да буде оспособљен да, на територији читаве државе, у сваком тренутку, изврши задатак, односно да заштити војне и цивилне ресурсе. У таквом тиму нема никога ко је неважан, јер и сваки редовни војник и војник по уговору извршавају веома одговорне задатке. Унутар тима се развија здрав такмичарски дух, који свима даје подстрек да искажу своју умешност.

Бригада пружа старешинама артиљеријско ракетних јединица шансу да уче и напредују. Како истичу ракеташа, постоји спремност да се у састав њихове бригаде укључе и они који су службовали у јединицама наоружаним лаким артиљеријским и ракетним системима. Те старешине, чија средства су постала неперспективна за савремену ПВО, могу дати итекако вредан допринос одбрани земље ако се ангажују у раду новоформиране бригаде.

■ МЛАДИ АЛИ ИСКУСНИ

Јединица је специфична и по томе што је одређени број припадника 1999. године, при извршавању борбених задатака, изгубио своје животе.

– Докле год постоје ракетне јединице, са поносом ћемо се сећати припадника који су страдали током ратних дејстава. Бити припадник 250. ракетне бригаде је понос, али и велика обавеза. Надамо се да наши припадници неће поново морати да жртвују своје жи-

воте, али су они већ самим избором своје професије показали спремност да себе, ако се то не може избећи, изложе и највећим опасностима – наглашавају ракеташима.

Намера која се може сагледати увидом у формацију нове бригаде, јесте да се војници рочног састава постепено замењују војницима по уговору. Како истиче досадашњи командант 250. ракетне бригаде, пуковник Станко Васиљевић, ракеташима би било најдраже да се то учини што пре. Услов за веће пријовљивање војника по уговору за рад у јединици сигурно је већа материјална накнада која би им се понудила за њихов рад. Као предуслов да се постане добар војник по уговору у ракетним јединицама претпоставља се средња стручна спрема електро и машинске струке. Кроз одређену дообуку они се припремају за рад у јединици, а ако је улазни квалитет њиховог знања добар, уз селекцију, ту дообуку је лако извршити.

Ракеташа су углавном млади. Просек старости припадника бригаде је око тридесет година. Сплет околности довео је до тога да командни кадар бригаде, који је такође доста млад, има доста искуства у раду, у које је укључено и ратно. Како каже пуковник Васиљевић, тешко да нека јединица чак и у светским оквирима има људство са толиким знањем. Теоријска знања стечена у школи скорији догађаји су, силом прилика, надоградили у пракси, тако да је то сада стручан кадар каквог би свака војска пожелела.

■ МОДИФИКАЦИЈЕ

Помоћник команданта за операције, потпуковник Витомир Станић, говорећи о капацитетима јединице за извођење борбених дејстава, објашњава да старост технике ракетних јединица није препрека ефикасној употреби, али када се врши процена, тој чињеници треба придодати квалитет људи, који је немерљив, и то је оно што би волеле да имају и оне војске које располажу савременијом техником. Посете водећих људи наше ПВО развијеним европским земљама показују да се ни тамо средства старијег годишта не одбацују. Ракетни системи којима бригада располаже, уз одређену модификацију, могу још увек да се користе на задовољавајући начин.

Модификација ракетних система је извршена домаћом памећу, али један број компоненти морао је да буде увезен из иностранства. Да би се ПВО системи друге генерације, какви су „Куб“ и „Нева“, и даље користили уз пуну примену њихових могућности, они морају бити модификовани, уградњом побољшаних елемената, као што су термовизијске камере, ласерски даљиномери и остали уређаји који омогућавају бољи рад система, нарочито ноћу и у отежаним временским условима.

– Област подршке обухвата око 60 одсто садржаја рада припадника бригаде, а реализација тих садржаја је у највећој мери у функцији командовања. – надовезује се помоћник команданта за подршку, потпуковник Ђорђе Затезало.

Према *Стратегијском прегледу одбране*, тежиште активности ПВО у предстојећем периоду биће управо на модернизацији, а тактичко технички захтеви за то биће постављени на нивоу ГШ ВС. Постојећи системи би се, према мишљењу ракеташа, морали интегрисати у јединствени систем ПВО који би обухватио садашње системе и нови систем који би све њихове капацитете објединио.

■ ЛОГИСТИКА

У међувремену, пре постизања такве организације ПВО, модификације које се спроводе на постојећим системима, не би могле да се упоређују са модификацијама које су на сличним системима изведене у другим земљама. Оригиналне су, јер су рађене на основу искустава из 1999. године, у циљу побољшања карактеристика оба ракетна система, ради повећања њихове ватрене могућности и живаости. Циљ модификација био је да се боље заштити посада, максимално искористе борбене могућности и да се поправе услови за рад и командовање.

СВЕСТРАНИ ОФИЦИРИ

Шта значи бити ракеташ, колику одговорност носи тај позив, може се јасно видети по томе што је 250. ракетна бригада ПВО једина јединица у ВС у којој командант има своје место у борбеном раду, као први човек у реализацији борбених дејстава на ракетном систему. Официри ракеташа одржавају технику, изводе борбену обуку, раде у борбеном раду, али њихове дужности су и планирање и командовање. Они возе, монтирају уређаје и развлаче каблове, укључују осцилоскоп и проверавају све важне параметре да би ракетни систем добро радио, седе у кабину и започињу борбени рад. Када се заврши увежбавање, враћају се у канцеларију, где као штабни официри израђују потребне извештаје и анализе.

– Систем логистике је донекле трансформисан, и обухватио је више сегмената рада јединице, самим тим постигнут је циљ, и већи део људства ангажован је на одржавању средстава. – наглашава начелник логистике у бригади, потпуковник Јожеф Видали.

У бригади нема јединице логистичког типа која би била заједничка за све саставе, већ је сваки дивизион самосталан. Циљ је да дивизион ПВО, захваљујући својој самосталности, може да се прикључи сродним саставима.

Због времешности борбених система, расту потребе за поправкама и заменом резервних делова. Постоје средства која су остала у вишку након организацијских промена, тако да је у мањем броју јединица концентрисано више ратне технике. То је

приморало ракеташе да ураде процену шта је у датом тренутку рентабилно поправљати, шта треба заменити другим средствима, а шта расходовати. Према речима потпуковника Видалија, то је комплексна и сваки даном све сложенија материја.

Када је бригада, пре 45 година, формирана, добила је на употребу сасвим нова средства, а људи су тада смештени у нове објекте на уређеним локацијама. Било какво упоређивање садашњег преформирања бригаде са тим временом је непримерено када је реч о логистици, односно врстама и стању ратне технике.

После 1999. године настала је драстична прекретница у стању логистичке подршке ракетних јединица. Уништен је највећи део положаја, складишта и радионица. Оно што је преостало доведено је у стање исправности тако да јединица може несметано да функционише.

– Сва борбена средства су данас стопостотно исправна, то сматрамо својим достигнућем и тежимо да се такво стање одржи. Ми успевамо све функционалне неисправности да отклонимо у најкраћем року. – апострофира потпуковник Видали.

■ БЕЗ ОБРНУТЕ ПИРАМИДЕ

Са формирањем нове бригаде неизбежно су се морала решавати и бројна кадровска питања. Израда критеријума за постављење по новој формацији била је кључ за правилан одговор том задатку.

– Критеријуми за комплетан састав јединица које су ушле у састав садашње бригаде примењени су тако да не буде људи који су занемарени, и успели смо да се побринемо за сав кадар. – каже начелник одсека за људске ресурсе у команди бригаде, потпуковник Илија Миливојевић.

Одабрани су они људи који на најквалитетнији начин могу да обављају захтеване дужности у јединици. Притом је преузет и један део људства који је дошао са стране и уврштен у састав бригаде. Старешине Морнарице које су пристигле из Црне Горе, на пример, постављене су на места која најбоље могу обављати, а то су углавном дужности које су у њиховом виду биле сродне са дужностима које ће убудуће обављати у ПВО бригади. То су махом послови из домена подршке и логистике. Они су по постављењу одмах прошли и фазу осposобљавања у јединици.

Приликом постављења старешина у бригади није било већих проблема који се тичу тзв. обрнуте пирамиде, односно неповољне разmere броја старешина са вишим чиновима и оних на почетним дужностима. О томе се размишљало током претходних не-

ЗА ДУЖИ ВЕК ТРАЈАЊА РАКЕТА

– Битно је да наши људи оду са ПВО ракетним системом на гађање у циљу продужења ресурса ракета. У лабораторијским условима се могу извршити нека испитивања ракетама, али се не може снимити трајекторија лансиране ракете, и сва додатна снимања којима се утврђује реално стање њихове исправности. Тако би се, за одређени период, могао продужити век трајања ракете. – каже потпуковник Затезало.

Снимио И. САЛИНГЕР

колико година, и та пирамида је постепено свођена на облик који одговара потребама јединице.

Старешине које су распоређене ван састава бригаде постављене су на дужности које такође имају везе са функционисањем бригаде. До тих померања би и иначе дошло природним путем, јер старешине временом прерастају одређене дужности, те каријеру настављају на местима у вишим командама и установама које се баве унапређењем струке. Што се тиче студената који се школују на Војној академији, у бригаду ће се примати плански, саобразно потребама.

■ ТРАНСФЕР ЗНАЊА

У бригади постоје искусни људи који су спремни и способни да то своје искуство пренесу осталим припадницима јединице. Трансфер знања велика је предност која омогућава ефикасно коришћење система. Чак и они који евентуално уђу у јединицу са мање знања, жеље и хтења за извршавање задатака, морају да се, под дејством система који је учвршћен дугогодишњом традицијом, врло брзо уклопе у средину.

– Од дана преформирања бригаде што би се песнички рекло „вратили смо се на почетак стиха“. Наиме, ракетне јединице ПВО на овим просторима заживеле су формирањем 250. ракетног пука,

као расадника за формирање нових ПВО састава, а сада се целокупан ПВО обједињава у оквиру 250. ракетне бригаде. Извршена је својеврсна „хладна фузија“ која је, сви се надамо, спроведена хладне главе – каже начелник одсека за цивилно војну сарадњу, потпуковник Иван Укић.

Јединице из састава бригаде одувек су биле предмет интересовања јавности. Страни војни изасланици су веома заинтересовани за њено функционисање, што се очитује и њиховим честим посетама. Ракетна бригада по свему што је постигла и чему тежи, има прилику да постане препознатљив бренд Војске Србије.

„Стара жеља“ ракеташа је нова техника, а њено испуњење зависи од државних пара. До тада, потрудиће се да доврше модификације на средствима којима располажу, јер тај процес не кошта много, а знатно поправља борбене могућности система. Бојево гађање на полигону у иностранству једна је од најважнијих потреба ракеташа, пре свега оних најмлађих који нису на тај начин опробали своје знање и вештину. Адекватан војни полигон, каквог иначе у Србији нема, постоји у Бугарској, и могуће је да се једног дана, у оквиру билатералне војне сарадње, тамо изведу бојева гађања ПВО.

Шта млађе старешине у бригади мисле о организационим променама које су скорије извршене у јединици?

Капетан Виктор Павловић, референт у команди бригаде у одсеку за оперативне послове и обуку, каже да се у раду на новим дужностима младе старешине труде и у ходу прилагођавају задацима. Радећи по новим стандардима, дају свој максимум, и надају се да ће у томе успети. Нови начин организације бригаде, са већим бројем професионалних припадника олакшао им је рад.

– Војник по уговору, када се једном обучи, наставља да увежбава своје вештине током целог периода трајања уговора. Временом, он све боље ради на средствима. На ракетном систему „Куб“ је нешто смањен досадашњи број формацијских места, али то не утиче битно на борбени рад. Остало је довољно места за старешине, које морају што боље познавати технику у јединици, и у што већој мери познавати рачунаре, да би одговорили задацима који следе. – тврди капетан Павловић.

Капетан прве класе Драган Јанковић, командир једне од ракетних батерија на „Куб“-у, каже да се није много тога променило у свакодневной обуци и основним принципима рада. Међутим, његово мишљење је да су сада основне јединице оспособљеније, јер је у њима окупљен професионални састав који је већ добро обучен и

БЕЗ ПРЕПИСИВАЊА ПРАВИЛА

Доношење нормативних докумената, важних за употребу и функционисање јединице, посао је који се перманентно обавља. Шта о том процесу мисле људи који своје задатке треба да извршавају у складу с тим правилима?

– Ми не можемо некритички да преписујемо било чија правила. Морамо да изучавамо и наша и страна, и да их прилагодимо у односу на техничко технолошко стање наших система. На томе раде сви који су за то надлежни. Ми у бригади имамо став да ништа ни од кога нећемо преузимати без опсежне анализе. Применићемо укрштено наше и странско знање и искуства, и добићемо нормативне документе по којима бригада треба да живи током дужег периода који је пред нама. – сматра пуковник Гордић.

има довољно искуства у свакодневном раду и раду на техници, као и у извођењу обуке.

– Дејства током 1999. године нису ми била тешка, јер сам за то био спреман, захваљујући добром систему обуке у бригади, поштовању прописаних упутстава, и вољи старијих колега да ми пренесу своје искуство са гађања на којима су пре тога били. Мислим да и сада у јединици имамо такве људе који ће преносити своја знања на млађе колеге. – износи своје искуство капетан Јанковић.

Капетан прве класе Александар Благојевић раније је обављао дужност командира батерије за вођење ракета на систему „Нева“, а сада је на дужности командира командне батерије. И он истиче да би бојево гађање умногоме помогло млађем кадру да стекне право борбено искуство.

– Што се тиче организацијских промена, сигуран сам да су позитивне, и као што су моје колеге рекле, добра је тенденција да се групишу људи, професионализује састав јединица и да акценат обуци. То су прави војнички задаци и када се тако ради резултати неће изостати. – каже капетан Благојевић.

Капетан прве класе Слађан Тубић, досадашњи командант првог дивизиона у бригади, сматра да су од тренутка преформирања дивизиона унутар бригаде, из њиховог састава издвојени неки елементи који су оптерећивали њихов рад, тако да и људство у основним ватреним јединицама сада може активније да се бави својом струком. Све што је предузето омогућило је ракеташима да се у највећој мери окрену властитом оспособљавању. ■

Александар АНТИЋ
Снимко Даримир БАНДА

МИНИСТРИ ШУТАНОВАЦ И ЈОЧИЋ У КОПНЕНОЈ ЗОНИ БЕЗБЕДНОСТИ

СНИМАО Д. БАНДА

САРАДЊА У ИНТЕРЕСУ БЕЗБЕДНОСТИ

Министри одбране и унутрашњих послова Драган Шутановац и Драган Јочић обишли су, у пратњи начелника Генералштаба ВС генерал-потпуковника Здравка Поноша, директора полиције Милорада Вељовића, команданта Копнене војске генерал-потпуковника Младена Ђирковића, команданта Жандармерије генерала Боривоја Тешића и других сарадника, градилиште војно-полицијског комплекса „Цепотина“, базу Жандармерије „Дервиш“ и базу Треће бригаде ВС „Печено брдо“.

– Наше заједничко присуство у Копненој зони – истакао је министар одбране Драган Шутановац – важно је како би људи овде видели да нема никакве разлике између Министарства одбране и МУП-а у односу према безбедности. Будите сигурни да ћемо и у будућности заједно радити,

РАЗЛИКЕ У ПЛАТАМА

Одговарајући на питање новинара о разликама плата у МО и МУП-у министар одбране Драган Шутановац је рекао:

– Чињеница је да постоји разлика између плата припадника МУП-а и Војске Србије, али ми ниједног тренутка немамо намеру да се због тога жалимо. Напротив, мислимо да плате ни у МУП-у ни у МО ни су адекватне за послове које обављају. До краја године обавићемо део реформи у МО, које ће се пре свега односити на Фонд за пензионере, који је тренутно у буџету Министарства. Након тога отвориће се могућности да лакше и систематичније прилазимо проблемима који се односе на лична примања припадника војске.

јер је то једини и прави интерес грађана Србије.

Добру сарадњу јединица Војске Србије и полиције потенцирао је и министар унутрашњих послова Драган Јочић и том приликом рекао:

– Тако ће бити и даље, како бисмо чували безбедност наше земље, територијални интегритет и миран сан грађана Србије.

На комплексу „Цепотина“ и бази „Печено брдо“ командант Четврте бригаде КоВ пуковник Милосав Симовић информисао је госте о стању на терену, заједничким акцијама са другим безбедносним структурама и доброј сарадњи са мултинационалним снагама „Исток“ из састава Кфора.

Пуковник Симовић је изнео разлоге због којих је потребно изградити војно-полицијски комплекс на Цепотини, а то су повећање безбедности свих грађана без обзира на националну, верску и политичку припадност, противтерористичка заштита коридора 10 и спречавање исељавања српског становништва са југа Србије.

– База „Цепотина“ је од виталног значаја – истакао је министар одбране Драган Шутановац – и сигуран сам да ћемо у оквиру Министарства одбране изнаћи средства да ове године наставимо рад, а у следећој завршимо капацитете који су неопходни.

Припадници Војске и Жандармерије спремни су да спрече сваки акт насиља уколико се то догоди, што су на бази „Дервиш“ потврдили командант Жандармерије генерал Боривоје Тешић и командант одреда Жандармерије у Нишу потпуковник Братислав Дикић. ■

3. МИЛАДИНОВИЋ

ГЕНЕРАЛ ПОНОШ У ГАРНИЗОНУ КРУШЕВАЦ

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош посетио је, 5. јула, јединице у гарнизону Крушевац.

Генерал Понош је обишао 6. центар за обуку, 246. батаљон АБХО и центре за обуку логистике и за усавршавање кадрова АБХО. Током посете, команданти у гарнизону Крушевац представили су начелнику Генералштаба ВС услове за обуку, смештај војника и тренутно стање и перспективе рода АБХО. ■

У ВРАЊУ ОТВОРЕНА КАНЦЕЛАРИЈА ЗА ЦИВИЛНО-ВОЈНУ САРАДЊУ

СНИМАО В. ПЕШИЋ

Прва Канцеларија за цивилно-војну сарадњу Војске Србије отворена је 12. јула у Врању. Свечаности отварања присуствовали су државни секретар Зоран Јефтић, заменик начелника Генералштаба ВС генерал-потпуковник Милоје Милетић, командант Копнене војске генерал-потпуковник Младен Ђирковић, изасланик одбране Краљевине Норвешке потпуковник Терје Хаверстад и други гости.

У свом обраћању државни секретар Зоран Јефтић је нагласио да Канцеларија треба да помогне јединицама Војске Србије у побољшању комуникације са цивилним структурама на југу Србије.

У наредним данима особље Канцеларије упознаће представнике општина Врање, Бујановац и Прешево и друштвених организација са активностима које су планиране у наредном периоду. ■ 3. М.

Седам дана природа је била једини извор хране и пића за младиће и девојке који желе да постану пилоти у 132. класи Војне академије – Смер авијација. Инструктори из 63. падобранског батаљона су од првог дана наметнули жесток ритам рада који се заснивао на једноставној поруци: „Оно што пронађете у природи, то ћете јести“.

Треба насећи и дрва – Ања Крнета

П Р О В Е Р А К А Н Д И Д А Т А

ЗАТЕЗАЊЕ

Кандидати су, према речима инспектора у Одсеку за летачку обуку ВА потпуковника Роберта Калоција, испунили све опште и посебне услове, положили пријемне испите, прошли лекарске прегледе и сада је пред њима тежак задатак да успешно савладају садржаје попут исхране у природи, падобранске обуке и селективног летења на авионима *утва-75*. Летење ће се изводити на аеродрому Батајница, а прва два садржаја обуке воде инструктори 63. падобранског батаљона из Ниша, док логистичку подршку пружају припадници 161. батаљона за обезбеђење авијације.

Полигон за извођење обуке у исхрани у природи налази се на обронцима Суве планине у рејону превоја Плоче и карактерише га брдско-планинско земљиште са густом шумом и богатом флором и фауном. Кандидати за пилоте су на полигон пристигли из Апатина, Новог Сада, Лесковца, Ниша, Крупња, Крагујевца и других градова, а занимљиво је да се међу њима налази и пет девојака. Четири инструктора из 63. падобранског батаљона су од првог дана наметнули жесток ритам рада који се заснивао на једноставној поруци: „Оно што пронађете у природи, то ћете јести“.

Падобранац диверзант водник прве класе Саша Станковић задовољан је предзнањима које су кандидати понели од куће, мада је очигледно да су многи садржаји исхране у природи за њих били потпуна новина. Прво је требало саградити одговарајућу „шумску инфраструктуру“ у виду ложишта, пекарне, јаме за корњаче или места за одвајање артикала, а потом се кренуло у проналажење змија, корњача, гуштера, ракова, пухова, скаваца, жаба и прикупљање коприва, гљива, медвећих шапа, камилнице, шумских јагода, малина, борових иглица, дивљих шљива, детелине... Седам дана природа је била једини извор хране и пића за младиће и девојке који желе да постану пилоти.

– Ако узмемо у обзир да се кандидати из цивилства први пут срећу са војном обуком – говори водник прве класе Саша Станковић – и да су први пут окушали чари дужег боравка у природи и исхране у њој, може се рећи да су, уз много труда и напора, успели да савладају основне садржаје обуке.

ЗА ВОЈНУ АКАДЕМИЈУ

ОПАСАЧА

И заиста, многи из генерације деветнаестогодишњака који седе за компјутерима и у кафићима могу само да завиде младићима и девојкама на знањима и способностима које су стекли на Сувој планини. Све напоре добро су поднели, што потврђује и доктор поручник Иван Костић:

– Први сусрет са униформом, прилагођавање на војничку средину и исхрану у природи нису код кандидата произвели ниједан озбиљнији здравствени проблем, осим стандардних мука са жуљевима и благим алергијским реакцијама. Чвршћи су они него што је то изгледало на први поглед.

За Ању Крнету из Новог Сада инструктори тврде да јој ништа није тешко и да је прави бисер међу кандидатима, а она о својој жељи да постане пилот скромно прича:

– Мој отац је пилот и целог живота живим са тим, тако да сам од малих ногу заволела ваздухопловство. На обуци у исхрани у природи све је било тако занимљиво, да је прошло невероватно брзо.

Њеној колегиници Ани Тадић из Уба сан о пилотирању авионом ће се можда и остварити, али на том путу морала је да преброди и тешкоће попут исхране раковима, змијама и жабама.

– Рекла сам себи – каже Ана – пробаћу и тачка.

За Невену Маричић из Краљева најтеже је било устајати у цик зоре, а у вези исхране само каже: „Све више затежем опасаче“.

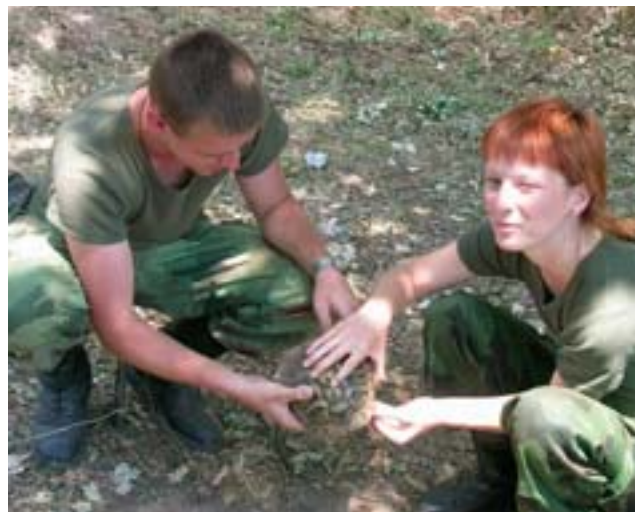
Ни младићима није било лако, мада Милош Милутиновић из Параћина тврди да је све прошло боље него што је очекивао. „Доста смо пешачили и много тога научили“ – каже Милош. Међу онима који су постигли најбоље резултате налази се Драган Лaziћ из Крупња. Он је одушевљен приликом да борави у природи и први пут у животу самостално проналази артикле исхране у шумском амбијенту. Кандидати за пилоте су једногласни у томе да једва очекују падобранске скокове и летење.

Коначну одлуку о избору кандидата донеће, 30. августа, комисија од десетак чланова. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Са примерцима шумске фауне – Марија Милосављевић и Ненад Костић

Јама с корњачама – Ана Тадић и Марко Рајић

Поред ложишта – Марија Милосављевић и Драган Лaziћ

ДУШАН СПАСОЈЕВИЋ У ПОСЕТИ РИМУ

Помоћник министра одбране за политику одбране Душан Спасојевић боравио је 5. јула у посети Италији, где је разговарао са високим државним представницима Италије о ситуацији у региону, билатералној војној сарадњи и перспективама убрзања евроатлантских интеграција Србије.

Спасојевић се састао са дипломатским саветником италијанског премијера Романа Продија, Стефаном Санином и са политичким директором Министарства спољних послова Италије Ђулијом Терцијем. Саговорници су разменили мишљења о актуелној политичко-безбедносној ситуацији у региону.

Током састанка са председником Парламентарног одбора за безбедност и имплементацију Шенгенског споразума Сандром Гоцијем обећана је помоћ и подршка у убрзању процеса стављања Србије на „Белу шенгенску листу“.

Приликом разговора са замеником начелника Генералштаба Оружаних снага Италије, вицеадмиралом Ђином Бизаријем, Спасојевић је изразио захвалност на помоћи коју италијански војници,

ангажовани у оквиру Кфора, пружају српском становништву на Косову и Метохији. Он је поновио став Србије да се једино преговорима, уз поштовање Повеље УН и међународног права, може пронаћи компромисно решење за будући статус Косова и Метохије, прихватљиво за обе стране. Током састанка са делегацијом Генералштаба Оружаних снага Италије, потписан је План билатералне војне сарадње за 2008. годину. ■

НОРВЕШКА ДОНАЦИЈА ИНСТИТУТУ ЗА СТРАТЕГИЈСКА ИСТРАЖИВАЊА

Протокол о донацији између Министарства одбране Републике Србије и Краљевине Норвешке, вредности 600.000 евра, која је намењена за опремање Института за стратегијска истраживања, потписан је крајем јуна у Централном клубу Војске Србије у Београду.

Потписе на протокол о овој вредној донацији ставили су помоћник министра одбране за политику одбране Душан Спасојевић и начелник Управе за дугорочно планирање Министарства одбране Краљевине Норвешке адмирал Јорген Берграв. Свечаности потписивања протокола присуствовао је и начелник Генералштаба норвешке војске генерал Свере Дисен.

Донација Краљевине Норвешке, према пројекту Института „Џеферсон“, намењена је изградњи капацитета стратегијског истраживања за Министарство одбране, односно за опремање Института за стратегијска истраживања информатичком опремом и за размену и едукацију кадра. Протокол о донацији потписан је на основу Меморандума о разумевању и сарадњи у области одбране између влада Србије и Норвешке.

После свечаног потписивања протокола, адмирал Јорген Берграв одржао је предавање о планирању одбране у Норвешкој. ■

НАГРАДА ЗА ВРХУНСКУ СТРУЧНОСТ

Војноздравствена служба Србије је таквог потенцијала да може релативно брзо да се укључи у све евроатлантске процесе, а добијање пољске болнице је нова могућност за исказивање стручности лекара и техничара Војномедицинске академије

Војномедицинској академији крајем јуна предата је вредна донација Краљевине Норвешке – две пољске болнице. Свечаној примопредаји, у касарни на Бањици, присуствовали су министар одбране Драган Шутановац и начелници генералштабова Војске Србије и Краљевине Норвешке генерал-потпуковник Здравко Понош и генерал Сверен Диесен, са сарадницима.

Пољске болнице је примио начелник Војномедицинске академије генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић, који је изјавио да ће војноздравствена служба наше земље искористити ту донацију на најбољи начин, зарад промоције Србије и њеног укључивања у евроатлантске интеграције.

Начелник Генералштаба ВС генерал-потпуковник Здравко Понош подсетио је да донација Краљевине Норвешке представља још један показатељ успешне билатералне и мултилатералне војне сарадње Норвешке и Србије.

– На мултилатералном плану, имали смо пуну подршку Норвешке, готово лобирање за улазак Србије у Партнерство за мир, а имамо и њену константну подршку у свим форумима НАТОа у Бриселу. Норвешка је била један од иницијатора и носилаца установљивања групе за реформу Србија–Нато, а покренула је и формирање Повереничког фонда за пре-квалификацију вишка кадра у систему одбране Србије – истакао је генерал Понош.

ЗАЈЕДНИЧКИ РАД

Предајући две најмодерније пољске болнице Војномедицинској академији, начелник Генералштаба Краљевине Норвешке генерал Сверен Диесен истакао је да у сарадњи две земље на пољу медицине, добијају и Србија и Норвешка.

– Јако сам поносан на то што смо током прошлогодишње зимске вежбе имали и тим стручњака из Србије, који су радили у нашим болницама. Ово је време за сарадњу у правим операцијама. Зато бих јако желео да наши тимови учествују у мировним операцијама, на пример у Авганистану, који је тренутно актуелан. После онога што сам видео на нашој зимској вежби, могу да кажем да имам потпуно поверење у вештину и искуство српских лекара и да уопште не бих имао проблем да живот војника поверим њима у руке, будући да су показали веома велико знање у области војне медицине.

СНИМИО Д. БАНДА

ДЕЛЕГАЦИЈА БУГАРСКЕ АРМИЈЕ У ВОЈНОГЕОГРАФСКОМ ИНСТИТУТУ

Трочлана делегација Војногеографске службе Генералштаба Бугарске армије посетила је почетком јула Војногеографски институт у Београду. Бугарску делегацију предводио је пуковник Георги Тончев Гладков, начелник Војногеографске службе у бугарској војсци, а са њим су у посету колегама из Србије дошли његов заменик пуковник Румен Рангелов Димитров и начелник Централне војнокартографске базе бугарске војске, пуковник Иван Стефанов Русенов.

Челни официри Војногеографске службе у Бугарској испољили су велико интересовање за организацију и функционисање геодетске службе у ВС. Истакли су да постоји много могућности за сарадњу сродних институција двеју суседних држава.

На састанку са водећим официрима геодетске службе у ВС, пуковник Гладков представио је начин пружања геоинформатичке подршке не само јединицама бугарске армије, него и свим осталим сегментима друштва, заинтересованим за услуге те службе, док је начелник Војногеографског Института из Београда пуковник Мирко Борисов бугарским колегама изложио преглед тренутног стања војногеодетске службе у Србији, те место и улогу ВГИ унутар Управе за систем логистике у Сектору за материјалне ресурсе МО Србије. ■

А. А.

БРОДОВИ РУМУНСКЕ МОРНАРИЦЕ У НОВОМ САДУ

Два брода румунске морнарице, монитор „Јон Константин Бракиану-46“ и оклопни брод „Опанез-177“, под заповедништвом капетана корвете Флорина Теодоруа и поручника бојног брода Лауренцију Леонадату, предвођене капетаном бојног брода Петриком Команом, командантом дивизиона монитора, боравили су у дводневној посети Речној флотили Војске Србије у Новом Саду.

Са својим домаћином, капетаном фрегате Небојшом Јоксимовићем, командантом Речне флотиле Војске Србије, гости из Румуније посетили су команду и спомен-собу Флотиле смештене у новосадској касарни „Душан Вукасовић Диоген“.

Након обиласка града, Музеја Новог Сада и Петроварадинске тврђаве, делегацију румунских морнара и Речне флотиле ВС примио је Зоран Вучевић, председник Скупштине града Новог Сада.

Румунски морнарички официри, који су учествовали на недавно изведеној трилатералној вежби Србије, Бугарске и Румуније „Дунавска стража“, били су гости и на броду Речне флотиле посебне намене „Козара“, а видели су и вишенаменске борбене бродове усидрене, за ту прилику, на Београдском кеју. ■

Б. М. П.

Он је подсетио да постоји и изузетна билатерална сарадња између две земље, која се у санитету огледа у обуци, заједничким вежбама и на крају у овој донацији, која, заједно са донацијом за Институт за стратегијско истраживање, премашује милион и по евра.

Генерал Понош је захвалио на спремности Норвешке за даље унапређење сарадње, а један од значајних корака у том правцу је и отварање норвешког војног изасланства у Београду.

Угледни гости су потом обишли војну пољску болницу најновије генерације, развијену у касарни на Бањици. Норвежани су, такође, нашем санитету поклонили и другу, тренажну болницу, за обуку медицинског особља. По обиласку њених одељења начелник ВМА је у изјави за медије рекао:

– Ова болница ће омогућити да оно што су наши стручњаци, годинама уназад, стицајем разних неповољних околности по нашу земљу, добро научили, примењујемо у ситуацији када је потребно исказати знање, организацију, рутину и све оно што је неопходно да би се човеку спасао живот.

Генерал Јефтић је истакао да би та друга пољска болница, сем за обуку и увежбавање наших стручњака, требало да добије и квалитет више – да нам омогући да постанемо регионални центар за обуку санитетског особља на овим просторима.

– У овом моменту војноздравствена служба Републике Србије је таквог потенцијала да, уз мања усаглашавања и одређени тренинг, који ћемо договорити са нашим пријатељима, можемо релативно брзо да се укључимо у све евроатлантске процесе, у којима ће наша држава учествовати.

Начелник норвешког санитета генерал Лејт Свере Росен истакао је да циљ његовог доласка у нашу земљу није само примопредаја донације, већ и да се успостави болница коју ће моћи да користи више земаља НАТОа, јер постоји мањак квалификованог медицинског особља. На тај начин могу да се успоставе и мултинационалне медицинске јединице.

– За мене, ова донација доноси обострану корист. Није нам потребан врхунски материјал, ако немамо врхунско особље, које ће га користити. Радујем се будућој сарадњи. Овај процес још није готов и морамо да га стално унапређујемо – рекао је генерал Росен.

У оквиру посете делегације Норвешке са начелником Генералштаба генералом Свереном Диесеном, у одвојеним сусретима, разговарали су министар одбране Драган Шутановац и начелник Генералштаба ВС генерал-потпуковник Здравко Понош. ■

М. ШВЕДИЋ

ДЕЛЕГАЦИЈА ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ У АНКАРИ

РАСАДНИК ВОЈНЕ ЕЛИТЕ

Турска војска, која располаже годишњим буџетом од девет милијарди долара и школује официре из многих околних земаља, спремна је да пошаље своје студенте на Бањицу. Војска Србије и њене војне школе нису могли добити боље признање – сматра пуковник проф. др Владимир Грујић, продекан за наставу Војне академије.

Увени амерички геополитичар Збигњев Бжежински је, крајем прошлога века, анализирајући распоред фигура на великој шаховској табли глобуса, препознао снагу Турске, евроазијског стојера и незаобилазног играча у вечној игри светске доминације. Некадашњи саветник америчких председника Ричарда Никсона и Роналда Регана, тада се, ипак, више бавио исходом хладноратовске, идеолошко-политичке партије између Руса и Американаца, прогнозирајући униполарни свет хегемоније западног победника. Показало се да је Бжежински у великој мери био у праву, али да није био у стању да предвиди колико брзо такав резултат може бити компромитован.

Док су „велики“ играли своје игре, некадашњи „болесник на Босфору“, на крилима идеја Мустафе Кемала Ататурка, израстао је у респектабилну економску и пре свега – војну силу. Иза парламента, судства и владе, као сива еминенција унутрашње и спољне политике, деценијама траје утицај турских оружаних снага, вечитих чувара целовитости и секуларизма у тој држави. Савремена историја те земље у последњих четрдесет година бележи чак три војна удара, после којих је, за разлику од других држава, Турска излазила јача и стабилнија. Уставом из 1980. овлашћења дата војним властима постала су већа са могућношћу „широког“ тумачења.

■ У КАРА ХАРП ОГЛУ

Данас, према званичним подацима, годишњи буџет турске војске износи око девет милијарди долара, не рачунајући приходе од хотела, индустрије и банака, који су, у значајном проценту, власништво тамошњих оружаних снага. Бројно стање у систему одбране званично је нешто испод 600.000 људи, мада се спекулише да турска армија има вишеструко већи број војника. Официри представљају крем друштва, а по обучености и опремљености не заостају ни за једном савременом војском света.

Делегација Војне академије Војске Србије, коју су чинили начелник Академије генерал-мајор мр Видосав Ковачевић, пуковник проф. др Владимир Грујић, продекан за наставу и потпуковник Владимир Ристић, координатор за међународну сарадњу, посетила је Академију копнене војске у Анкари. У току недавне четвородневне посете, они су

имали прилику да сагледају са коликом пажњом се у Турској приступа школовању официра и размене искуства са колегама који већ годинама партиципирају у НАТОу.

Пуковник др Владимир Грујић и потпуковник Владимир Ристић, по повратку из Анкаре, говорили су за наш магазин о детаљима посете. Они се слажу у оцени да је Војна академија копнене војске у Турској једна од најорганизованијих институција те врсте у свету.

Наша делегација била је смештена у једном од војних објеката у самом центру Анкаре који Турци скромно називају „дом војске“. У ствари, реч је о луксузном хотелу који је намењен за смештај високих официра и званица, а који би, у овдашњој категоризацији, према речима саговорника, имао пет звездица. У центру турске престонице, надамак најзначајнијих државних зграда, смештена је и Војна академија копнене војске „Кара харп оглу“.

– Војна академија КоВ школује тренутно око 4.000 студената међу којима је велики број њих из земаља у окружењу, а што је одређује као јединствени регионални центар војног образовања – каже пуковник Грујић. Он истиче да је систем школовања на тој академији, у погледу садржаја наставе и обуке, те организацијске структуре, веома близак српском моделу.

– Сваки од видова турске војске поседује сопствену академију на којој се, за време четворогодишњег школовања, изучава велики број општих предмета као и код нас – објашњава Грујић и подсећа да се за разлику од наше, турска ВА КоВ, готово у потпуности, попуњава свршеним матурантима војних гимназија које се налазе у Истамбулу, Измиру и Бурси.

Потпуковник Ристић додаје да се селекција у војним гимназијама спроводи тако да на академије долазе спремни, добро образовани и мотивисани студенти, што објашњава и њихову веома високу пролазност, вишу од 90 одсто.

– Највећи број студената губи право на школовање због здравствене неспособности, дисциплинских преступа, а тек на крају због несавладаног градива и то најчешће из електронике и сродних наука. Занимљиво је да студенти ВА, који изгубе право на школовање, нису обавезни да држави надокнаде трошкове школовања. Највећа казна за њих је што морају да напусте академију – истиче Ристић.

Према његовим речима, од 1992. за звање официра школује се и 150 жена годишње које имају једнаке обавезе и права као мушкарци, с тим што се на Академију примају из цивилства.

■ СЕКУЛАРНО ВАСПИТАЊЕ

Основни циљеви којима се руководи Академија „Кара харп оглу“ јесу образовање и оспособљавање перспективних официра који поседују квалификације у складу са војним кодексом и њихово последипломско усавршавање на основу потреба Команде КоВ. Пуно пажње се придаје и моралном васпитању студената, које је строго секуларно и у складу са идејама Кемала Ататурка.

Наравно, традиција је један од сегмената који се врло пажљиво негује у турској војсци. Можда је најсликовитији пример за то програм обуке у јахању коња и руковању сабљом. За ту сврху, Војна

Пред спомеником турским војницима

МОДЕЛ ШКОЛОВАЊА

Општа организација војног школства турских оружаних снага обухвата две целине: образовање и обуку закључно са нивоом војних академија, које су у надлежности видова, те високо војно и последипломско усавршавање које је у надлежности Генералштаба преко Команде турских високих војних школа.

Средње војне школе у Турској трају четири године, колико и академије, док школовање на Медицинској академији траје шест година. За диплому Ратног колеџа неопходно је похађати двогодишњу наставу, а у Колеџу оружаних снага и Колеџу националне безбедности – пет месеци. Командно-штабно усавршавање траје 40 недеља, а школовање у институтима ВА једну и по до две године.

На војним академијама копнене војске, ваздухопловства и морнарице постоје и смерови: инжењеринга, аеронаутике, електротехнике, информатике и поморске технике. По завршетку школовања поручници друге класе и поручници корвете, који су еквивалентни потпоручничким чиновима, одлазе на десетомесечну специјализацију за руковођење родовима војске.

ни су капацитети за обуку које поседује Академија КоВ Турске и најзначајнији културно-историјски споменици и музеји у Анкари.

Током разговора у Анкари обострано је изражена спремност да, чим се створе неопходни услови, дође до размене студената. Чињеница да је турска војска, која школује стотине страних питомаца, спремна да пошаље свој кадар на Војну академију у Београд, довољно говори о високом угледу највише образовне институције у систему одбране Србије.

Начелник Војне академије ВС сусрео се и са амбасадором Србије у Турској господином Владимиром Тургузом и пуковником Драганом Владисављевићем чији напори су умногоме допринели успешности посете.

Слика коју су наши саговорници понели из Анкаре оставила је утисак врхунске организације оплемењене вољом и самодисциплином. Ако се зна да се служба у војсци у Турској сматра чашћу и привилегијом, а да су плате официра прилично високе, лако је разумети пожртвованост са којом студенти на Војној академији КоВ превазилазе тешкоће школовања. Само најбољи међу њима два пута у току недеље могу напустити Академију и изаћи у град. Ако неки турски питомац у ближој будућности буде студирао у Београду, имаће више времена за излазак. ■

РАЗМЕНА СТУДЕНАТА

У разговорима са челним људима војног образовног система Турске, генералу Видосаву Ковачевићу предочена је спремност на сарадњу, будући да турске оружане снаге веома цене традицију школовања официрског кадра у Србији, коме, према њиховом мишљењу, нема конкуренције у овом делу Европе. Генерал Ковачевић је, у име наше академије, позвао десетак тамошњих питомаца да, заједно са српским студентима, прођу обуку у скијању на Копаонику, док су турске колеге понудиле да студенти ВА ВС буду њихови гости у једном од летовалишта на приморју.

академија поседује ергелу од 250 грла.

Пуковник Грујић запазио је да на тамошњој академији влада изузетна дисциплина, како међу старешинама, тако и међу студентима.

– Прва година студентима служи да би стекли увид у војничке дужности. У другој години студија они се постављају за командире тимова од три до четири питомаца прве године. Када пређу у трећу годину постају командире одељења, а у четвртој већ командују студентским водом – каже Грујић.

СРБИЈА – ПРВА У РЕГИОНУ

У оквиру посете Турској генерал-мајор Видосав Ковачевић сусрео се са командантом Академије „Кара харп оглу“ генерал-мајором Тефиком Озгуликом и деканом генерал-мајором Ергудером Топташем где је, са члановима наше делегације, обишао студентске батаљоне Анафарталар и Сакараја који су имена добили по чувеним биткама из Првог светског рата. Генералу Ковачевићу представљени

Александар ПЕТРОВИЋ

РЕКОНСТРУКЦИЈА ФАСАДЕ СТАРОГ ГЕНЕРАЛШТАБА

Споразум између представника Министарства одбране и Града Београда о реконструкцији фасаде зграде старог Генералштаба у улици Кнеза Милоша 33 потписали су 3. јула министар одбране Драган Шутановац и заменица градоначелника Београда Радмила Хрустановић.

Потписивању споразума претходио је уговор који су градоначелник Београда Ненад Богдановић и тадашњи министар одбране потписали у децембру прошле године. Њиме је предвиђено да Министарство одбране Граду Београду уступи објекат у Ресавској 40б, који има око 8.500 квадрата, за смештај Музеја града Београда, док је заузврат Министарству усту-

пљена кућа у Крунској 13, која има 2.200 квадрата, а Град се обавезао и да обезбеди средства неопходно за реконструкцију фасаде старог Генералштаба, што је и прецизирано потписаним споразумом.

Реконструкција, која треба да отпочне у наредних четири до шест месеци, коштаће око 2.209.000 евра, а стручни надзор над извођењем радова обављаће Заовод за заштиту споменика културе који је и израдио пројекат реконструкције.

Том приликом министар Шутановац је најавио и да је Министарство, у сарадњи са Градом Београдом, започело припреме за изградњу споменика војницима страдалим код болнице „Драгиша Мишовић”. ■

С. С.

ДОНАЦИЈА ПРОГРАМА ЗА РАЗВОЈ УН

Министар одбране Драган Шутановац и заменик сталног представника Програма за развој Уједињених нација у Србији (UNDP) Растислав Врбенски потписали су 2. јула Меморандум о разумевању између Владе Републике Србије и Програма за развој Уједињених нација. Циљ потписивања је спровођење Пројекта „Развој капацитета за уништавање минско-експлозивних средстава ради чишћења места експлозије у Параћину”.

Програм за развој УН донирао је Влади Србије софтвер EOD FRONTLINE и пра-

тећу опрему која ће се користити за помоћ тимовима за уништавање неексплозивних убојних средстава. Опрема је врло корисна за брже и квалитетније рашчишћавање места експлозије у Параћину.

Донација UNDP реализована је преко Центра УН за контролу малог оружја и лаког наоружања за регион Југоисточне Европе (SEESAC). Укупна вредност пројекта износи 114.945 долара. Део средстава донирао је SEESAC, а део у износу од 50.000 фунти обезбедила је Велика Британија. ■

ПОСТАВЉЕН ПОНТОНСКИ МОСТ НА ДУНАВУ

Припадници инжењеријских јединица Војске Србије поставили су понтонски мост којим је Земун спојен са плажом Лидо на Великом ратном острву.

Место прелаза успоставили су припадници 110. понтонирског батаљона из састава Прве бригаде КоВ, уз асистенцију

припадника 111. понтонирског и 18. инжењеријског батаљона исте бригаде. Понтонски мост дуг је 240 метара и састављен је од 37 понтонских чланака. Носивост је 20 тона. Планира се да мост буде отворен до почетка септембра, односно до краја купалишне сезоне. ■ А. А.

МИЛОРАД ПЕРИЋ НА ЗАСЕДАЊУ ПАРЛАМЕНТАРНЕ СКУПШТИНЕ НАТОА

Начелник Управе за међународну војну сарадњу Милорад Перић учествовао је, у оквиру српске делегације, на 66. заседању парламентарне скупштине НАТОа, које је недавно одржано у Дубровнику. Он је одржао предавање о реформи система одбране у српској војсци, у оквиру панел расправе на тему: Босна и Херцеговина, Црна Гора и Србија – изазови и могућности.

Перић је учествовао и на 17. састанку Међународне саветодавне групе (MAG), који је одржан 27. јуна у Загребу. Тема састанка била је будућност Центра RACVIAC. За новог директора Центра изабран је амбасадор Ненад Хаимусић из Босне и Херцеговине, који ће дужност преузети у октобру ове године. ■

ПОЛАЗНИЦИ ШКОЛЕ НАЦИОНАЛНЕ ОДБРАНЕ У БЕЛГИЈИ

Слушаоци 50. класе Генералштабног усавршавања Школе националне одбране боравили су крајем јуна у тродневној студијској посети Одељењу за јавну дипломатију и земље партнере у седишту НАТОа у Бриселу. Том приликом они су посетили и Главну команду НАТОа у Монсу.

Студијску посету седишту НАТОа организовало је, поводом завршетка школовања 50. класе Генералштабног усавршавања Школе националне одбране, Министарство одбране Републике Србије, уз подршку Амбасаде Краљевине Норвешке и Атлантског савета. Циљ је размена знања и искустава, те рад на заједничким пројектима. ■

СЕМИНАР О ОПЕРАЦИЈАМА БОРБЕНОГ ТРАГАЊА И СПАСАВАЊА

У организацији Министарства одбране Србије и Европске команде оружаних снага САД, у просторијама Центра за мировне операције у Београду, од 11. до 13. јула, одржан је тродневни семинар о извођењу операција борбеног трагања и спасавања у ваздухопловним снагама САД.

Према речима пуковника Јовице Драганића, ВиПВО у свом саставу има елементе службе трагања и спасавања, али се чине напори да то постану препознатљиве способности компатибилне са земљама Партнерства за мир и НАТОа.

Искуства америчких колега помоћи ће нашим ваздухопловцима да дефинишу материјалне капацитете који су им неопходни, те да усвоје и спроведу квалитетне процедуре којима ће достићи захтевани ниво способности за делатност трагања и спасавања, нарочито када је реч о борбеној компоненти те активности. ■

А. А.

С п е ц и ј а л н и п р и л о г

АРСЕНАЛ 7

ДОМАЋИ ВИСОКОТЕХНИЧКИ
БОРБЕНИ СИСТЕМ – ALAS

РАКЕТНИ СНАЈПЕР

АМЕРИЧКИ ТРАНСПОРТНИ
АВИОН С-17

ГОСПОДАР ГЛОБУСА

ЈУЖНОКОРЕЈСКИ ТЕНК К2

ЦРНИ ПАНТЕР

РАКЕТНИ СН

САДРЖАЈ

Домаћи високотехнички борбени систем – ALAS	
РАКЕТНИ СНАЈПЕР	32
Најскупљи пиштољи на свету	
МЕТЕ КОЛЕКЦИОНАРА	35
Белгијска јуришна пушка FN F2000	
ОРУЖЈЕ ФУТУРИСТИЧКОГ ИЗГЛЕДА	38
Јужнокорејски тенк K2	
ЦРНИ ПАНТЕР	41
Амерички транспортни авион С-17	
ГОСПОДАР ГЛОБУСА	46
Крстарица које више нема – „Генерал Белграно“	
ЖРТВА ФОКЛАНДСКОГ РАТА	52

Уредник прилога
Мира ШВЕДИЋ

Према концепцији овај систем је авангардан, а по тактичко-техничким карактеристикама иде у ред са решењима технолошки најразвијенијих земаља као што су САД, Немачка, Француска. У њему су интегрисана бројна нова решења која се заснивају на примени савремених електронских компоненти и домаће софтверске подршке. Уједно, то исокотехнолошко борбено средство представља одговор српске одбрамбене индустрије на захтеве савременог бојишта.

На сајму наоружање и војне опреме IDEX, одржаном почетком године у Абу Дабиију, један од најзначајнијих експоната на штанду Југоимпорта – СДПР (који је објединио наступ српске одбрамбене индустрије) била је ракета ALAS. Она је побудила значајну пажњу светске стручне јавности. У натписима који су се појавили у признатим стручним часописима након тог сајма, повољно је оцењен усвојени концепт тог ракетног система, уз напомену да би у будућности то могао да буде један од најзначајнијих производа српске одбрамбене индустрије.

Ракетни систем ALAS по својој концепцији заиста представља авангарду, и по тактичко-техничким карактеристикама сврстава се раме уз раме са решењима технолошки најразвијенијих земаља као што су САД, Немачка, Француска. У њему су интегрисана бројна нова решења, која се заснивају на примени савремених електронских компоненти и домаће софтверске подршке. Уједно, то високотехнолошко борбено средство представља одговор српске одбрамбене индустрије на захтеве савременог бојишта. И у доктринарном смислу ALAS не одступа од актуелних предвиђања стратегија који инсистирају на мобилним снагама за брзо реаговање – способних да брзо дођу у зону дејства, изврше

АЈПЕР

удар по захтеваним циљевима и исто тако брзо напусте зону дејства, а све како би смањили сопствене губитке.

МОДУЛАРНИ
КОНЦЕПТ

По својој природи тај ракетни систем је вишенаменски, односно намењен је за дејство по широком спектру непријатељских циљева, као што су тенкови, борбена возила пешадије, пољска утврђења, командна места, инфраструктурни објекти, бродови на мору и у приобаљу, индустријски објекти, нисколетећи хеликоптери и др. Међутим, оно што га издваја је изузетан ниво прецизности, остварен захваљујући уградњи ТВ или ИЦ главе за самонавођење, која ракету ALAS, слободно можемо рећи, претвара у неку врсту „ракетног снајпера“.

Планерима мисије значајну слободу пружа и чињеница да ракетни систем ALAS није чврсто везан само за једну врсту платформе. Наиме, он се може лансирати са бродова, различитих врста гусеничних и точкашких платформи (међу којима издвајамо лака возила велике проходности), те са стационарних лансера, па чак и са хеликоптера.

Нови ракетни систем састоји се од вођене ракете, лансера и командног места. Ракета је изведена у аеродинамичкој шеми „патка“, погоњена турбомлазним мотором потиска 40 daN, са ТВ (опционо ИЦ) главом за самонавођење. Максимални домет

јој је 25 km, са могућношћу даљег повећања до 60 километара. Вођење је комбиновано – на средњем делу трајекторије вођење се остварује помоћу инерцијалне платформе која ракету води у очекивану зону у којој се налази циљ (прорачунату на основу података добијених од извиђачких платформи), а након доласка у зону циља, примарни аквизициони сензор постаје глава за самонавођење и шаље слику циља до командног места посредством оптичког кабла, који се одмотава са задњег дела ракете. Слика се преноси до командног места, где се након адекватне обраде приказује на специјализованим приказивачима, омогућавајући на тај начин операторима да изаберу оптималну ударну тачку, или да ракету преусмере на други циљ, односно самоуништење, уколико тактичка ситуација то налаже.

Исти медијум, тј. оптички кабл, користи се и за пренос команди на ракету. Ово решење нуди неколико значајних предности, међу којим издвајамо следеће – оператор се стално налази у *петљи вођења*, односно, човек је а не машина финална инстанца која одлучује о нападу на циљ или одустајању од напада. На тај начин не само да је повећана поузданост функционисања система већ је и знатно смањена опасност од „коллатералне штете“, која у данашњим, информационо добро покривеним ратовима, са собом носи значајан политички и медијски пораз.

Примењена хардверска и софтверска решења омогућавају оператору да на командном месту анализира

Склоп маршевског мотора

ВИШЕСТРУКА НАМЕНА

По својој природи ракетни систем ALAS је вишенаменски, односно намењен је за дејство по широком спектру непријатељских циљева, као што су тенкови, борбена возила пешадије, пољска утврђења, командна места, инфраструктурни објекти, бродови на мору и у приобаљу, индустријски објекти, нисколетећи хеликоптери и др. Међутим, оно што га издваја је изузетан ниво прецизности, остварен захваљујући уградњи ТВ или ИЦ главе за самонавођење, која ракету ALAS, слободно можемо рећи, претвара у неку врсту „ракетног снајпера“.

ЖИЛАВИ ЦИЉ

Предност ракете ALAS огледа се и у чињеници да у маршевској фази ракета лети на висини између 150 и 500 m, чиме је знатно заштићена од откривања непријатељским радарима, док је њен релативно мали ИЦ одраз, захваљујући употреби турбомлазног, а не ракетног мотора, чини жилавим циљем и за откривање телевизијским или термовизијским осматрачким системима ПВО јединица.

слику циљу, са режимима увећања и померања (pan, tilt, zoom), ради избора оптималне тачке удара. Таква анализа је изузетно оправдана, пре свега у склопу релације врста циља – тип бојне главе. Наиме, конструктори ракете ALAS определили су се за модуларни концепт бојне главе, па је ракета компатибилна са чак три типа: кумулативном, тандем-кумулятивном и разорном бојном главом парчадног дејства. Пробојност тандем кумулативне бојне главе прелази 800 mm ваљаног хомогеног оклопа иза кутије експлозивног реактивног оклопа, што ракети ALAS омогућава равноправну борбу са великом већином модерних тенкова и других оклопних возила. Вођење ракете по оптичком каблу такође омогућава гађање циљева са којима не постоји директна линија визирања, дакле гађање циљева из заклоњеног положаја, чиме је знатно повећана борбена живост лансера и командног места, односно оператора, захваљујући немогућности непријатеља да у кратком периоду одреди положај ракетног лансера.

ТУРБОМЛАЗНИ
МОТОР

Ракета се лансира под елевационим углом не мањим од 60 степени, уз помоћ два ракетна мотора на чврсто гориво, који јој обезбеђују довољан потисак да савлада висину не мању од 300 m, након чега ракета прелази у хоризонтални лет на коме је погоњена турбомлазним мотором *мунгос*, потиска 40 daN. Тај мотор, иначе резултат домаће памети, смештен је у средњем делу трупа ракете и напаја се ваздухом из два усисника смештана симетрично у односу на осу. Мотор је конвенционалног типа, са аксијалним компресором, комором за сагоревање и једноступеном аксијалном турбином. На маршевском делу трајекторије, турбомлазни мотор *мунгос* обезбеђује максималну брзину до 180 m/s уз максимални домет од 25 километара.

Предност ракете ALAS огледа се и у чињеници да у маршевској фази ракета ле-

ти на висини између 150 и 500 m, чиме је знатно заштићена од откривања непријатељским радарима, док је њен релативно мали ИЦ одраз, захваљујући употреби турбомлазног, а не ракетног мотора, чини живим циљем и за откривање телевизијским или термовизијским осматрачким системима ПВО јединица.

Ракета се може програмирати да лети по унапред задатој трајекторији, са дефинисаним координатама контролних тачака, уз могућност укључивања главе за самонавођење ради откривања потенцијалних циљева. У таквим мисијама, ракетни систем ALAS се трансформише у извиђачко-ракетни систем који има изузетну способност брзог реаговања ради уништења приоритетног циља.

Као што је раније наведено, по доласку у зону очекиваног распореда циља, активира се глава за самонавођење која је смештена на двоосно жироостабилисаном платформи чиме је осигуран висок ниво квалитета слике коју оператор види на свом приказивачу. За управљање платформом користе се DC мотори (мотори једносмерне струје) управљани PWM сигнаlima које генерише микроконтролер. Када оператор изабере циљ, ракета прелази у фазу напада, обрушавајући се на изабрану тачку. Након реализованог напада, уколико није компромитован положај лансера, посада може започети напад на нови циљ, док у случају очекиваног противудара непријатеља посада прелази на резервни борбени положај.

БРЗО РЕАГОВАЊЕ

Ракета се може програмирати да лети по унапред задатој трајекторији, са дефинисаним координатама контролних тачака, уз могућност укључивања главе за самонавођење у циљу откривања потенцијалних циљева. У оваквим мисијама, ракетни систем ALAS трансформише се у извиђачко-ракетни систем који има изузетну способност брзог реаговања ради уништења приоритетног циља.

Земаљска компонента ракетног система ALAS, коју опслужују двојица војника, обухвата командно место и лансер ракете, а они, могу бити постављени са различитим платформама. Ради неометане интеграције у ширу командно-комуникациону структуру, од командног места и лансера се захтева да буду опремљени одговарајућом навигационом и комуникационом опремом, која ће осигурати поуздано одређивање сопственог положаја, а и сигурну везу са вишим нивоом командовања. Командно место се опрема рачунаром (који треба да прими и обради слике са ракете), са одговарајућим софтверским пакетом који оператору омогућава динамичку анализу примљене слике ради доношења одлуке о даљој реализацији мисије.

ПЛАНИРАЊЕ МИСИЈЕ

Опција планирања мисије намеће потребу похрањивања дигитализованих мапа са прецизним координатама постојећих циљева, уз могућност приказа положаја ракете на дигиталној мапи терена током лета у дискретним временским тренуцима. Ракета се чува у лансерним конистерима, из којих се испалаује помоћу ракетних мотора на чврсто гориво, а у којима може остати до 10 година без нарушавања номиналних карактеристика.

Тржишна атрактивност ракете ALAS огледа се и у могућности да интегрише са постојећим платформама у оквиру њиховог генералног ремонта или модернизације. Тако би се ALAS могао интегрисати са корветатама, патролним чамцима па чак и фрегататама, и источног и западног порекла (гра-

ђених током седамдесетих и осамдесетих година), који представљају окосницу многих морнарица широм света. Уградњом ракете ALAS не само да би се повећала прецизност офанзивних акција, односно увела могућност „прецизног, хируршког удара са дистанце“, већ би се ти бродови, првенствено патролни чамци, прилагодили модерним условима ратовања на мору, које све мање фаворизује сукобе на отвореном мору већ борбу преноси у приобаље, узане тесна-

Бојева глава кумулативно-разорног типа

це, мореузе за шта су ти бродови неадекватно наоружани. Наиме, њихово ракетно наоружање углавном чине противбродске ракете са активном радарском или пасивном ИЦ главом за самонавођење, настале према тактичко-техничким захтевима валидним пре три или четири деценије, чија је окосница била борба против бродова на великим дومتима. Иако су у међувремену учињени извесни кораци на пољу прилагођавања тих ракете, оне не задовољавају у потпуности модерне захтеве.

Поред веће прецизности, увођења оператора у петљу вођења, у предности ракете ALAS сврставају се и модуларни концепт бојних глава и мања маса која омогућава смештај већег броја ракетних лансера. Поменути бродови

већ у свом саставу имају системе за аквизицију циљева задовољавајућих карактеристике, чиме се овим платформама даје већи ниво аутономије у погледу самосталног обављања задатака. Поред патролних чамца, на којима би ракете ALAS биле примарно ракетно наоружање, могућа је њихова уградња на бродове већег депламента, какви су корвете или фрегате, на којима би ALAS био секундарни ракетни систем који би се користио у оним мисијама у којима примарни противбродски ракетни систем не би имао задовољавајућу ефикасност. Постоји могућност уградње ракете ALAS, уз извесне модификације, и на хеликоптере (противподморничке, десантне, јуришне) чиме би се знатно повећала њихова ватрена моћ, пре свега у борби са непријатељским бродовима.

Несумњиво је да ракетни систем ALAS има велики потенцијал, првенствено захваљујући својим напредним карактеристикама и великом степену прилагодљивости тактичкој ситуацији и различитим платформама, што га чини могућим „force multiplier“ елементом на бојишту будућности. ■

Предраг МИЛИЋЕВИЋ

МЕТЕ КОЛЕКЦИОНАРА

Међу пиштољима и револверима постоје раритети и уникати за које су потенцијални купци спремни да издвоје неколико хиљада долара или евра, а често и много већу суму. Представљамо вам оне, који по сазнању аутора, иду у ред најскупљих пиштоља на свету.

Најпознатије оружје које је створио генијални конструктор Џон Моузес Браунинг, колт М1911 у калибру .45 АСР јесте, према америчким ауторима, најбољи пиштољ свих времена. О томе се свака ко може расправљати у недоглед, али је чињеница да се и данас, скоро цело столеће од почетка производње, тај пиштољ и његове модификације израђују и продају у несмањеном броју.

Познате америчке пушкарске радионице међу којима предњаче имена као што су Вилсон, Лес Бер, Кларк и Ед Браун, а и сам произвођач, фабрика Колт, одавно су почеле да уносе измене у првобитну конструкцију оружја, како би повећале прецизност за такмичења у стрељаштву. У зависности од жеља и потреба власника, вредност измена на основном моделу (које об-

SIG P210, војна варијанта

ухватају цев, опруге, компензатор, нишане, обарач, ороз и раздвајач, а и многе друге делове) могу достигати и четворцифрени број. Тако један примерак Clark Custom Millenium Meltdown пиштоља, којих је произведено само десетет комада, стаје око 3.900 долара. Цена модела Wilson Combat почиње од 3.000 долара, а ту је и Лес Бер, чија је радионица у граду Хилсдејл, држава Илиноис, и који уз сваки пиштољ даје гаранцију да ће погоци на одстојању од 50 јарди (45 м) бити груписани у круг пречника до 3 инча (7,5 см). Уз доплату се може извршити додатна модификација којом се обезбеђује груписање од 1,5 инча (3,75 см) на истом одстојању.

ШВАЈЦАРСКИ ДРАГУЉ

Осим по банкама, сатовима, сиревима и мила чоколади, Швајцарска је позната и по изузетно квалитетном оружју. У свету је општеприхваћено мишљење да је пиштољ SIG P210, који је био службено оружје швајцарске армије од 1949. до 1975. године, најскупљи и најпрецизнији војни пиштољ икада произведен. Познат као *Selbstladepistole SP49* или само *Pistole 49*, заснован је на патенту

Шарла Петера, творца претратног француског војног пиштоља *Mle. 1935*. Швајцарци су откупили патент и спровели четворогодишња испитивања (од 1943. до 1947) да би се на крају определили за верзију са једноструким оквиром од осам метака, јер је варијанта са дворедим оквиром, мада већег капацитета, неудобно лежала у шаци и била мање прецизна. Осим швајцарске војске и полиције, пиштољ су усвојили и данска армија и западнонемачка погранична полиција (*Bundesgrenzschutz*).

Расклопљен SIG P210

То оружје има дужину од 215 mm, цев му је дуга 120 mm (стрелачка варијанта P-210-7 има цев дугу 150 mm), а маса празног оружја износи 900 грама. Производи се у калибрима 9x19 mm *пара*, 7,65x21 mm и .22 LR (малокалибарски метак). Постоје и сетови за конверзију већих калибара у МК. Функционише по принципу једноструке акције, кратким трајањем при забрављеном затварачу. У складу са временом када је произведен, цео је израђен од челика, а навлака се креће по шинама које се не налазе са спољне стране рама, као код већине пиштоља, већ са унутрашње, слично збројовки ЧЗ-75. Сматра се да та особина донекле доприноси прецизности, али на задњој страни затварача су урези мање површине, који се хватају прстима при репетирању пиштоља што у неповољним околностима (ознојени или мокри прсти) може имати нежељени ефекат. Осим наведеног, карактеристика P210 је да се ороз и механизам за окидање могу извадити из рама, а то поједностављује чишћење и одржавање.

Ниједно оружје није без мана, а у случају P210 то је пре свега висока цена. Наиме, половином седамдесетих година прошлог века, P210 је коштао око 350 долара, за шта су се тада могла купити два пиштоља Brauning HP35 и три *колта* M1911 серије 70, односно пет врло квалитетних оружја. Резервни делови се тешко налазе и уз то су веома скупи. Данас је цена резервног оквира за варијанту 9 mm *пара* око 100 долара, с тим да су за МК варијанту још скупљи! Утврђивач оквира се налази на доњој страни дршке, осим код варијанте P210-8, чиме је успорена измена оквира, а уз то се оквир, који је смештен у дршци, мора „ишчупати“ из пиштоља, што може представљати додатни

проблем. Нема сигурносне чивије ударне игле, а полука кочнице, смештена на раму, превише је померена унапред, те је отежана манипулација.

Сматра се да је пиштољ најпрецизнији са швајцарском муницијом пуне металне кошуљице код које тежине зрна износи 147 грејна, када групише поготке у круг од 5 cm на 50 метара одстојања. Прецизности свакако доприноси то што је тежиште пиштоља тачно на средини обарача. Са друге стране, о његовом квалитету довољно говори чињеница да је израда унутрашњости P210 на далеко вишем нивоу од спољашњости многих данашњих пиштоља, а и да су делови свих произведених примерака међусобно измењиви! Модел P210 је несумњиво оружје врло високе класе, и цена му се, у складу са тим, креће до 5.000 долара.

КОРТ И КОРИФИЛА

Познато је да су револвери омиљено оружје Американаца, а фирме као што су *Смит и Весон*, *Колт* и *Ругер* стекле су светску славу производњом те врсте кратких цеви. Стога може изненађујуће звучати податак да се најскупљи и најквалитетнији револвери данашњице производе у Немачкој. Фирму *Korth Waffen* у граду Рацебург основао је Вили Корт, који је себи још крајем четрдесетих година зацртао задатак да направи најбољи револвер на свету. Ово оружје се производи у шест калибара: .22LR, .22 магнум, .32 SiV, .38 специјал, 9 mm пара и .357 магнум, те у четири дужине цеви са вентилационом шином: 3 инча (7,62 cm), 4 инча (10,2 cm), 5 инча (13,3 cm) и 6 инча (15,2 cm). Постоје три модела револвера *корт*: основни, који је обично у кал. 38 специјал/.357 магнум, уз додатни добаш за метке 9 mm пара и цев дужине три или четири инча; *спортски* (сличан основном, али уз дужу цев и калибар .22LR/ .22 магнум) и *стрелчачки* (са ергономском дршком и подесивим нишанима).

ЈЕДНАКОСТ ПО ОРУЖЈУ

Семјуел Колт је први успео да усаврши конструкцију револвера на такав начин који је омогућио масовну производњу овог оружја. То је пак, довело до пада цене, чиме је оружје постало доступан обичним људима. До тада су револвери израђивани у малим серијама и били привилегија имућних. Зато је у САД настала изрека: „Бог је створио људе, али их је Семјуел Колт учинио једнакима.“

Les Bear Target Master

Корифила у калибру .45

Корт револвер

Корт пиштољ

Корт, такмичарска варијанта

Les Bear Thunder Ranch

Цилиндар садржи шест метака. Дршке су израђене од ораховог дрвета и на њима се нуди израда мотива храстовог листа, арабеске, приказа из лова или иницијала власника. Револвери су брунирани или никловани, а уз доплату и позлаћени. Израђују се у врло малим серијама од најквалитетнијих материјала. Након машинске обраде, све компоненте се подвргавају поступку који представља пословну тајну, а чији је циљ да се оствари површинска тврдоћа материјала од 60 Роквела. За израду оружја је потребно око 600 засебних радњи, од којих само 30 одсто врше машине, а 70 одсто је дело врхунских мајстора пушкарара, с тим да власник на крају лично проверава сваки примерак.

Кортови револвери имају неколико необичних особина, као што су подесива ударна игла и ход обарача, аутоматско избацивање чаура и смештај полуге за отварање цилиндра, која се налази са бочне стране ороза.

Почетна цена револвера износи 4.700 долара, а може достићи и 10.000.

Почевши од 1982. године, Корт производи и пиштоље. Они се такође израђују од челика, истим поступком као и револвери. Функционишу по принципу кратког трзаја при забрављеном затварачу, који је Вили Корт патентирао 1986. године. Обарач је двоструке акције за први хитац, а потом једноструке, или, по посебној поруцибини, искључиво једноструке акције. Оружје има сигурносну чивију ударне игле, а полука кочнице се нуди као додатна опција. Израђује се у четири калибра: 7,65 mm *парабелум* (7,65x21 mm), 9 mm *пара*, .38 *супер* и .45 АСР. Дужина цеви је 100 mm или 127 mm, капацитет оквира износи девет метака у 7,65/9 mm, односно седам метака у .45 АСР, а маса оружја је 1.000 грама са цеви од 100 милиметара.

Пиштољи *корифила* су производ немачке фирме *Intratech*. Функционишу по принципу успореног повратног хода затварача, који је патентирао Едгар Будишовски 1979. године. Овај принцип рада је

Лугер .45

ДЕЛО ВРХУНСКИХ МАЈСТОРА

За израду револвера *корт* потребно је око 600 засебних радњи, од којих само 30 одсто обављају машине, а 70 одсто је дело врхунских мајстора пушкарара, с тим да власник на крају лично проверава сваки примерак.

донекле сличан систему *Воргримлер*, развијеном током Другог светског рата, а који је фирма *Хеклер и Кох* касније користила у својим оружјима као што су пиштољ P9S и аутомат MP5. Обарач ради по принципу двоструке акције, а оружје се израђује у калибру .45 АСР и то мање од 50 пиштоља годишње. Материјал који се користи за израду рама и навлаке је искључиво врло квалитетни *дамасценски челик*. Дужина износи 182 mm (цев 101 mm), а маса 990 грама. Најскупљи модел, *Одиново око* – *Odin's Eye* (Один је био врховни бог у нордијској митологији), достиже цену од 11.000 до 12.000 долара.

ЛУГЕР ОД МИЛИОН ДОЛАРА

Почетком 20. века, војска САД је, у складу са тадашњим трендом, одлучила да распише тендер за набавку полуаутоматског пиштоља у калибру .45 АСР. Четири произвођача су понудила своје пиштоље: Колт и Севи из САД, Вебли из Велике Британије и DVM (*Deutsche Waffen und Munitionsfabriken*) из Немачке. Потоње оружје је била варијанта познатог пиштоља *лугер*, али пропорционално увећана ради много јачег метка који је захтевала америчка војска. Рад на овом моделу је отпочео половином 1906. године, када је произвођачу пристигла пошиљка од 5.000 метака пуне металне кошуљице, тежине зр-

на од 230 грејна, послата из САД. Пиштољ је завршен крајем фебруара 1907. године. Укупно, израђено је шест примерака, од којих су два на време испоручена *Спрингфилд* арсеналу, пре 28. марта за када је заказан почетак тестова. Пиштољ бр. 1 је коришћен за тестирање и његова коначна судбина је непозната, док је бр. 2 само расклапан и сачуван до данас. *Лугер* није усвојен као службени пиштољ војске САД, мада су га официри из комисије за спровођење тестова високо оценили.

У меморандуму који је упућен министру одбране, наводи се следеће – „мада пиштољ *лугер* поседује значајне предности са много аспеката, не препоручује се за усвајање у наоружање, пошто крајњи смештај метка није последица дејства опруге, као и због тога што се барут, који г. *Лугер* захтева за израду муниције неопходне за задовољавање функционисање (пиштоља) у овом тренутку не може обезбедити у овој земљи“.

Данас постоје само три сачувана примерка *лугера* .45 и то су бр. 2 и бр. 4 који је пронађен у Немачкој 1945. године, док се трећи налази у приватном музеју у држави Луизијана. Из броја 2 је 1960. године испалењено 150 метака без иједног застоја, што говори у прилог чињеници да муниција из 1907. године није била довољно поуздана, или квалитет и количина барута нису били довољни да обезбеде поуздано функционисање *лугеровог* затварача.

Према америчким ауторима, историјски значај и раритет ових пиштоља чини их буквално непроцењивим. Стога не чуди што је вредност четвртог *лугера* калибра .45, али уз то и јединог на свету у варијанти карабина са дужом цеви и одвојивим кундаком, процењена на тачно милион америчких долара. ■

Др Александар МУТАВЦИЋ

ЗАКОН ЈАЧЕГ

У време освајања Дивљега Запада, ред и закон су споро пратили кретање досељеника и каравана у неистражене пределе. На снази је био закон јачег, а када се исцрпи снага аргумената, оружје се потезало као аргумент снаге. Било је важно преживети, а о последицама ватрених обрачуна се накнадно размисљало. Из тог доба датира и добро позната изрека: „Боље да ми после суде дванаесторица, него да ме носе шесторица.“

ОРУЖЈЕ ФУТУРИСТИЧКОГ ИЗГЛЕДА

За разлику од класичних јуришних пушака, F2000 је задржала једну од карактеристика MP90 модела – нема ниједне оштре ивице већ је свуда заобљена и на самој пушци нема никаквих сувишних испуста које нарушавају габарит оружја. Одликује се компактношћу и „набијеном“ конфигурацијом.

По завршетку Другог светског рата, како је расла напетост и трка у наоружавању између истока и запада, поред нуклеарног усавршава се и конвенционално оружје, нарочито стрељачко, прецизније аутоматске пушке. Чак је Америка расписала међународни конкурс за избор нове аутоматске пушке јер је за време Другог светског рата код њених војника владала шароликост у калибрима, а то је отежавало рад логистике приликом дотура и допуне муниције стрељачким деловима.

За великим силама не заостају ни мање државе, нарочито европске које настављају традицију производње и кратке и дуге цеви. Таква је и Белгија. У фабрици оружја Fabrique Nationale традиционално се од Другог светског рата развија јуришна пушка. Први пројекат те врсте је послератни FAL, пушка која је на територији Европе у то време избила на прво место. Белгијанци су се опробали и на конкурс за аутоматску

пушку америчке војске. Ипак, и поред одличних резултата на тестирањима и опитовањима, усвојена је домаћа пушка на којој су примењена најбоља решења осталих конкурената на конкурс.

Како би сачували репутацију старе добре фабрике за производњу наоружања, Белгијанци су се крајем 20. века упустили у експеримент на пољу модерног комплексног оружја у „Bullpup“ конфигурацији. Тако је почетком овог века Fabrique Nationale, из Херстала, на светско тржиште наоружања лансирала модуларни систем оружја – F2000. Он одговара на захтеве потраживача нових пушака јер, између осталог, има калибар НАТОа 5,56x45 и опремљен је потцевним бацачем граната. То оружје је, у ствари, успешно модернизовани белгијски аутомат FN MP90, а модернизација је преузета од главних конкурената – аустријског AUG-а и француског FAMAS.

БЕЗ ИЈЕДНЕ ОШТРЕ ИВИЦЕ

За разлику од класичних јуришних пушака, F2000 је задржала једну од карактеристика MP90 модела – нема ниједне оштре ивице већ је свуда заобљена и на самој пушци нема никаквих сувишних испуста које нарушавају габарит оружја. Одликује се компактношћу и „набијеном“ конфигурацијом.

Примери новог дизајна су модуларна надоградња сандука и деклинирајући пиштољски рукохват, који је веома складно и лепо укомпонован у целину. Тај детаљ је преузет од старијег „брата“ FN MP90, код којег су урађена два битна побољшања и то: луч-

ни део рукохвата конструисан са правим делом нагнут је под углом од 45°, уз додатак за ослонац средњег прста „команде“ шаке. Мало необично али само на први поглед јер је таква ергономија допринела угоднијем руковању са оружјем. Тако се наизглед изгубио класичан облик пушке, али се добило у експлоатацији. Другом новином кундак, односно ослонац за раме, повећан је у односу на величину на МР90, чиме је увећана површина ослањања на раме, а самим тим и стабилност оружја. Поред тога, пушка је добила и гумени ослонац који има улогу компензатора (ублаживање импулса).

Јединствено је решена и ручица затварача. Да би спречили да делови пушке искачу из габарита, на ручици затварача постављена је опруга која држи ручицу у преклопљеном положају, када није у „функцији“.

Уводник оквира налази се одмах иза рукохвата и веома је добро укомпонован у модел оружја. Утврђивач оквира је у горњем делу, што олакшава брзу промену празног оквира али искључује могућност нежељеног, случајног притискавања утврђивача оквира.

Цев оружја „вири“ само 100 mm из усадника и то олакшава дејство у скученим, затвореним просторима или на пошумљеном терену. На устима цеви монтиран је компензатор – скривач пламена, који је са чела закошен и доприноси стабилности јуришне пушке приликом отварања рачуна палбе.

Модел F2000 се заснива на Bullpup концепцији, код које је оквир пласиран иза пиштољског рукохвата, док се затварач креће по шупљем делу кундака. Међутим, код овог модела, кундак дели затварач са извором напајања (батеријом) која се користи за балистички рачунар смештен одмах изнад цеви у дела сандука.

Иако су током производње ове јуришне пушке, најпознатија оруђа тога времена – М16 и АК47 – била у класичној концепцији, Белгијанци су ипак одлучили да експериментишу са Bullpup концепцијом. Већ је тада код конструктора и произвођа-

ча било подељено мишљење о концептима оружја. Сваки има своје предности и мане. Белгијанци се нису много ослањали на различита мишљења већ су урадили савремену јуришну пушку која задовољава скоро све критеријуме за такво оружје. Сабилу су делове у једну компактну целину чиме су добили много мање оружје него што је FN FAL или М16, а тежина не прелази границе савремене јуришне пушке.

Због своје величине F2000 је идеалан за ношење приликом укрцавања и превоза људства у оклопним борбеним возилима, за употребу у урбаним срединама, на пошумљеном земљишту а нарочито у џунгли.

Као целина, пушка веома личи на аустријски AUG и на француски FAMAS („трубу“), али не и када се расклопи. Од AUG-а је узето решење затварача док је конструкција кундака позајмљена од FAMAS-а и старијег „брата“ МР90. Сандук се састоји од два дела и они су израђени од термоотпорне и механичке резонантне пластике која је под притиском изливена у облику сандука. Да се не би десио „издајнички одраз“, рефлексија неког дела оружја, она је пресвучена антрацит црном мат боје. У сандуку постоји и десет завртња који га спајају у целину. Они су уливени у пластичну масу заједно са матицом и довољно је имати само крстасти одвијач да би се лако одвили завртњи пошто имају само шест корака.

ОРИГИНАЛНО ИЗБАЦИВАЊЕ ЧАУРА

Белгијанци су на своје новом оружју применили и неколико оригиналних идеја. Међу њима је најзначајнија она о избацавању чаура која се сада креће напред и навише у зону горњег предњег дела цеви. Тако је избегнута опасност од превременог активирања метка у лежишту при незапетом поло-

жају. Наиме, догађало се, нарочито код Bullpup концепта оружја, да зрно од следећег метка којег доноси затварач активира претходни метак, при чему је долазило до озбиљних повреда стрелаца јер се експлозија дешава у предњем делу сандука, који се налази близу самог лица. Код F2000 та могућност је искључена. Покретна полука захвата испалену чауру и подиже је навише. Приликом покретања затварача у предњи положај, избацач смешта чауру у специјални канал за експедицију, пласиран удесно и изнад лежишта метка. То практично значи да ако не дође до опаљења метка у лежишту и полука захвати и извуче неиспалени метак, његово померање ван осе цеви онемогућује активирање са следећим зрном од метка којег носи затварач у лежиште цеви.

Тако решење избацавања чауре доказује да су конструктори водили рачуна и о леворуким војницима којима је са овим начином избацавања чауре омогућено успешно руковање оружјем исто као и десношцима. Уједно, то је била рак-рана код Bullpup конструкције, јер се отвор за избацавање чаура налазио на споју кундака и сандука, тачно у висину очију код леворуких војника. Због овог недостатка многе познате јуришне пушке у Bullpup конструкцији не могу да конкуришу на тржишту наоружања класичним конструкцијама.

На овај проблем први пут је наишао чувени конструктор и отац митраљеца Хирама Максима давне 1884. године. Тада је познати конструктор поред навлаке цеви са спољне стране уградио још једну краћу цев која је била мало већег обима него сама чаура, а нешто краћа од цеви митраљеца и имала је неколико отвора. Назвао ју је цев за избацавање (ejection tube). Након опаљења, чаура се извлачи из лежишта метка али се одмах не избацује из сандука већ се премешта на десну страну где чека затварач који се враћа са новим метком за цев. При-

ПОГОДНА И ЗА ЛЕВОРУКЕ

Новим решењем избацавања чауре које су конструктори применили омогућено је да пушком успешно рукоју и леворуки војници. А управо је то била рак-рана код Bullpup конструкције, јер се отвор за избацавање чаура налазио на споју кундака и сандука, тачно у висину очију код леворуких војника. Због тог недостатка многе познате јуришне пушке у Bullpup конструкцији нису могле да конкуришу на тржишту наоружања класичним конструкцијама.

ликом свог кретања напред, затварач захвата и чауру и убацује је у цев за избацивање. Капацитет те цеви су биле четири чауре, што значи да је прва чаура која је испала из цеви била за избацивање тек након петог метка. До тада би се чауре донекле и охладиле.

При повлачењу затварача у задњи положај, притиском прстију на саму ручицу (која се налази приљубљена уз тело) искључује се опруга и ручица се тада ослобађа, те се може повући у задњи положај. Међутим, сада се појављује нови проблем – како проверити да ли има метка у цеви. Наиме, не постоји на споју кундака и сандука оружја отвор за избацивање чаура кроз који се може видети да ли има метак у лежишту цеви. Да би се тај проблем решио примењена је још једна оригинална идеја – постављање „шибера“ иза облоге оптичког нишана. Померањем „ши-

ОСНОВНИ ТТ ПОДАЦИ

	Систем оружја 5,56 x 45 mm	Систем оружја 40 x 48 mm
Калибар (mm)	5,56x45 НАТО	40x48
Укупна тежина празне пушке – са ПБГ (kg)	3,6	4,6
Укупна дужина – са ПБГ (mm)	694	727
Теоретска брзина гађања. мет./мин	800-900	
Дужина цеви (mm)	400	230
Смер жљебава и корак	Десни, корак 180	
Магацин	30 метака	
Почетна брзина зрна-граната m/s	900	76

бера“ и делимично повлачењем ручице затварача у задњи положај успешно се визуелно контролише лежиште метка.

Систем барутних гасова код ове пушке сличан је решењу као код М16 и јуришне AUG. Гасна комора је смештена ближе устима цеви и има могућност регулисања количине протока барутних гасова. Систем је решен на тај начин да би се спречило продирање гасова у склоп затварача, а самим тим је олакшано његово одржавање. Иначе, овај принцип рада познат је и по конструктору М16 и још га називају и „Стонеров“ затварач са више забрављујућих површина. Носач затварача и сам затварач крећу се по принципу „ластиног репа“ дуж челичних вођица који су уливени у пластично тело сандука.

Оружје је предвиђено да прими компактни интегрални бацач гранате 40 mm или да се уклони цев калибра НАТОа 5,56 x 45 mm и постави бацач граната (модуларни принцип). Осим тога, F2000 може да хармонизује неколико различитих система бацача граната. Сам бацач функционише на клизном (rump-action) принципу. Када се цев повуче унапред позади се отвара лежиште у који се убацује граната, а кад се повуче цев уназад активира се ударни механизам и систем се забрављује помоћу брадавица за затварачу. Механизам за окидање је смештен у непосредној близини стандардне пу-

шчане обараче, што омогућава да се истом руком веома лако командује са оба система оружја. Док се држи рукохват, кажипрст се налази на обарачи за калибар 5,56 mm, а средњи прст је истовремено на обарачи бацача гранате. Једини проблем је нишањење, јер је немогуће истовремено нишањење са јуришном пушком и са бацачем гранате. За бацач гранате користи се преклопни нишан који је интегрални део пушке.

ИНТЕГРАЛНИ СИСТЕМ ЗА КОНТРОЛУ ВАТРЕ

На сандуку са горње стране лази се „Пикатинијева“ или „Виверова“ шина на коју се монтира интегрални део поклопца сандука који се налази у специјалној облози. Унутар тог дела је стандардни оптички нишан са увећањем од 1,6 пута. Модуларно решење, међутим, омогућава брзу уградњу друге оптике – ноћног нишана, ласерског обележивача циља и других помоћних компонента.

После успешне презентације пушке на светском тржишту наоружања, након неколико година успешно се развија интегрални системом за контролу ватре (IFCS-integrated fire control system). На „Пикатинијевој“ шини уграђен је интегрални систем за контролу ватре (IFCS – integrated fire control system) којег су развили инжењери из финске фирме „Ноптел“. Реч је о електронском систему навођења и контроле којег чине оптички нишан (увећава 2,6 пута) и балистички рачунар намењен за одређивање елемената за нишањење, како са системом оружја 5,56 x 45 mm, тако и са системом потцевног бацача гранате 40 x 48 милиметара. Балистички рачунар, смештен у кундаку, отпоран је на влагу и ударце, а после мерења даљине до циља прорачунава параметар и преко инклинометра омогућава заузимање нагиба који пројектил води до циља (и код бацача гранате). Тај систем ради у дневним и ноћним условима. Пушка располаже и са термовизијским нишаном, а ако све откаже ту је механички нишан. ■

ДЕТЕКЦИЈА КАО У АВИОНУ

Код пушке FN F2000 примењено је још једно занимљиво решење које се до сада није користило код пушака, већ у авијацији – систем препознавања детекцијом свој-туђ. Наиме, белгијски стручњаци су у балистички рачунар убацили могућност да се на одређеној даљини, путем оптичког нишана, могу разликовати саборци од противника. Тај систем ће функционисати и када га на бојном пољу зароби непријатељ, само је питање ко ће онда бити свој, а ко туђ.

Иштван ПОЉАНАЦ

ЦРНИ ПАНТЕР

Снимко Суу Young Cho

Измењена међународна ситуација након престанка хладног рата условила је корените промене и у начину размишљања војних планера. Уместо избацивања све новијих и скупљих тенкова, готово све оружане снаге у свету радије се опредељују за модернизацију. Међутим, има и изузетака.

Опште смањење војних буџета широм света условљено крајем хладног рата уједно је означило и крај за многе врло амбициозне пројекте војне опреме. Када је реч о тенковима, треба рећи да је на помолу била права мала револуција, јер се очекивало масовније увођење аутоматских пуњача, повећање калибра топова са 120 на 140 mm, па чак и уградња потпуно новог типа купола другачије конфигурације и далеко мање силуете. Све је то гарантовало бурне деведесете године и почетак 21. века.

Међутим, распадом СССР-а готово све је стало. Заустављени су, или се од њих одустило, пројекти као што су амерички тенк будућности из програма Block 3, немачки *леопард 3*, швајцарски Nrkz, шведски Strv2000 и совјетски тенк на западу назван FST-3. Уместо тога, сведоци смо наизглед „бесконечно” побољшавања и различитих пакета модернизација постојећих тенкова, чије су се прве варијанте појавиле током седамдесетих и осамдесетих година прошлог века. Тако је амерички *абрамс* прошао генезу од основног M1, па IPM1, M1A1, M1A1HA, M1A2, M1A1HC, све до M1A2 SEP и M1A2 TUSK, немачки *леопард 2* је од верзије A1 „догурао” до A6 и PSO, а совјетски T-72 од T-72A и Б, преко T-72BB и БМ све до T-90 и T-90С (ту су биле и лицендне и експортне верзије T-72M, M1, M1M, M2, итд.). Штавише, и планови за

будућност су још везани за позната возила: Американци и Немци размишљају како да побољшају *абрамсе* и *леопарде 2*, док Руси трагају за средствима којима би се коначно завршили пројекти као што су *црни орао* и тенк „из Нижњег Тагила”.

Појава француског *леклерка* и јапанског Туре-90 унела је нешто свежине, али се и то десило пре више од 15 година. Коначно, на сцену ступају две далекоисточне силе у успону – Кина и Јужна Кореја. Ако се од Кинеза и очекивало да избаци нове тенкове, пре свега због приличне застарелости већине који су били у употреби, није од Јужнокорејанаца. Међутим, ако се поближе анализира научни и индустријски потенцијал ове земље, водеће у многим технологијама, пре свега у електроници и машиноградњи, уз осврт на развој њихових домаћих тенкова и потенцијално „врелу” политичку ситуацију у региону, добија се потпуно друга слика.

НОВО ВОЗИЛО

Прве јужнокорејске тенкове K1 (означени и као Туре 88) развио је 1988. године домаћи гигант Hyundai, у тесној сарадњи са колегама из компаније Chrysler Defence, данас део General Dynamics Land Systems, произвођача *абрамса*. Тако је настао тенк визуелно врло сличан америчком, али са не-

Детаљ куполе: изнад штита топа је ласерски референтни систем цеви топа и IFF систем, лево и десно од топа је милиметарски радарски систем детекције надоласећих пројектила, поред њега су димне кутије, а изнад се налази систем детекције ласерског озрачења

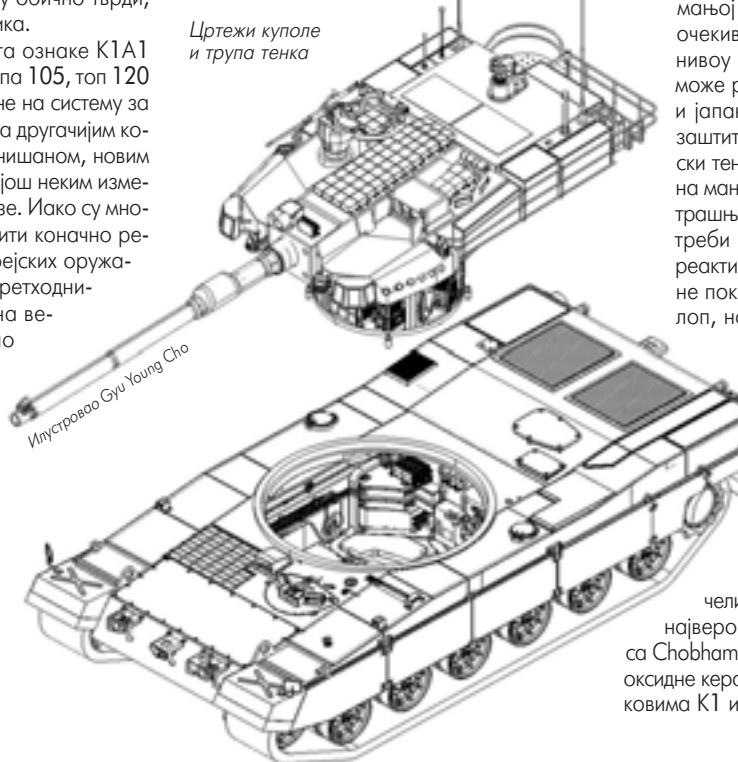
Снимак Min Ki Kim Minki

колико важних измена: немачким мотором и трансмисијом, чиме је још једном доказано да гасна турбина ипак за већину корисника троши превише горива представљајући можда и главни разлог губитка неколико међународних тендера, као и чињеницом да није коришћен осиромашени уранијум у склопу система оклопне заштите (Американци га не уграђују на извозне абрамсе осим кувајтских), већ „само“ Chobham оклоп произведен у САД. То међутим не значи да је корејски тенк слабије оклопљен од раних варијанти тенка М1, јер је маса приближно једнака, а укупна оклопљена запремина мања, због, како се на западу обично тврди, мањег раста корејских војника.

Побољшана варијанта ознаке К1А1 из 1996. имала је уместо топа 105, топ 120 mm, а и одговарајуће измене на систему за управљање ватром (СУВ), са другачијим командирским панорамским нишаном, новим балистичким компјутером и још неким изменама, везаним за систем везе. Иако су многи очекивали да ће К1А1 бити коначно решење за потребе јужнокорејских оружаних снага, јер је чак и са претходником, моделом К1 остварена велика предност у апсолутно сваком погледу над најбољим ривалским севернокорејским тенковима (одавно застарелим совјетским Т-62), показало се да је ово возило тек привремено решење до појаве још савременијег К2 Black Panther (црни пантер), способног да стане раме уз раме са било којим тенком данас и од којег Јужнокорејанци озбиљно очекују извозни успех.

Ако је К1А1 заиста само побољшана варијанта К1, тенк К2 је потпуно ново возило, које има значајне предности у свим аспектима тзв. тенковског троугла: ватреној моћи, заштити и покретљивости. Развој тенка К2 започео је још 1995. године, а први прототип приказан је 2003. Другог марта 2007. завршена су испитивања, унете поједине измене у конструкцији и прва три тенка К2 сишла су са производне линије компаније Rotem (у саставу Hyundai Motor Group) у погону у граду Changwon. Пуна серијска производња очекује се тек од 2011. године, када

Цртежи куполе и трупа тенка

Илустровао Gyu Young Cho

ће започети испоруке јужнокорејској армији, која ће, према плановима, добити 680 ових врхунских тенкова. Треба такође знати да су током развоја К2 у обзир узета и искуства са руским тенковима Т-80У (испоручено 35 тенкова на име руског дуга), који су добро послужили нарочито при одлуци да се тестирају могућности и заиста користе активни системи заштите и ометања. Међутим, иако се више од 90 одсто компоненти новог тенка производи у Јужној Кореји, многе су развијене на странијој основи, или су немачког и француског порекла. То се сигурно не може сматрати слабошћу јер је сам избор решења и њихова укомпонованост заиста импресивна.

ЗАШТИТА

Према спољашњем изгледу К2 подсећа на претходнике, а од иностраних тенкова, највише на француски леклерк и јапански Туре-90 са којима дели и врло сличну концепцију, што је за сваку похвалу. Унутрашњи распоред седења и подсистема је најприближнији јапанском тенку: возач седи напред лево, десно од њега је резервна муниција, купола је у средини (командир десно од топа, нишанија лево – код леклерка је обрнуто, а у ниши је аутоматски пуњач), док је у задњем делу трупа погонски блок. Борбена маса тенка је 55 тона, што је више од јапанског и на нивоу је француског тенка. Као такав је, у односу на најтеже западне тенкове најновије генерације као што су леопард 2А6, абрамс М1А2SEP и челингер 2, прилично компактан и за седам-осам тона лакши. Међутим, захваљујући нешто мањој унутрашњој запремини, треба очекивати да је оклопна заштита на нивоу тих тенкова, што се уосталом може рећи и за споменуте француске и јапанске конкуренте. Сличан ниво заштите имају и совјетски, односно руски тенкови, који су још за десетак тона мање масе, захваљујући мањој унутрашњој оклопљеној запремини и употреби врло ефикасног експлозивно-реактивног оклопа (ЕРО), који ипак, не покрива у потпуности основни оклоп, нарочито на куполи, тако да су тзв. балистички прозори израженији.

Сама заштита тенка К2 састоји се од пасивне заштите, која подразумева оклоп, систем за идентификацију и гашење пожара, систем НХБ и активне заштите. Оклопна заштита представља комбинацију панцирног челика и вишеслојног оклопа који је највероватније базиран на искуствима са Chobham оклопом (употреба алуминијум-оксидне керамике у металној основи) на тенковима К1 и К1А1. Тај оклоп је модуларног

типа, као на француском *леклерку* и израелском *меркава 4*, тако да се у каснијој фази може побољшати новијим типовима модула. Међутим, у контуру предње косе плоче, на централни део крова иза масивног штита топа и на кровне отворе нишаније и командира, уграђене су и кутије ЕРО непознатог типа, што је одговор на све широку употребу пројектила који дејствују на кров возила.

Ова тенденција је приметна и на другим тенковима, пре свега руским Т-80У и Т-90, те на *леклерку*, *леопарду 2А6* и *меркави 4*. Такође, врло запажена је и употреба активних система заштите, што је утицај руских тенкова. Серијски примерци имаће систем детекције надоласећих пројектила помоћу милиметарског радара (два сензора на челу куполе) и систем детекције ласерског зрака (четири сензора за заштиту у пуном кругу). У случају детекције одређене претње, на пример противоклопне вођене ракете, систем заштите аутоматски испуљује ИЦ или радарске мамце и активира димну завесу, слично као на руском систему *штора*.

ПОКРЕТЉИВОСТ

Иако маса К2 није на нивоу последњих варијанти појединих западних тенкова, одлучено је да се употреби веома снажна погонска група, чија снага је постала стандард, 1.103 kW (1.500 КС). Мотор и трансмисија су спојени у јединствену кинематичку целину ради брже замене у пољским условима. Коришћен је мотор који су раз-

виле и произвеле компаније Doosan Infracore Corporation и STX Engine Corporation, веома сличан најновијем немачком мотору MTU 890, изузетне компактности. Ова уштеда у запремини омогућила је да се у тенк угради и врло корисни помоћни мотор, односно гасна турбина компаније Samsung Techwin, која се користи за напајање многобројних електричних и електронских уређаја док тенк мирује, док главни мотор није у функцији, уз мању потрошњу горива, топлотни и акустични одраз. Погонски блок омогућава постизање максималне брзине од 70 km/h и убрзања до 32 km/h од седам секунди, што је нешто мање него код других савремених тенкова (француски *леклерк* за 5,5 секунди при нешто мањој специфичној снази захваљујући маси од 56 тона при истој снази, док М1А2 за 7,2 секунде, при истој снази, али има масу 63 тоне). Такво убрзање последица је коришћења мотора који развија мањи обртни момент

при вишем броју обртаја у односу на француски *Hyperbar* дизел, што је на неки начин цена за мању радну и инсталисану запремину мотора.

Међутим, брзина на лошем терену је често важнија од брзине на путу, а она и те како зависи не само од карактеристика погонског блока, већ и система вешања. Вешање је побољшана варијанта са тенкова К1 и К1А1, односно комбинација хидропнеуматског система на предњим и задњим и конвенционалног торзионог на средњим ходним точковима. Хидропнеуматски цилиндри налазе се у полугама точкова, и даје им одличну компактност. Обезбеђена је потпуно независна контрола, тако да тенк има способност подизања и спуштања предњег или задњег краја, леве или десне стране или неког од углова трупа. То омогућава тенку отварања ватре низбрдо, у дефанзивним дејствима или према горе, када се дејствује према циљевима у ваздуху повећавајући елевационе углове топа. Овај систем јесте скуп, али је и веома погодан посебно у брдско-планинским условима какви су у Јужној Кореји. Максимална брзина на лошем терену при којем се може отворати прецизна ватра из тенковског топа износи 48 km/h, што је у самом светском врху (до сада је у овом погледу био водећи *леклерк* са 46 km/h).

Тенк К2 има и веома добре карактеристике при савладавању водених препрека. Примењен је систем кретања по дну са

ЛАКШИ ОД НАЈТЕЖИХ

Борбена маса тенка је 55 тона, што је више од јапанског и на нивоу је француског тенка. У односу на најтеже западне тенкове најновије генерације као што су *леопард 2А6*, *абрамс М1А2SEP* и *челинцер 2*, прилично је компактан и за седам-осам тона лакши.

На крову тенка је лансер за мамце

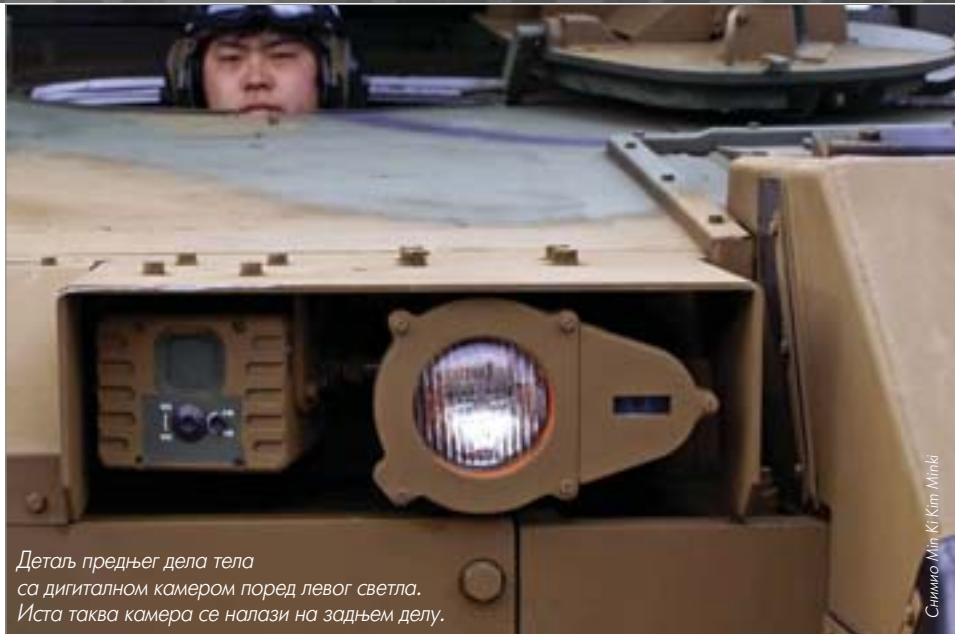
уграђеном цеви великог пречника, која служи за напајање мотора ваздухом, за осматрање (командир се у том случају погне уз унутрашњост цеви) и евентуалну евакуацију чланова посаде. То је новина на јужнокорејским тенковима, јер су K1 и K1A1 били ограничени на савладавање водених препрека дубине до нешто мање од висине крова куполе. Применом овог система, који је првобитно коришћен на немачким тенковима *леопард 1* и *2*, као и на француским *AMX30* и *леклерк*, највећа дубина која се може савладати износи 4,1 метар. Међутим, треба рећи да и сви савременији совјетски, односно руски тенкови имају могућност савладавања водених препрека и то до дубине 5,5 м, али се то постиже коришћењем знатно тање цеви, која служи само за напајање мотора ваздухом. У оба случаја, потребно је детаљно испитивање дна водене препреке, што може изискивати велике напоре, тако да се неке земље попут САД и Велике Британије ослањају на савладавање помоћу покретних мостова.

ВАТРЕНА МОЋ

Слично заштити и покретљивости, и ватрена моћ тенка обилује интересантним решењима. Основно наоружање је топ 120 mm, али за разлику од тенка K1A1, дужна цеви му је уместо 44, 55 калибра. Овај топ је заправо балистички једнак немачком топу Rheinmetall са тенка *леопард 2A6*, али представља домаћу конструкцију и производ. Храњење топа је преко аутоматског пуњача ланчастог типа у ниши куполе, капацитета 16 метака, док је осталих 24 метка постављено поред возача, као и код јапанског тенка Туре-90.

При конструкцији аутоматског пуњача помно је проучен француски са тенка *леклерк*, на којем су унете неке мање измене. Иако повећава димензије куполе, овај тип аутоматског пуњача се тренутно сматра најпогоднијим решењем јер комбинује велику брзину гађања од 15 мет/мин са потпуним одвајањем муниције од посаде возила. Једини проблем представља резервна муниција у трупу, која би такође морала бити одвојена оклопним преградама и вратима, али о томе нема поузданих података. Чак су и Руси на најновијем тенку *црни орао* применили сличан тип аутоматског пуњача и напустили пуњач типа карусел испод куполе. Капацитет аутоматског пуњача је међутим, уз јапански Туре-90, најмањи од свих тенкова (Т-72 – 22 метка, Т-80 – 28, *леклерк* – 22, *црни орао* – 30).

Када је о муницији реч, тенк K2 располаже поткалибарним пројектилима типа APFSDS са пенетратором од легуре волфрама, чије су перформансе на нивоу најбоље немачке муниције типа DM-63 и као

Детаљ предњег дела тела са дигиталном камером поред левог светла. Иста таква камера се налази на задњем делу.

Снимак Min Ki Kim / Minki

такви се уз америчку муницију са осиромашеним уранијумом налазе у самом светском врху (пробојност се процењује на око 800 mm на 2.000 m). Избор легуре волфрама у односу на осиромашени уранијум повезан је са проблемима везаним за очување животне околине, што је нарочито актуелизовано након испитивања извршених на Косову и Метохији на 11 позиција где је Нато током бомбардовања 1999. користио такав тип муниције. Сматра се да је управо ово загађење проузроковало тзв. балкански синдром међу припадницима Кфора. Осим тога, Јужна Кореја представља светског лидера на пољу технологије легура волфрама, за чија достигнућа је заинтересована и Америка. Поред тога, у употреби је и вишенаменска муниција слична америчкој M830A1 HEAT-MPT, која има кумулативно-парчадни пројектил опре-

мљен вишенаменским упаљачем. Са овом муницијом, дејствује се по циљевима типа оклопног возила (до нивоа оклопа данас застарелих тенкова – потпуно покривајући севернокорејски арсенал) и пешадије на отвореном (тренутно дејство упаљача), пешадије у бункеру, кући или згради (одложено дејство) или хеликоптера (близинско дејство).

Пројектил је поткалибарни и има пречник 90 mm, тако да се висока почетна брзина од око 1.400 m/s спорије губи и омогућава кратко време лета и успешно дејство по циљевима у ваздуху. Избор израелских термалних камера навео је неке да спекулишу о употреби израелских ракета Lahat из цеви топа, али су се те гласине показале као неосноване. Уместо тога, користи се интелигентна муниција са сензорским упаљачем KSTAM (Korean Smart Top Attack Munition), развијена у сарадњи немачког Diehl-a и јужнокорејских стручњака.

Пројектил се испалује индиректно, са највећом елевацијом топа, након чега се на највишем делу трајекторије активира падобран. Пројектил се оријентише према доле, када почиње скенирање терена помоћу комбинованог милиметарског радарског и ИЦ сензора. Када се циљ открије, испалује се пројектил типа пробојног диска који дејствује на кров циља. На тај начин се постиже домет од два до осам километар, а тенк, при томе, уопште не излаже своју силуету противнику, али је потребно знати барем приближан положај непријатеља.

Са топом је спрегнут митраљез калибра 7,62 mm са огромним борбеним комплетом од 12.000 метака (највише од свих тенкова – следећи је *абрамс* са 11.400 метака). То је резултат искустава из Корејског

ОДЛИКЕ

Посада.....	3 члана (командир, нишаница и возач)
Борбена маса.....	55 t
Дужина са топом напред.....	10 m
Дужина трупа.....	7,5 m
Ширина.....	3,6 m
Висина.....	2,4 m
Снага мотора.....	1103 kW
Максимална брзина.....	70 km/h
Вертикална препрека.....	1,3 m
Дубина водене препреке.....	4,1 m
Наоружање.....	топ 120 mm (40 метака), спрегнути митраљез 7,62 mm (12.000 метака) и кровни митраљез 12,7 mm (3.200 метака)

рата, када су америчке снаге имале великих проблема да одбију масовне јурише севернокорејске и кинеске пешадије. На крову тенка је тешки митраљез K-6 (базиран на Browning M2HB QCB) калибра 12,7 mm са исто тако врло великим борбеним комплетом од 3.200 метака (абрамс 1000, T-64/72/80 свега 300). Иако се кровни митраљез обично назива противавионским, то је било актуелно током Другог светског рата, када се заиста могло очекивати успешно ватрено дејство по противничким авионима, међутим, данас, развојем воздухопловства, то више није случај, али су тешки митраљеви и даље веома корисни, пре свега због двоструко већег домета и пробојности у односу на митраљез калибра 7,62 mm. Они су идеални за дејство по циљевима за које би било нерентабилно потрошити топовски пројектил.

Систем за управљање ватром (СУВ) у основи подразумева термални нишан нишаније, термални панорамски нишан командира, ласерски даљиномер, балистички компјутер, метео-сензор и стабилизатор топа у обе осе. Термалне камере су производ израелске компаније Elbit, док је компанија одговорна за интегрисање и испоруку комплетних нишанских и осматрачких уређаја домаћа Samsung Thales (подружница француске мултинационалне компаније Thales). Међутим, оно чиме се издваја, јесте врло користан и једноставан систем који онемогућава испаливање пројектила уколико је тенк наишао на малу неравнину и привремено избацио топ са нишанске линије. Овај проблем је решен уградњом малог ласера и пријемника – када они нису „у вези“, топ не може да дејствује.

СУВ има могућност аутоматског праћења циља и отварања ватре као и јапански Type 90 и меркава 4. Са њим је интегрисан и систем IVIS (Inter-Vehicular Information System), који обезбеђује координацију дејстава између возила, како би се, између осталог спречило гађање истог циља из два или више тенкова. Такође, K2 поседује и систем за откривање свој-туђ (IFF-Identification Friend or Foe) постављен изнад штита топа.

Модел K2 је као и сви савремени тенкови опремљен тзв. hunter-killer системом управљања куполом и топом, према коме и командир има могућност да гађа из топа и преузме контролу од нишаније, уколико се укаже приоритетан циљ. Навигациони систем је наравно, типа GPS.

НАЈНОВИЈА ВЕРЗИЈА – K2 PIP

Упркос чињеници да се K2 већ може сматрати најнапреднијим тенком данас, захваљујући изузетно савременом и квалитетном скупу коришћених компоненти, Јужнокорејанци намеравају у наредних неколико година да избаце верзију K2 PIP. У односу на K2, K2 PIP ће имати два основна побољшања – постављање још једног активног система заштите и уградњу активног система вешања.

Активни систем заштите који се предвиђа за уградњу је тзв. hard kill типа, који је намењен за *ватрено дејство по надоласећим пројектилима* (наспрот soft kill активним системима заштите који подразумевају задимљавање или избацивање мамаца), према концепцији сличног руској *арени*, али немачког типа, Diehl BGT AWiSS. Овај систем, који је прошле године успешно прошао први тест, састоји се од система детекције на бази радара и ИЦ сензора, који дају команду троцевном или четвороцевном лансеру на крову возила за усмеравање на прави азимут и елевацију и испаливање фрагментационих или фугасних

пројектила према циљу. Циљ се детектује на 75, а уништава на 10 метара, без обзира на то са које стране тенка долази. Овај систем има укупну масу од свега 400 килограма, што је три пута мање од система *арена*.

Ако већ постоје системи активне заштите који имају способност уништавања пројектила, онда треба рећи да до сада ниједан систем активног система вешања који функционише још није конструисан, упркос чињеници да се на западу о њима говори већ више од двадесет година. Тај систем активног вешања има придодат уређај за скенирање терена на удаљености од 10 до 50 метара у свим правцима око тенка, како би се израчунао оптимални положај који би сваки точак ходног дела требало да заузме ради смањења љуљања и вибрација возила. На тај начин се обезбеђује најстабилнија платформа за отварање ватре, а и већа брзина кретања по неравном терену.

За сада није познато да ли ће ова варијанта имати и могућност употребе точакшког извиђачког возила без посаде типа XAV (eXperimental Autonomous Vehicle), која је још у развоју, и омогућаваће извиђање без излагања опасности самог тенка.

ПЕРСПЕКТИВА

Јужнокорејска копнена војска очекује испоруку 680 тенкова K2. Ради испитивања, прве серије биће послате у мировне мисије где је јужнокорејска армија ангажована (Ирак и Авганистан), али треба знати да је та одлука донета и због жеље да се ови врхунски тенкови прикажу што је могуће већем броју потенцијалних купаца. До сада је јужнокорејска наменска индустрија била врло хендикепирана у погледу извоза, јер је углавном била ограничена лиценцим уговорима са компанијама из Америке. Међутим, упркос чињеници да је употребљен одређен број иностраних компоненти, оне су модификоване и произведене у домаћим погонима, тако да је извозна регулатива у том случају „лабавија“. Прва заинтересована држава је Турска, која разматра два тенка – K2 и *леклерк*. Како сада ствари стоје, Турци преферирају K2, више из политичких разлога, јер је познато да се Француска противи пријему Турске у Европску унију. Штавише, они већ користе јужнокорејске самоходне хаубице 155 mm K9 (испоручено 72, набављаће се до 300 возила).

Уколико се Турска одлучи за набавку тенкова K2, њихова рекордна цена ће од садашњих 8,3 милијарде вона, тј. 8,5 милиона америчких долара (K1A1 4,9, M1A2 абрамс 4,5, а Type-90 осам милиона), сигурно да се смањи. ■

Себастиан БАЛОШ

БОРБЕНИ КОМПЛЕТ

Са топом 120 mm спрегнут је митраљез калибра 7,62 mm са огромним борбеним комплетом од 12.000 метака (највише од свих тенкова – следећи је абрамс са 11.400 метака). То је резултат искустава из Корејског рата, када су америчке снаге имале великих проблема да одбију масовне јурише севернокорејске и кинеске пешадије.

Муниција типа K2AM

Снимак Koh Ji Hyun

ГОСПОДАР ГЛОБУСА

Тип С-17 господар глобуса (С-17 Globemaster III) јесте трећи по реду амерички транспортни авион који носи тај назив. Претходници у низу били су клипни авиони С-74 globemaster I и С-124 globemaster II. Сваки од њих је у време појављивања предњачио по својој носивости и припадали су категорији стратегијских транспортних авиона. Трећи и последњи из серије *господара глобуса*, С-17, данас се сматра типичним представником те класе, а већина стручњака додала би да је реч и о најмодернијој летелици ове врсте која се налази у оперативној употреби.

Програм развоја С-17 сеже у 1979. годину када је америчко министарство одбране расписало конкурс за развој млазног транспортног авиона велике носивости (радни назив био је С-Х, односно Cargo Experimental). Нови авион требало је да поседује теретни простор великих димензија и то са рампом на задњем делу трупа. Затим, морао је бити способан да, осим пуког превозења ваздушним путем, десантира све врсте наоружања и опреме коју превози, укључујући и оклопна возила. Такође, било је неопходно да тај авион конструктивно буде прилагођен за полетање и слетање са изузетно малих и слабије уређених полетно-слетних стаза.

Две године касније, на основу резултата конкурса, потписан је уговор са компанијом McDonell Douglas (у међувремену је постала део *Боинга*) која почиње развој авиона под ознаком С-17 *господар глобуса* (С-17 Globemaster III). Бројна конструктивна решења која су примењена у новом програму већ су била стечена при развоју транспортног авиона YC-15 креираног у програму AMST (Advanced Medium Short Takeoff and Landing Transport). Ипак, пројекат реализације новог транспортног авиона није се одвијао претерано брзо и без одлагања. Такође, смањен је и број авиона које су Америчке ваздухопловне снаге (US-

AF) намеравале да купе – са иницијалних 210 на 120 авиона.

Међутим, од лета првог прототипа авиона С-17, који је полетео 15. септембра 1991, ствари су се одвијале брже. Први сквадрон опремљен овим авионима већ је јануара 1995. године био на располагању за извршење наменских задатака. Разлози за такво, релативно брзо увођење у наоружање налазили су се, пре свега, у недостатку капацитета за стратегијски транспорт.

ОДГОВОР НА ПРЕТЊЕ

Промене у формацији и начину ангажовања америчких снага, настале као одговор на нове претње америчким интересима, биле су праћене све већом пројекцијом америчке војне моћи широм света. То је практично значило и већу потребу за стратегијским транспортом. Са друге стране, USAF, који је декларативно располагао импресивном флотом транспортера С-141 Starlifter и С-5 Galaxy, сусретао се са низом проблема (структурна оштећења, нижи степен исправности итд.) који су били последица интензивне експлоатације тих авиона. *Господари глобуса* су због тога, силом прилика, одмах бачени у ватру.

Од тада до данас имали су више од милион часова налета (милионити час забележен је марта 2006. на небу изнад Ирака) и то без већих инцидената или борбених губитака, што је заиста импресиван резултат.

РЕКОРДИ

Авион С-17 је висококрилац са репним површинама у облику слова „Т“. Крило је стреластог облика са углом стреле од 25 степени. На њему је примењен суперкритични аеропрофил оптимизиран за постизање већих крстарећих брзина и већег долета. На крајевима крила уграђени су винглети који смањују индуковани отпор. Као уређај за повећање узгонске силе користи се „дувано“ закрилце. То значи да се део топлог ваздуха из мотора доводи на доњу страну закрилаца која имају процеп. На тај начин додатно створена сила узгона на закрилцима омогућава да се оствари стрмија и краћа путања прилаза приликом слетања. Такође, смањена је и брзина прилаза на слетање што, осим на прецизније слетање, утиче и на дужину протрчавања авиона након пристајања.

Господар глобуса је погоњен са четири турбовентилаторска мотора, типа F117-PW-100, који су војна верзија мотора Pratt & Whitney PW2040 уграђених на путничком авиону боинг 757. Снага сваког мотора износи 180 kN. Мотори су опремљени уређајем за стварање обратног потиска тзв. „риверсом“ који осим што кочи на слетању, омогућава пилотима, током маневрисања на земљи, да рулају и иду у „рикверц“. Риверси имају улогу и приликом утовара и истовара терета док мотор ради јер помажу да се издувни гасови мотора (који раде на малом гасу) усмеравају ка напред и на горе не ометајући рад на рампи. Колики је ефекат риверса све-

дочи и податак да је један С-17 оптерећен са 20 тона корисног терета успео да се по додиру писте заустави након 427 метара! Наравно, то је само један од тридесетак рекорда које држи тај авион.

У теретном простору С-17 (који је дупло већи од оног на С-141) могу да се сместе 102 потпуно опремљена војника или падобранца. Има довољно простора за смештај три хеликоптера типа АН-64 апач или једног тенка М1 абрамс, тешког 70 тона. Честа варијанта превозења је и она са три борбена возила типа бредли или 13 лендровер возила (Британци). Терет се може комбиновати тако да се истовремено превозе и возила и стандардне палете/контејнери у два реда. Максималан корисни терет авиона С-17 је 77.519 kg а максимална полетна тежина авиона је 265.352 килограма. Са теретом од 72.600 килограма С-17 захтева писту од 2.360 m да би након што се погне на висину крстарења од 8.500 метара могао да прелети 4.400 километра, без допуне горивом у ваздуху.

Од 71. серијског примерка сви авиони су опремљени још једним централним резервоаром који повећава долет на 5.200

ОДЛИКЕ АВИОНА

Посада	два пилота и један руковац терета
Погонска група	4 x F117-PW-100 са потиском од 180 kN сваки
Размах крила	51,75 m
Површина крила	353 m ²
Дужина	53 m
Висина	16,79 m
Димензије теретног простора (д/ш/в)	26,82/5,48/3,76 m
Запремина теретног простора	591,8 m ³
Тежина празног авиона	122.016 kg
Максимална полетна тежина	265.352 kg
Унутрашње гориво	134.556 l
Макс. користан терет	77.519 kg
Капацитет теретног простора	102 опремљена војника или 54 носила
Максимална брзина	720 km/h
Брзина прилаза на слетање са макс. теретом	213 km/h
Дужина полетања са макс. теретом	2.360 m
Дужина слетања са макс. теретом	915 m
Плафон лета	13.716 m
Долет	– 4.445 km са 72.600 kg терета – глобални са допуном горива у ваздуху
Цена авиона	236 мил. америчких долара

километара. У неким изворима ови авиони означавају се и као С-17 ER (Extended Range). Иначе, максимална брзина којом Globemaster лети је 830 km/h, а уобичајена брзина крстарења је 720 km/h. За авионе ове величине, са средњим оптерећењима, потребна је полетно-слетних стаза димензија 900x27 метара. С обзиром на робусну конструкцију стајног трапа експлоатација, могућа је и са слабије уређених летелишта.

БУДУЋНОСТ

Кокпит авиона С-17 је веома модеран и конципиран је за два члана посаде. Дигитална авионика повезана магистралом података MIL-STD-1553В укључује, између осталог, неколико рачунара различитих

те намене, два горња приказивача (HUD), четири доња вишефункцијска приказивача (HDD), а и системе за управљање теретом. Колико је у случају C-17 поједностављено руковање теретом говори и податак да само једно лице (трећи члан посаде) манипулише њиме. Команде лета су електричне (fly by wire) али је резервни систем за управљање у нужди хидромеханичког типа.

Ради самозаштите C-17 је опремљен системом за упозорење на опасност од лансираних ПВО ракета типа AN/AAR-47 и диспензером ИЦ и радарских мамаца, типа AN-ALE-47. Део авиона накнадно је опремљен системом LAIRCM који служи за активну заштиту од ИЦ ракета. Децембра 2003. године један C-17 је изнад Багдада погођен преносним ПВО пројектилом али је посада успешно приземљила оштећени авион.

Како произвођач наводи, предвиђени употребни век авиона C-17 износи 30.000 часова налета. Број радних часова екипе за одржавање који су потребни да би C-17 провео један сат у ваздуху у просеку износи 20 сати. Овај податак упућује нас на закључак да је упркос комплексности тај авион релативно лаган за одржавање, пре свега захваљујући уграђеним системима за контролу. У прилог томе говори и проценат исправности флоте који се наводно креће изнад 80 одсто. Примера ради, током ангажовања у операцији *Ирачка слобода* (Iraqi Freedom) тај се проценат кретао око 88 одсто.

USAF тренутно располаже са око 150 авиона C-17, а до 2009. године требало би да буде испоручен и последњи од 180 наручених авиона. Страни купци су Аустралија (четири авиона) и Велика Британија (пет), а од фебруара ове године и Канада (четири авиона). Британско краљевско ваздухопловство од 2001. године на име лизинга користи четири авиона, а ускоро се очекује и пети. С обзиром на веома добра искуства требало би да, по истеку уговора о лизингу, Британци купе ове авионе, а помињу се и додатне три летелице.

У ишчекивању европског стратегијског транспортера A400M, који би требало да се појави после 2009. године, могуће је да се на оваков корак одлучи и Немачка. Још је за време бившег немачког министра иностраних послова Јошке Фишера, према његовим речима, немачка влада разматрала набавку два до четири авиона класе C-17. Разлог је располагање капацитетима за стратегијски транспорт како би се правовремено реаговало на природне катастрофе. Примера ради, у периоду након цунамија 2004. године, када је дотур хуманитарне помоћи био преко потребан, појавио се проблем са мањком транспортних средстава која би је испоручила. Пракса да се у таквим случајевима путем приватних компанија изнајмљују руски Ан-124 није се показала поузданом јер у том моменту ти авиони нису били доступни.

Осим Немачке, као потенцијални купци C-17 помињу се Шведска, Данска и Јапан, а и НАТО који намерава да оформи заједничку јединицу за стратегијски транспорт која ће функционисати на сличним принципима као и флота AWACS авиона.

НАЈАВЉЕНА НОВА ВЕРЗИЈА

Новембра 2005. године Боинг је званично најавио почетак радова на новој верзији *господара глобуса* која носи радну

НАДИМЦИ

Пилоти воле да лете овим авионом због чега му од миља дају разне надимке: нпр. *моћни миш*, *буда*, *муз* (врста северноамеричког јелена) итд. Један од разлога је и тај што кокпит авиона C-17 изгледом донекле подсећа на борбене авионе а не на класичне транспортере. Тај ефекат је постигнут уградњом два горња приказивача податка (HUD) и командне палице која се користи за управљање уместо уобичајеног полуолана.

ПАДОБРАНСКИ ДЕСАНТИ

Са авионом C-17 изведени су и рекордни падобрански десанти од којих ће неки ући не само у ваздухопловну него и у војну историју. Тако је 1998. године осам C-17 извело најдужи падобрански десант у историји. Након лета на релацији САД–Централна Азија дужине око 15.000 km и у трајању од 19 сати, на вежбовну десантну просторију избачени су падобранци и њихова опрема. Иако су поједини стручњаци сматрали да је време таквих десанта у реалним условима прошлост, каснији догађаји су их демантовали.

Двадесет шестог марта 2003. током инвазије на Ирак, 15 авиона C-17 је у једном налету, у ноћним условима десантирало 73. ваздушнодесантну бригаду америчке армије у рејон града Башур на северу Ирака. Ови падобранци осигурали су рејон локалног аеродрома након чега су исти авиони који су их десантирали наставили да довозе свеже трупе и њихову опрему и наоружање. Са 1.000 избачених падобранаца ово се сматра највећим ратним десантом од периода Вијетнамског рата. Други извори тврде и да је ово највеће формацијско десантирање од Д-дана у Нормандији 1944. године.

ознаку C-17A+. Том приликом нису детаљно прецизирана побољшања али се оквирно зна да ће нова верзија C-17 поседовати издржљивији стајни трап, редицајнирана закрилица и снажније моторе. Ово би, генерално, требало да омогући експлоатацију C-17 са још краћих и лошијих полетно-слетних стаза. Ова верзија ће, уколико буде прихваћена, бити уведена у наоружање 2012. године. Како је у самом старту авион конципиран тако да кроз експлоатацију може да се модернизује савременијом електронском опремом за навигацију, комуникацију и самозаштиту која ће се појављивати током употребног века авиона, логично је очекивати да ће се развој C-17A+ одвијати и у том правцу.

Међутим, Боинг је своје бројне кооперанте већ упозорио да је 2009. године, након испуњења уговорних обавеза, могуће затварање производних линија C-17. Пошто би то значило губитак посла за неколико десетина хиљада људи и то у ситуацији када америчка војска има реалне потребе за набавком још оваквих авиона, претпоставља се да ће овај „детал“ омикшати политичаре када буду одлучивали о буџету. ■

Мр Славиша ВЛАЧИЋ

Максималан корисни терет авиона C-17 је 77.519 kg а максимална полетна тежина авиона је 265.352 килограма

РУСКИ АВИОН ПЕТЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ

СУХОЈ Т-50

Руско ратно ваздухопловство потврдило је да највећи одбрамбени пројекат те земље поново добија на замаху. У питању је нови вишенаменски борбени авион пете генерације. Војни врх одобрио је дизајн новог борбеног авиона који је незванично означен као *сухој Т-50*, а такође је познат и под ознаком ПАК-ФА (Перспективни авијацијски комплекс фронтоске авијације). Први лет овог авиона очекује се током 2009. године, а улазак у оперативну употребу 2015. године. ПАК-ФА требало би да замени авионе МиГ-29 и Су-27 који се налазе у наоружању руског ваздухопловства.

Уколико рокови буду испоштовани, Т-50 биће савременик са америчким F-35 JSF. Први лет серијског F-35A очекује се у првој половини 2009. године, а почетак оперативне употребе предвиђен је за 2013. годину. Претпоставља се да ће Т-50 бити већи и бржи од JSF, а карактеришу га и неке особине које одликују други амерички авион пете генерације – F/A-22 Raptor.

Будући авион ће се производити на две локације. Финализација ће бити у погонима КнААПО у месту Хабаровски крај, док ће у филијали НАПО у Новосибирску бити склопана предња секција трупа. Представници произвођача навели су да ће у производњи учествовати више коопераната, посебно они који имају освојену технологију композитних материјала, који су у великој мери примењени у конструкцији новог авиона. Погонску групу испоручиваће компанија НПО Сатурн.

Карактеристике новог борбеног авиона добрим делом су покривене велом тајне. Међутим, зна се да ће нови авион моћи да лети у режиму суперкрстарења (лет надзвучним брзинама без употребе накнадног сагоревања). Оквирна тежина авиона биће око 30 тона, што је више од Су-27. Према речима конструктора, Т-50 ће бити вишенаменски борбени авион високе маневарбилности, а поседоваће и стелт карактеристике. Колико ће конструктори заиста инсистирати на стелт карактеристикама, а и какви материјали ће бити примењени у конструкцији (материјали за апсорбовање сигнала, плазма итд), и даље је непознаница. Непознаница је и одговор на питање да ли ће убојна средства новог авиона бити смештена на подвесним тачкама или унутар трупа као што је то, рецимо, случај са авионима F-35 и F/A-22. Такође, поставља се питање колико ће бити ригорозни захтеви који се односе на интеграцију опреме за активно електронско ометање.

Коначан изглед будућег авиона још се не зна али се претпоставља да ће он бити веома сличан уметничкој визији која је објављена на званичном сајту компаније НПО Сатурн (на слици). Ова слика приказује авион који има извесне сличности са Су-27, али, у односу на њега поседује већа крила и мање вертикалне стабилизаторе. Горња пројекција крила авиона подсећа на оно које је примењено на америчком F/A-22. Авион на слици опремљен је са два

мотора који имају издувнике кружног облика. Конструктори *сухоја* одбили су да коментаришу ову слику.

Такође, НПО *Сатурн* је објавио слику будућег мотора који ће покретати Т-50. Однос масе овог мотора и његовог потиска биће 10:1. Мотор има и ново језгро које одликује степен сабијања компресора од 6,7 и температура испред турбине од око 1.700° Целзијуса.

Такве карактеристике претпостављају примену материјала отпорних на високе температуре, нарочито у конструкцији турбине. Нови мотор се не очекује на прототипу Т-50. За потребе прототипа компанија ће, као прелазно решење, понудити мотор познат као 117С који ће бити употребљаван и на авионима Су-35. Модел 117С комбинује карактеристике мотора АЛ-31Ф, који погоне Су-27, са технологијама мотора АЛ-41, развијаног за будуће руске борбене авионе. Са новим компресором ниског притиска, побољшаним лопатицама турбине, системом хлађења и дигиталним управљањем, 117С требало би да има потисак од око 140 kN (15 одсто више од основног АЛ-31) и животног века од 4.000 часова. ■

Текст припремио: С. ВЛАЧИЋ
(Оригинални текст је објављен у јунском броју часописа „Defense technology international“)

МЕТЕОР ЗА БРИТАНЦЕ

Ратно ваздухопловство Велике Британије објавило је да ће и у наредном периоду своје јуришне авионе опремати са пројектилима средњег домета AIM-120 типа AMRAAM (Advanced Medium Range Air-to-Air Missile), компаније Raytheon. Такође, Министарство одбране те земље

купило је додатну количину оригиналне верзије AIM-120А и наручило набавку AIM-120С-5 верзије. Такво опремање борбених летелица привремено је решење до испоруке пројектила в-в дугог домета типа *метеор* BVRAAM (Beyond Visual Range Air-to-Air Missile).

Г. К.

ПРОБИЈЕН ОКЛОП ТЕНКА ЧЕЛИНЦЕР 2

Према наводима листа Daily Telegraph, 13. маја 2007, један британски тенк типа *челинцер 2* пробијен је пројектилом који је командир тенка наводно идентификовао као РПГ-29. При томе је возач тенка изгубио пола левог стопала. Ова вест је шокирала британску јавност, убеђену у супериорност оклопа британских тенкова, која се више пута доказала у пракси. Други, међутим, сматрају да је ово сасвим очекивано, из два разлога: као прво, пројектил РПГ-29 је данас један од најефикаснијих пројектила са ручних ракетних бацача са тандем кумулативном бојном главом пробојности 750 mm ваљаног хомогеног панцирног челика, а друго, пројектил је погодио доњу чеону плочу, која има далеко слабији

оклоп од горње чеоне плоче и предње дела куполе. Иако се данас заштита тенковског оклопа сматра строго чуваном тајном, доказ да је доња чеона плоча слабије оклопљена представља и након додатно додати експлозивни-реактивни оклоп (ЕРО) који се ту поставља. Међутим, ЕРО је релативно лако „савладан“ кумулативним претпуњењем, након чега је главно пуњење пробило основни оклоп. Као додатни аргумент могу послужити и руски тестови из 20. октобра 1999. када је овим пројектилом пробијан и оклоп куполе и горње чеоне плоче најбољих руских тенкова Т-90 и Т-80У. У сваком случају, одлична реклама за руске ракетне бацаче. ■

С. Б.

Пројектил RPG-29

РАФ МОДЕРНИЗУЈЕ ХЕЛИКОПТЕРЕ

Британско министарство одбране, суочено са недостатком буџетских средстава, разматра могућност да одложи набавке нових хеликоптера програмом модернизације *лума* HC1 и *си кинг* HC4. „Еурокоптер“ је ангажован да направи процену да ли је исплативо продужити радни век *лума* до 2022, дванаест година после 2010. када је планирано повлачење из употребе. Уколико модернизација буде одобрена, *луме* ће добити нове motore, навигационо-комуникациону опрему, мере заштите и друга унапређења укупне вредности око 700 милиона евра за целокупну флоту. Сличну процену модернизације ради и „Агуста-Вестланд“ за хеликоптере *си кинг* HC4. ■

И. С.

НЕМАЧКИ ИЗВИЂАЧКИ САТЕЛИТ

Ракета „Cosmos 3M“ лансирана крајем 2006. носила је у себи и избацила у орбиту први немачки сателит за извиђање радара „SAR-Lupe“ (SAR – synthetic aperture radar). Лансирање је обављено са руског космодрома „Плешецк“, јужно од града Архангелска. Пројекат предвиђа лансирање укупно пет радарских сателита у нижој орбити на висини од око 500 километара. ■

Г. К.

ТЕСТИРАЊЕ СИСТЕМА ПАНЦИР С1

Руска агенција РИА-Новости објавила је да Ратно ваздухопловство и против-ваздушна одбрана те земље интензивно тестирају дуго очекивани самоходни ракетно-артиљеријски ракетни систем панцир С1. Очекује се да ће овај систем заменити у служби познате системе тунгуска, а за разлику од претходника, који је постављен на модификовану тенковску шасију, користиће шасију камиона урал 5323, чиме се трошкови одржавања и

стратегијска покретљивост у великој мери повећавају. Панцир С1 ће бити наоружан са два топа 30 мм 2А72, брзина гађања 750 мет/мин сваки, и дванаест ракета земља-ваздух 57Е6 масе 65 kg, максималне брзине око 3 маха, највећег домета 12 km и висине 8 km. Систем за управљање ватром имаће радар за претраживање домета 30 km и нишански радар домета 24 km. За продају овог система већ су потписани уговори са Јорданом, Сиријом и Уједињеним Арапским Емиратима, а воде се преговори и са Алжиром. ■

С. Б.

БОИНГОВ ХИПЕРСОНИЧНИ МОТОР

„Боинг“ је недавно објавио намеру да планира развој новог моћног мотора, који може да обезбеди лет одређене летелице при хиперсоничним брзинама од 5.0 маха и већим.

Тај пројекат је део заједничког договора америчких и аустралијских компанија. Представници компанија обе земље најавили су да планирају да преузму одговорност за извршење три прва експериментална лета и на тај начин допринесу партнерству у сфери одбрамбене технологије обеју земаља. Пројекат је планиран да буде реализован у наредних шест година и вредан је два милиона долара. ■

Г. К.

КИНЕСКА МУНИЦИЈА ЗА ПРЕЦИЗНО НАВОЂЕЊЕ

На кинеском аеромитингу одржаном у крајем прошле године у Зухаију, кинеско РВ је први пут јавно показало да поседује авио-муницију за прецизно навођење или „precision-guided munition (PGMs)“. Развој PGMs је дуго времена чуван у строгој тајности. Иако је, заправо, још у развоју, оно ће представљати окосницу будућих кинеских ваздушних борбених капацитета. У развој тог пројекта било је независно ангажовано неколико кинеских центара војне индустрије, са тежиштем на постизању већег домета муниције, а то је имало за коначан циљ постизање и избор најефикасније варијанте. ■

Г. К.

ОЈАЧАНА АМЕРИЧКА ТАКТИЧКО-ТРАНСПОРТНА АВИЈАЦИЈА

На заједничком конкурс у америчке армије и ваздухопловства којим је тражен нови тактички транспортни авион победо је италијанско-амерички тип С-27Ј. Овај програм, познат и као JCA (Joint Cargo Aircraft) иницијално предвиђа набавку 78 авиона С-27Ј у укупној вредности од око две милијарде америчких долара. У америчкој армији, авиони С-27Ј ће заменити летелице типа С-12, С-23 и С-26. У ваздухопловству ће С-27Ј углавном служити за транспортне задатке унутар војшта чиме ће бити растерећена флота већих транспортера типа С-17 и С-130.

Авион С-27Ј поседује висок ниво компатибилности са С-130Ј (мотори и авионика) што је био пресудан фактор победе на конкурс у. Тренутни планови указују да ће укупан број купљених авиона С-27Ј током наредних десет година износити 207. По својој вредности, овај програм иде у ред најскупљих када је реч о тактичкој транспортној авијацији. ■

С. В.

ЖРТВА ФОКЛАНДСКОГ РАТА

Ни после 25 година није јасна права позадина потапања аргентинске крстарице „Генерал Белграно“ у Фокландском рату. Тај случај је изванредна прича о, за сада, последњем примеру у историји подморских ратовања у коме је подморница торпедовала један ратни брод. Злосрећна аргентинска крстарица до сада је и једини брод на свету кога је уништила једна подморница на нуклеарни погон.

Велика Британија и Аргентина су ових дана низом манифестација, свака из свог угла, обележиле двадесет пету годишњицу Фокландског рата који су те две државе водиле у пролеће 1982. године око контроле над истоименим стратешки важним архипелагом у Јужном Атлантику. Фокланди су група острва укупне површине нешто веће од 12.000 квадратних километара а налазе се на 300 наутичких миља источно од јужне обале Аргентине. Британија и Аргентина споре се око тога коме Фокланди припадају још од 1833. када су Енглези заузели архипелаг и са њега уклонили тадашњу заједницу аргентинских рибара и ловаца на фоке. Од тада су Ислас Малвинас, како Јужноамериканци називају Фокланде, били, као самоуправна прекоморска територија, формално део Уједињеног Краљевства са којим се Аргентина тим поводом и дан-данас спори. Након што су их Аргентинци десантом 2. априла 1982. заузели, лако савладавши слаби британски гарнизон на Фокландима, избио је рат који је трајао 74 дана и на крају се завршио победом Велике Британије и ослобађањем заузетих острва.

Једна од најконтроверзнијих епизода тог кратког ратног сукоба одиграла се 2. маја 1982. када је потопљена аргентинска крстарица „Генерал Белграно“ и када су погинула 323 припадника аргентинске ратне морнарице. Детаљнија позадина и мотиви тог случаја ни до данас нису до краја разјашњени јер Аргентинци уништење „Белграно“, кога је потопила британска подморница „Conqueror“, доживљавају као ратни злочин и непотребно масовно уби-

ство, док Енглези тврде да се ради о легитимном ратном чину.

Неспорно је да су Енглези аргентински ратни брод потопили далеко изван зоне од 200 миља око Фокланда коју су претходно, избијањем рата у пролеће 1982. године, прогласили забрањеном за било које пловило те државе. А чињеница је и то да „Генерал Белграно“, у моменту када су га погодила торпеда са подморнице „Conqueror“, није пловио ка Фокландима већ је држао курс назад ка аргентинској обали. Из тога је у Буенос Ајресу изведен закључак о нелегитимности британског поступка у рату, са чиме се, сматрајући „Белграново“ уништење непотребним губитком живота, сложио и добар део светске политичке јавности.

(НЕ)ЛЕГИТИМАН ЧИН

Британци су међутим и до данас непоколебљиво остали на становишту своје тадашње премијерке Маргарет Тачер да је потапање другог по величини аргентинског ратног брода изван „забрањене зоне“ био легитимни ратни чин јер је „Генерал Белграно“ представљао директну претњу за британске поморске снаге које су се бориле да ослободе Фокланде.

Судбина крстарице „Генерал Белграно“ је изванредна прича у историји подморских ратовања о, за сада, последњем примеру у историји подморских ратовања у коме је подморница торпедовала један ратни брод. Наиме, од завршетка Другог светског рата до почетка сукоба око Фокланда, део се само један сличан случај. Било је то 1971. године када је у индо-пакистанском

рату, пакистанска подморница Hangor торпедовала индијску фрегату Khukri. Злосрећна аргентинска крстарица до сада је и једини брод на свету кога је уништила једна подморница на нуклеарни погон.

Све је почело 26. априла 1982. када је „Генерал Белграно“, праћен разарачима „Piedra Buena“ и „Hipolito Bouchard“, испловио из базе Усхуаја у Огњеној земљи на југу Аргентине ка Фокландима. Ова три аргентинска ратна брода, под званичним називом *Пловни састав 79.3*, патролирали су Јужним Атлантиком у подручју гребена Бурдвуд на око 220 миља јужно од Фокланда када их је 30. априла открила британска нуклеарна нападна подморница „Conqueror“. Задатак тог брода, који је 3. априла напустио Енглеску, био је да у водама око Фокланда пронађе и уништи једини аргентински носач авиона „Veinticinco de Mayo“ који су Британци сматрали најопаснијом претњом за свој надоласећи експедициони пловни састав, чији је основни задатак био да поновно заузме Фокланде.

Патролирајући хладним водама Јужног Атлантика, „Conqueror“ је набасао на *Пловни састав 79.3* о чему је одмах известио претпостављену команду. Наредних 36 сати, неоткривена од Аргентинаца, британска подморница у стопу је пратила „Генерала Белграно“ и разараче стално одржавајући сонар, али и визуелни контакт са противником и очекујући дозволу са највишег места у

Лондону да нападне непријатеља. За то време у британској влади трајале су консултације што учинити, јер су „Белграно“ и његова пратња били ван „забрањене зоне“ и чак су се полако од ње удаљавали возећи брзином од 10 чворова западно ка Аргентини. На крају је процењено да стара крстарица из Другог светског рата и два исто тако стара разарача представљају претњу за модерне британске поморске снаге које су хитале ка Фокландима, па се премијерка Маргарет Тачер сложила да је потребно уништити аргентински пловни састав. Командант подморнице „Conqueror“, капетан фрегате Крис Врефорд-Браун добио је зелено светло за напад па се и даље од Аргентинаца неопажена подморница, полако прикрала „Белграну“ и 2. маја у 15.57 часова испалила на крстарицу три торпеда типа Mark 8 mod. 4 са конвенционалним бојним главама од по 363 килограма експлозива.

ДВЕ ЕКСПЛОЗИЈЕ

Уследиле су две страховите експлозије – први торпедо погодио је „Генерала Белграно“ 10 до 15 метара иза прамчане стазе. Иако је тиме крстарици практично откинуо цели прамец, то за „Белграно“ није било кобно јер су преграде у трупу брода задржале продор воде. У делу брода који је уништио први торпедо није било никога, а ударни вал није детонирао муницију у прамчаном складишту граната калибра 40 mm. Фаталан је, међутим, био погодак другог британског торпеда које је стари аргентински ратни брод ударио тамо где је био најрањивији – на око две трећине његове ду-

жине према крми, тачно на месту где се завршава појас бочне оклопне заштите. Торпедо је пробио оплату брода пре него што је експлодирао у крменој машинској сали. Поред тога што је детонација уништила половину погонског комплекса крстарице, разорила је и две просторије за ручавање посаде на горњим палубама, те део намењен одмору слободних чланова посаде названом „Сода фонтана“. Каснији извештаји су показали да је експлозија торпеда у тим деловима брода на месту убила 275 морнара, подофицира и официра са „Белграно“.

Брод је моментално остао и без напајања електричном енергијом, јер је детонација уништила и агрегате, тако да није могао послати радио позив за помоћ, нити је командант крстарице, капетан бојног брода Хектор Бонзо, уопште могао да комуницира са својом посадом јер више није функционисао ни бродски интерком. „Белграно“ се почео нагињати на леви бок, а због нестанка електричне енергије, пумпе нису могле да избацују воду која је продирала кроз огромну рупу на боку, пречника око 20 метара. Унутрашњост крстарице испунила се димом јер су планули и мањи пожари. Док се посада храбро и пожртвовано борила да спаси брод, подупирући непропусне преграде у трупу, гасећи ватру и користећи преносне пумпе, рањеници су изнети на главну палубу, а покушало се помоћи и преживелима који су били заробљени под крхотинама у утроби крстарице. Сви су напори, међутим, били узалудни па је командант „Белграно“, капетан бојног брода Бонзо, видевши да се више ништа не може урадити, у 16.24 часо-

„СРЕЋНИ БРОД“

„Генерал Белграно“ С-4 саграђен је 1938. године у Нју Џерзију под именом „Phoenix“, као шеста лака крстарица класе „Brooklyn“. „Phoenix“ је без оштећења преживео напад Јапанаца на Перл Харбур 7. децембра 1941. због чега је у Пацифичкој флоти РМ САД добио надимак „срећни брод“. Након успешне службе током Другог светског рата, расхodoван је 1946, а Американци га заједно са близанцем, крстарицом „Boise“, 1951. продају РМ Аргентине за 7,8 милиона долара. У тој земљи „Phoenix“ добија ново име „17. de Octubre“, да би 1956. био преименован у „Генерал Белграно“ – по Мануелу Белграну, борцу за независност Аргентине из 1816. године.

„Белграно“ је био брод пуног депласмана 12.242 тоне, дужине 185 и ширине 18,9 метра, а максимална брзина му је износила 32,5 чворова. Био је наоружан са 15 топова калибра 152 mm и осам топова калибра 127 mm, већим бројем топова калибра 40 mm, противавионским ракетама „Sea cat“ и два хеликоптера.

СУДБИНА ПОДМОРНИЦЕ

„Conqueror“ је као трећа по реду нуклеарна нападна подморница типа „Churchill“ изграђена 1969. године, а у оперативну употребу британске РМ уведена је 1971. године. Подморница је била дуга 86,9, широка 10,1 метар, а депласман у подводној возњи износио је 4.900 тона. Постизала је максималну брзину од 28 чворова, опслуживала су је 103 члана посаде, а наоружана је била са шест торпедних цеви калибра 533 милиметара. „Conqueror“ је из оперативне употребе повучен 1990. године и исечен у старо гвожђе, али се у спомен на оно што је та подморница урадила у Фокландском рату, њен перископ и данас чува у Музеју британског подморничарства у Госпорту.

нело воздухопловство које је Енглезима нанело озбиљне губитке. Међутим, то је било недовољно да Аргентинци задрже Фокланде.

ТИШИНА ЈЕ СМРТ

Поводом 25-годишњице тог догађаја, ових дана у медијима су проговорили многобројни актери, међу којима и командант потопљене крстарице, сада 73-годишњи капетан бојног брода у пензији Хектор Бонзо. Он је британском листу „Дејли Телеграф“ рекао да је капетан фрегате Крис Врефорд-Браун могао да му помогне да спаси што већи број чланова посаде „Белграна“.

– Возили смо лагано, 10 чворова, нисмо знали да нас вреба британска подморница нити смо то

ва издао наредбу посади на напусти смртно погођени брод.

Морнари и официри почели су да спуштају у море пнеуматске сплавове за спасавање. Неретко је у њих укрцван већи број људи од дозвољеног јер је експлозија торпеда уништила и један број средстава за спасавање на броду. Мрак који је полако падао, јак вјетар, врло хладно време током касне јесени на јужној полулопти и таласи високи и до седам метара, учинили су крајње тешким спасавање преживелих са „Белграна“.

ПОБЕСНЕЛО МОРЕ

Узбуркано море и јак ветар убрзо су лагане пнеуматске сплавове за спасавање разнели на све стране, а сам „Белграно“ потонуо је у 16.45 сати носећи са собом на дно Атлантика 323 човека. Сат времена након што је брод потонуо, пала је ноћ, ветар се појачавао и већ је дувао брзином од 45 миља, а преживели у сплавовима тешко су патили од константног ваљања по огромним таласима и ниске температуре која је била испод тачке смрзавања.

Два разарача која су пратила крстарицу уопште нису приметили да је „Белграно“ у невољи јер им он због нестанка струје није ни могао упутити СОС позив. Стога су „Vouchard“ и „Piedra Nueva“ наставили да иду још неко време пређашњим курсем, а посумњали су да нешто није у реду са „Генералом Белграном“ тек када је крстарица била потонула. Њихови застарели пасивни сонари регистровали су, међутим, звук експлозије „Белгранових“ котлова док је брод потонуо, али је тада већ пао мрак и било је касно за пружање најхитније помоћи бродоломцима. Исти тај звук су Британци на „Conqueror“ погрешно протумачили као лоше усмерен и удаљен покушај аргентинских разарача да дубинским бомбама нападну под-

морницу која је уништила „Белграно“. Недуго пошто су торпеда погодила „Белграно“, и посада са разарача „Vouchard“ осетила је један удар у сопствени брод. Њега је у прамчани део погодио трећи британски торпедо, који при том, срећом није експлодирао...

Истовремено, у Аргентини се подигла велика олуја која је спречила да те ноћи узлете спасилачки авиони како би лоцирали преживеле, па се у први мах претпостављало да је „Белграно“ изгубљен са свом посадом која је тешко могла преживети такво невреме на океану у малим сплавовима.

Промрзли морнари у сплавовима нису смели да заспу јер је престанак кретања екстремитета значио и сигурну смрт од залеђивања. Борећи се да одрже равнотежу како валови не би преврнули сплавове, бродоломци су се окупљали у групе да би се грејали, предајући један другом телесну топлоту. До доласка првих спасилачких бродова, већина морнара који су се нашли у сплавовима где је било мање људи помрла је од смрзавања. А спасиоци су стигли тек око 30 сати након потонућа брода. У међувремену, бродоломце су надлетали и први авиони који су за њима трагали, али су их опазили тек након неколико прелета јер у сплавовима осим старих сигналних бакљи – бенгалки из Другог светског рата, није било других средстава за сигнализацију, а морнари су били лоше обучени да их користе јер су упутства на бакљама била на енглеском језику.

Спасиоци су на крају из океана извукли 770 преживелих. У неколико сплавова нађени су само мртви који су се у међувремену смрзли, док неки сплавови са преживелима никад нису пронађени.

Након губитка „Белграна“, аргентинска флота се до краја рата више није усудила да напусти своје базе, па је највећи део предстојећих борби на својим плећима из-

уопште и очекивали јер смо пловили ка Аргентини и били ван „забрањене зоне“. Као такви за њих смо били врло лака мета. Команданта брода „Conqueror“ једино бих питао зашто ме пре него што је торпедовао мој брод, није упозорио. Не пола сата раније, већ само минут-два, тек толико да стигнем интеркомом да наредим посади да изађе на палубу чиме бих спречио губитке многих људских живота. Ја знам ко је заповедник „Conqueror“-а, али ту особу никада у животу не желим да сретнем. – рекао је Бонзо, додајући да никако из сећања не може да избрише осећај беспомоћности који га је обузео након што је његов брод добио фатални погодак торпеда, када је струја нестала, а са њом и свака могућност да на прави начин организује акцију напуштања крстарице.

– Једино сам могао викати, а мој први официр користио је мегафон. То је међутим, мало помогло јер је већина од 1.093 члана посаде била испод палубе. Након експлозије на броду завладала је језива тишина. За поморца и команданта, звук бродских машина и уређаја значи живот. Тишина је смрт... Била је то ужасавајућа тишина и ја сам знао да је све готово – сећа се најтежег тренутка своје каријере капетан бојног брода Бонзо. Он и данас сматра да је потапање „Генерала Белграна“ у датим околностима био потез који излази из правила прихватљивог вођења рата.

Са друге стране, Бил Бадинг (62), пензионисани бивши официр за наоружање на подморници „Conqueror“ и особа која је пре 25 година потегла ручицу за испаливање торпеда који су потопили „Белграно“, нема дилеме да је то било исправно.

– Били смо тамо да радимо свој посао, и тако ми Бога, урадили смо га. Врло сам поносан на то што смо постигли јер смо постали део историје – каже Бадинг. ■

Никола БОШКОВИЋ

СРПСКИ КРАЉЕВСКИ ПИЛОТ МИЛАН МИТИЋ

(„Одбрана“, број 40, „Заборањени херој“)

Увек је необично читати, па и писати о нечему што је годинама било препуштено забору. У том смисли вредан је похвале текст мр Владимира Вучковића, који је у „Одбрани“ објављен средином маја ове године, о српском краљевском пилоту Милану Митићу. Наиме, и сам годинама истражујући догађаје и судбине наших српских pilota током Другог светског рата, које сам заокружио својом недавно објављеном књигом „Небеска одисеја“, дошао сам до закључка да је и сама сторија о пилоту Милану Митићу део једне велике приче, која је, нажалост, дуго скривана од наше јавности. Те приче се, једноставно, нису „уклапале“ у тековине партизанске Народноослободилачке борбе и, потом, револуционарне стереотипе социјалистичке Југославије, па је, после 1945, сећање на патриоте и хероје увек пропуштано кроз строге партијске филтере; само су ретки успевали да допру до југословенске и српске јавности.

Уосталом, какво једномље је владало тада на нашим просторима види се најбоље баш на овом примеру: ни најближа родбина пилота Милана Митића није имала одговарајућу сатисфакцију за свог изгубљеног члана. Зато се не може упутити ниједна замерка фамилији давно погинулог пилота што је, у недостатку чињеница, уместо истине – одабрала митове.

Срећом, овакве приче, ипак, нису изгубљене. Пре свега захваљујући појединцима који су заронили својски у историјске архиве, али и установама које су биле одлучне да сачувају сећање на те јунаке. Овом приликом, као прилог биографији заборављеног јунака Милана Митића, наводимо само основне чињенице из његовог узбудљивог живота и неке важне детаље о храбром српском пилоту.

НА КОНОПЦИМА ПАДОБРАНА

Милан Митић је рођен 25. децембра 1915. године у Нишу. Ваздухопловну каријеру је започео 1934, као и већина подофицира школованих за војно ваздухопловство између два светска рата у Краљевини Југославији. После завршетка трогодишње школе на Петроварадину и краћег периода рада на дужностима ваздухопловног механичара, Милан је примљен у пилотску школу. Добијањем звања дипломираног пилота провео је обавезан период у оперативним јединицама роди стицања тренажа. Одатле је, као одличан пилот, примљен у ловачку школу, коју је са успехом завршио 1940. године.

У чину наредника распоређен је у 106. ескадрилу, 33. групе, 4. ловачког пука у Загребу. До рата је стекао солидно летачко искуство од 500 часова налета, углавном на једномоторним ловачким машинама типа *хокер фјури*, *ИК-2* и *хокер харикен*. Његова јединица је, пред напад сила Осовина, премештена на летелиште код Босанског Алесандровца, са задатком ваздушне одбране Загреба, Босанске Градишке и Бањалуке, али и да обезбеди заштиту осмом бомбардерском пуку, смештеном на оближњем летелишту у Ровинама.

Првог дана рата ловци су обавили неколико патрола над Загребом, али без контакта са непријатељем. Преломни моменат је дошао сутрадан, 7. априла. Три ескадриле немачких ловаца (по неким изворима 27 авиона) *месершмит Бф-109*, из треће групе, 54. ловачке ескадре Луфтвафе, долетеле су, око два часа после подне, са намером да митраљирају југословенске бомбардере. Девет југословенских pilota ловаца успело је на време да полети на својим већ застарелим ловцима типа *ИК-2* и *харикен*. Храбро су приметили борбу са искусним немачким пилотима на малој висини. Мада је бројчана и квалитативна предност била на страни противника, наши пилоти су успели да одвуку пажњу нападача од основног задатка. У узбудљивој борби, пред очима великог броја посматрача са земље, оборена су три југословенска ловаца, док је један оштећен једва успео да се спусти. На немачкој страни оборен је један *месершмит*.

На једном од два оборена *харикена* летео је наредник Митић. У оштрој борби изнад Ровина успео је да упути рафал на немачког ловаца, али је са више погодака и сам погођен. Машина се запалила и пламен се брзо пробио до кабине. Са испеченим лицем и десним раменом, Митић се одлучио за искакање из авиона. Док се рањен беспомоћно спуштао, висећи на конопцима падобрана, немачки ловац се вратио и извршио два напада на Митића ватром из митраљеза.

Срећом, оба пута је промашио. Ваздушну победу над Митићем је пријавио немачки ас, потпоручник Ервин Леикаф (Erwin Leykauf), коме је та победа призната као шеста на његовом „конту“.

После спуштања Митића су прихватили другови. Повређен и ошамућен још је држао свој службени пиштољ у руци, којим се очајнички бранио од подивљалог Немца који је пуцао по њему на падобрану. Одвезен је у градску болницу у Бањалуци, одакле се, после лекарске интервенције, на свој захтев, вратио у јединицу.

СМЕЛО БЕКСТВО ИЗ НЕМАЧКОГ ЛОГОРА

Капитулација Југославије затекла га је у Сарајеву, одакле је упућен за Немачку, у заробљеништво. Депортиран је у логор источно од Минхена, близу места Гултлинген (Gultlingen). У заробљеништву, 7. јула 1941, Митић је са својим другом из ловачке школе наредником Вукодином Јелићем организовао смело бекство из логора. Са њима су побегла још два земљака и четири Француза, али су се до вишијевске Француске и Марсеја пробила само два pilota ловаца. Одатле су, као дипломатски службеници југословенског конзулата, прошверцовани преко Шпаније за Португал и даље бродом за Енглеску.

Њихово успешно бекство је у круговима југословенске емигрантске Владе у Лондону дочекано са одушевљењем. Млади Краљ Петар је лично желео да се упозна са тим јунацима. За награду, јануара 1942, обојица су прикључена специјалној југословенској Војној мисији која је путовала за Канаду и Сједињене Америчке Државе.

У САД је Митић завршио обуку за pilota великих четворомоторних авиона типа *Б-24 либератор*. После дуге обуке на фронт се вратио октобра 1943, заједно са осталим југословенским посадама школованим у Америци. О школовању и борбеним дејствима тих бомбардера са нашим посадама, под савезничким заставама, неком другом приликом, а сада, ипак, заокружимо причу.

Током лета 1944, већ унапређени потпоручник Милан Митић летео је као пилот у саставу Британског краљевског ваздухопловства (РАФ). Међутим, ратна срећа га је издала 26. августа, када је на његовом *либератору*, у деликатној фази лета, одмах после полетања, откозао мотор. Велики авион се срушио недалеко од аеродрома, код места Мезон Бланш у Алжиру. Поред Митића, том приликом погинули су један пољски пилот и два Британца. Сви су сахрањени на војничком гробљу Дели Ибрахим, где и данас почивају.

У току своје каријере Милан Митић је више пута унапређиван. Током рата је два пута одликован златном медаљом за храброст, а пре рата сребрном медаљом за ревносну службу. ■

Александар КОЛО

ИСКУСТВА У ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈИ ВИШКА ВОЈНОГ КАДРА

ДРУГИ ЖИВОТ

Делегација земаља „Нордијске иницијативе“ боравила је од 25. до 29. јуна у Београду. Том приликом обишли су клијенте који су уз финансијску подршку Поверилачког фонда НАТОа започели посао и присуствовали додели сертификата полазницима првог курса за преквалификацију подофицира и цивилних лица

Пензионисани капетан прве класе Зоран Човић сада је власник фирме за продају дечије гардеробе

У Техничкој школи „Нови Београд“ недавно су додељени сертификати подофицирима и цивилним лицима школованим за војна занимања, који су успешно завршили први курс за преквалификацију и тиме формално стекли нова звања.

Услов за стицање сертификата, након тромесечног курса, био је да полазници самостално и практично потврде своја звања и то у области постављања и сервисирања раскладних и клима уређаја, монтаже, одржавања и сервиса ауто-гасних инсталација, инсталације водовода и грејања пластичним и бакарним цевима, постављања инсталација видео-надзора, обезбеђења имовине и лица, те програмирања и управљања флексибилном производном хелијом, што је њих 60 (56 подофицира и четири цивилна лица) и учинило у Техничкој школи „Нови Београд“ и Машинској школи „Радоје Дакић“.

Средства за финансирање курсева обезбедиле су земље „Нордијске иницијативе“, тачније министарства одбране Краљевине Данске и Краљевине Норвешке, те Влада Краљевине Шведске. Они су се уговором са Министарством одбране Републике Србије и Привредном комором Београда обавезали да до 2010. године уложе око три и по милиона евра у пројекат збрињавања вишка војног кадра. Тим поводом, у петодневној посети нашој земљи била је делегација земаља „Нордијске иницијативе“. У богатом распореду који су њени чланови имали током боравка у Београду, био је и дводневни семинар на коме су гости са представницима Министарства одбране, Међународне организације за миграције (ИОМ) и Регионалног центра за преквалификацију, разменили искуства о досадашњем раду. Затим су обишли клијенте који су имали успеха у имплементацији средстава из Поверилачког фонда, одржали одвојене састанке са представницима Министарства одбране и Привредне коморе Београда и присуствовали поменутој додели сертификата.

Боравак у Србији за Јане Ларсен из Данске, земље која тренутно председава „Нордијском иницијативом“, представљао је велико задовољство:

– Ова посета Београду разликовала се од досадашњих због тога што смо, осим учешћа на семинару где смо се сви који радимо на овом пројекту боље упознали, а када се боље упознате с неким онда ћете и боље сарађивати с њим, обишли и људе на терену где смо видели да су, после рада у Војсци, успели да се прилагоде „цивилном животу“. Одласци на терен су веома важни, јер се само сагледавање бројки на папиру, које кажу да смо дали помоћ за више од двеста људи, много разликује од посете неком од њих на радном месту, када слика постаје много јаснија – рекла је Јане Ларсен за наш лист и додала да би волела да те исте људе посети и за годину дана, када ће се стећи права слика о томе колико су се снашли у „новом животу“.

Подофицирима и цивилним лицима који су завршили курс за преквалификацију она је поручила да увек могу да се обрате за помоћ Центру за преквалификацију, Поверилачком фонду НАТОа и Привредној комори Београда, те да је за њих саме најважније да, када осете да им је тешко, покушају позитивно да размишљају. Јер, уколико виде само проблеме, тешко да ће моћи да напредују.

Након поделе сертификата у Техничкој школи „Нови Београд“ одржана је и берза кадрова на којој су бивши подофицири и цивилна лица били у прилици да се сусретну са послодавцима и да неки од њих, врло брзо по стицању сертификата, покажу шта су научили и на новом радном месту.

– Модули које су завршили полазници курсева одабрани су на основу истраживања тржишта рада које је урадила специјализована агенција из Данске „New insaji“ у сарадњи са Министарством за рад и запошљавање и другим институцијама које се баве истраживањем тржишта рада. Другим речима, кандидати су завршили атрактивне смерове тако да верујемо да ће у веома кратком року сви наћи запошлење. Намеравамо и да наставимо истраживање тржишта рада, колико то буде могуће у наредном периоду, како бисмо правилно одабрали смерове за будуће полазнике курсева – каже начелник Дирекције за преквалификацију Управе за кадрове Министарства одбране пуковник Милан Мићановић. Он је додао и да је у овом тренутку око 50 посто људи који су завршили курсеве на Факултету организационих наука и на Машинском факултету запослено и изразио наду да ће се после школовања које похађају подофицири и цивилна лица тај проценат повећати.

Други курс за подофицире почеће 3. септембра а у току су припреме за мотивационе курсеве који ће бити одржани у јулу.

Делегација земаља „Нордијске иницијативе“ током боравка у нашој земљи обишла је четири клијента који су уз финансијску подршку Поверилачког фонда НАТОа започели различите послове. Сва четворица су добила бесповратну помоћ од 1.500 евра и, као што се то условима за добијање помоћи намеће, сами су још уложили, барем толику суму. Пензионисани капетан прве класе Зоран Човић је по завршетку тромесечног курса на ФОН-у дошао на идеју да би искуство које је раније стекао у продаји, могао искористити за започињање новог посла. У јануару ове године регистровао је своју фирму „СТР 4Д“ и, заједно са супругом, продаје дечију гардеробу. Очекују да ће посао тек да крене од јесени, када родитељи буду спремали децу за школе и вртиће. Намера им је да се, како се посао буде развијао, преселе у тржни центар у Сурчину.

Борислав Ђујић је пре него што је основао своју фирму „ДЛБ ЕКО БОРА д. о. о.“ у априлу ове године безуспешно покушавао да нађе посао да би, на крају, одлучио да свој дугогодишњи хоби претвори у бизнис који ће му доносити зараду. Уз помоћ ЈОМ-а и Поверилачког фонда НАТОа добио је алате у вредности од 1.500 евра који су му били неопходни за почетак посла. Сам је уложио још 3.000 евра тако да данас, са сином, успешно реновира просторе, гараже претвара у игралишта за пеинтбол, сале за стони тенис, билијар и слично.

Пензионисани потпуковник Новица Првуловић знање и искуство из своје војничке прошлости искористио је у садашњем послу менаџера продаје у компанији „MB Presting“ која се бави производњом, продајом и сервисом расхладних уређаја и вентилационе опреме. Његов послодавац, директорка компаније Гордана Батас толико је задовољна Новичиним радом да је изразила жељу да у предстојећем периоду запосли још његових колега.

Тромесечно школовање на ФОН-у подстакло је пензионисаног потпуковника Брана Ђурића да се одлучи на бављење продајом резане грађе физичким лицима и у марту оснује „Ђука групу БМ д. о. о.“. Каже да је службујући у Македонији до 1992. године и после у гарнизонима Парафин, Крушевац, Чачак, Рашка, Обреновац и Београд упознао много људи, што му данас помаже у лакшем проналажењу купаца.

– Иако сам био активни официр 25 година немам свој стан, већ са супругом и троје деце живим као подстанар. То је био један од главних разлога због којих сам после пензионисања морао да почнем да се бавим неким другим послом – каже Ђурић који на питање да ли му недостаје војнички живот одговара:

– Врло брзо сам се уклопио у цивилни начин живота и рада, јер је он много лакши него војнички. ■

Сања САВИЋ

ПРОМОЦИЈА ЕНГЛЕСКО-СРПСКОГ ПРИРУЧНИКА ВОЈНО-ПОЛИТИЧКИХ ИЗРАЗА

У Војној академији у Београду, 11. јула, одржана је промоција енглеско-српског приручника најчешће коришћених војно-политичких израза. Приручник је објављен у броју 43 магазина „Одбрана“, као специјални прилог.

Публикацију су сачиниле професорке енглеског језика из Центра за изучавање страних језика Министарства одбране, Бранка Димитров и Валентина Миклуц, уз стручну редакцију менаџера програма за учење енглеског језика у ВС, Џејмса Сатерленда Смита. Како је истакла професорка Димитров, приручник је рађен на основу искуства из извођења тромесечних курсева енглеског језика који се редовно одржавају у Центру и искуства из наставе са студентима Војне академије. Према речима професорке Валентине Миклуц, један од важнијих критеријума за избор термина биле су сугестије слушалаца и студената који су имали проблема са њиховим разумевањем.

Продекан за наставу на Војној академији, пуковник др Владимир Грујић, нагласио је да је у данашње време познавање енглеског језика постало алат савременог официра без којег се више не може ићи у корак са светом. Начелник Центра за изучавање страних језика ВА, потпуковник Илија Кајтез, рекао је да постоји иницијатива да се ускоро припреми и сличан приручник за изразе из француског језика, који као други званични језик у НАТОу, има велики значај.

Директор Новинског центра „Одбрана“ потпуковник Славољуб Марковић апострофирао је важност препознавања потреба читалаца, којима се издавањем приручника на прави начин изашло у сусрет. Тиме је испуњена једна од важних мисија магазина „Одбрана“ да својим читаоцима, професионалним припадницима ВС, пружи квалитетне и актуелне информације које ће им помоћи у обављању њихових дужности у систему одбране. ■

А. А.

ПРВИ СЕРТИФИКАТИ ТЕСТ ЦЕНТРА КОПНЕНЕ ВОЈСКЕ

У Одсеку за информатику команде Копнене војске у Нишу формиран је Тест Центар КоВ који има задатак да континуирано тестира припаднике Војске Србије у знањима по ECDL стандарду.

Тест Центар КоВ почео је да ради 18. априла ове године, а његов капацитет је осам радних места.

По речима пуковника мр Небојше Ђорђевића до сада је 59 кандидата из гарнизона Ниш, Краљево, Рашка, Врање, Пожаревац, Крушевац и Лесковац положило тест. Прве сертификате уручио је командант Копнене војске генерал-потпуковник Младен Ђирковић. ■

З. М.

ЈУБИЛЕЈ ВОЈНЕ
УСТАНОВЕ „ТАРА“

ТРИ ДЕЦЕНИЈЕ ВЕРНОСТИ

Војна установа „Тара“ је током свих минулих година налазила начине да развија своје капацитете, осмишљава понуду и боравак на Тари учини незаборавним. Такав труд награђиван је верношћу гостију и остваривањем високог процента попуњености капацитета, што је основ за нова улагања и нове развојне планове.

Војна установа „Тара“ обележила је, 7. јула, 30 година постојања и успешног рада. Била је то прилика за окупљање великог броја пословних партнера и пријатеља, представника Министарства одбране и Војске Србије, локалне самоуправе Бајине Баште и Ужица, верних гостију хотела „Оморика“, „Бели бор“ и „Јавор“ и некадашњих и садашњих радника овог колектива који већ три деценије успева да одржи висок ниво туристичке услуге за шта је добио највиша признања у овој области привређивања.

На свечаности у хотелу „Бели бор“ госте је поздравио директор Војне установе „Тара“ потпуковник Јован Мијатовић и подсетио на најважније етапе у стварању једног од најпрепознатљивијих имена у туристичкој привреди Србије.

Војна установа „Тара“ основана је 7. јула 1977, одлуком тадашњег савезног секретара за народну одбрану. Поред хотелско-туристичких услуга, дуго се бавила и пољопривредном производњом на војној економији Поникве, а посебно је била позната по производњи семенског кромпира. Од 1999. године та делатност је сведена на производњу за сопствене потребе. Од 1996. па све до почетка ове године установа је пружала ресторанско-угоститељске и кантинске услуге у гарнизонима Чачак, Пожега, Ужице и на аеродрому Поникве.

Хотелско-туристичке услуге биле су и остале основна делатност и у томе је током свих деценија рада, па и онда када у овој земљи није било лако бити успешан, Војна установа налазила начине да развија своје капацитете, осмишљава понуду и боравак на Тари учини незаборавним. Такав труд награђиван је верношћу гостију и остваривањем високог процента попуњености капацитета, што је основ за нова улагања и нове развојне планове.

Директор Мијатовић је на свечаности истакао да је за ове три деценије остварено преко 5.500.000 пансион дана у хотелима „Оморика“, „Бели бор“ и „Јавор“, који располажу са 623 лежача у модерно опремљеним собама и апартманима и бројним садржајима за одмор

ПРИЗНАЊА ЗА КВАЛИТЕТ

За свој рад Војна установа „Тара“ добила је бројна признања, како од оснивача – Министарства одбране, тако и од туристичких организација, агенција и пословних партнера.

Прво такво признање, *Сребрна пахуљица* добијено је 1980. године, затим 1984. стиже *Туристички цвет*, а 2001. године и *Златно срце*. Ове награде додељене су за организацију зимског туризма, а *Призма 2004* потврдила је квалитет као свеобухватну категорију за вредновање разноврсности и нивоа понуђених туристичких услуга.

Најновије признање додељено је директору Јовану Мијатовићу, који је проглашен за менаџера године у хотелијерству и туризму.

и рекреацију гостију и конгресни туризам. Овог лета очекује се и милионити гост. Најављујући нове развојне планове он је рекао да су за све досадашње успехе свакако најзаслужнији запослени, који свој рад треба и даље да opleмењују и дограђују ради очувања досадашњег нивоа свих услуга које пружају гостима. Том приликом директор је поручио да они неће јурити звездице, него ће оне саме доћи као производ квалитета свих нивоа услуга и садржаја који су у наредном периоду планирани.

Речи похвале и жеља за још бољи рад изречене су и на свечаности. У име Министарства одбране честитке поводом јубилеја упутили су пуковник Перица Павловић, начелник Управе за општу логику Сектора за материјалне ресурсе, Млађан Ђорђевић, саветник министра за Национални инвестициони план Владе Србије, представник хуманитарне организације „Наша Србија“, затим представници Туристичке организације Србије и Интернационалног центра за развој туризма и угоститељства, представници локалних самоуправа Бајине Баште и Ужица и више туристичких организација, агенција и добављача...

Војна установа „Тара“ доделила је плакете једном броју организација и појединаца који су посебно заслужни за развој установе. Међу награђенима су и први гости хотела „Оморика“ – др Драган Јоксовић и „Белог бора“ – Слободан Кљајић из Београда. ■

Р. МУТАВЦИЋ

Потпуковник Јован Мијатовић директор ВУ „Тара“

ПРИПАДНИЦИ ГЕНЕРАЛШТАБА ВС ДОБРОВОЉНО ДАЛИ КРВ

Акцији добровољног давања крви *Улепшајте дан себи и другима*, коју на Тргу Републике у Београду од 28. маја организују Институт за трансфузију крви Републике Србије и Телевизија Б92, прикључили су се и припадници Генералштаба Војске Србије.

Крв су добровољно дале старешине из Одељења за цивилно-војну сарадњу Генералштаба и органа цивилно-војне сарадње осталих јединица Војске Србије са територије Гарнизона Београд.

– Ово је један од облика сарадње са цивилним институцијама, а то је управо посао нас који радимо у одељењима за цивилно-војну сарадњу Војске Србије. Намера нам је да овим хуманим гестом дамо допринос овој акцији и на тај начин помогнемо нашим грађанима – рекао је, том приликом, потпуковник Игор Авдић из Одељења за цивилно-војну сарадњу Генералштаба.

Према речима директорке Института за трансфузију крви Републике Србије др Снежане Драшковић, изузетан је гест официра и подофицира Војске Србије да се укључе у акцију добровољног давања крви. То јесте најбоља порука грађанима да смо колективно одговорни за здравље нације.

Први пут у историји Института, који обележава 63 године постојања, резерве крви су на потребном нивоу. ■

В. П.

ПОЛА ВЕКА СТРЕЉАЧКОГ КЛУБА „АКАДЕМАЦ“

На Војној академији, 5. јула, обележено је пола века постојања и рада Стрељачког клуба „Академац“. Од 1957. године када је основан тај клуб је оставио запажене трагове у историји стрељаштва на овим просторима, био клупски првак СФРЈ, а међу првим тренерима који су радили са војним стрелцима били су Влада Јевтић и Слободан Гаврић.

Поред војних репрезентативаца у стрељаштву, у просторијама Стрељачког клуба „Академац“ припремају се и репрезентативци Србије за учешће на највећим светским такмичењима.

Педесет година постојања „Академац“ обележено је ревијалним такмичењем једанаест екипа чији су се стрелци надметали у дисциплини војнички пиштољ, прецизном и брзом паљбом. ■

С. С.

„МАРАТОНА МИРА“ ЗА ЗАЈЕДНИШТВО НА БАЛКАНУ

Уз мото *Трчимо за мир на Балкану, за радостан осмех деце*, сваког лета, почев од 1999. године, у организацији Атлетског клуба „Маратон мира – Видовдан 99“, одвија се хуманитарни меморијални маратон од Новог Сада до Солуна. Учесници овогодишњег, деветог по реду, окупили су се 29. јуна испред Команде Ваздухопловства и ПВО у Земуну да би, сви заједно, указали на циљ који организатори трке желе да постигну, а то је ширење идеје заједничког живота и напретка на балканским просторима.

Генерални покровитељ трке „Маратон мира – Видовдан 99“ је Министарство спорта и омладине Републике Србије, а свој допринос напорима организатора дала је и Команда Ваздухопловства и ПВО Војске Србије. На пригодној свечаности, испред зграде Команде у Земуну, председник клуба Милија Аћимовић је у име маратонаца положио венац на спомен-обележје подигнуто у знак сећања на погинуле припаднике ВиПВО.

У културно-уметничком програму пред старт прве етапе трке, од Земуна до Смедерева, наступили су КУД „Радичевић“ из Бољеваца и чланови клубова борилачких вештина из Београда и Панчева. ■

А. А.

ПУКОВНИК ДР МАЈКЛ БЕЛ,
СА УНИВЕРЗИТЕТА
ЗА НАЦИОНАЛНУ ОДБРАНУ
САД У ВАШИНГТОНУ

Снимко Дармир БАНДА

ОДГОВОР НА НОВЕ ПРЕТЊЕ

Оружане снаге треба да одговарају околностима с којима се држава суочава. Свет се убрзано мења, и основно је да систем одбране развије способност за прилагођавање новим условима. Појавиће се нове претње, нове опасности, које треба у потпуности антиципирати.

Пукoвник др Мајкл Бел, виши војни сарадник на Институту за националне стратешке студије Универзитета за националну одбрану у Вашингтону, недавно је боравио неколико дана у Београду као гостујући предавач. За то време је, у оквиру војно-војног програма Министарства одбране Србије и Европске команде САД – Канцеларије за билатералне односе у Београду, одржао семинар о евалуацији програма одбране.

Дипломац Вест Поинта и доктор историје, ађутант команданта дивизије за време операција *Пустињски штит* и *Пустињска олуја* и водећи аутор *Националног војног стратешког плана за рат против тероризма из 2005. године*, тренутно учествује у пројектима развоја будућих стратешких концепата, асистенције Здруженом генералштабу у области израде будуће националне војне стратегије и истраживања напора за стратешко планирање у Војсци САД у претходном веку.

На предавању о „евалуацији програма одбране“ покушали сте слушаоцима из Министарства одбране и Војске Србије да пренесете неколико порука. Које су биле кључне?

– Прва порука јесте да свака земља треба стратегијски да планира буџет. Процес стратешког планирања буџета мора да задовољи њене посебне потребе, историју, традицију, политички систем и закон. Понекад постоји жеља да се копира амерички или неки други систем, али боље је да се из туђих начина решавања буџета извуче оно што је примењиво и добро за поједину земљу. Од других треба узети само добре идеје, развијати их и прилагођавати себи.

Друга порука предавања које сам одржао на Топчидеру јесте да процес развијања стратешких могућности и буџетирања захтева различите погледе, не само владе, већ и различитих делова војске и министарства одбране. Све њих потребно је ујединити. Мора се утврдити шта се појављује као безбедносна претња, шта се захтева од конкретне стратегије, којим нивоом ресурса располажемо, које су нове технологије. Највећи је изазов повезати све те процесе.

Уз то, постоји велика потреба да се сагледају нове промене и да им се прилагоди стратегија. Важно је да се разуме да оружане снаге треба да одговарају околностима с

којима се држава суочава. То је понекад веома тешко, јер захтева много напорног рада. Свет се убрзано мења, и основно је да систем одбране развије способност за брзо прилагођавање новим условима. Појавиће се нове претње, нове опасности, које треба у потпуности антиципирати.

Можете ли антиципирати улогу НАТОа на почетку 21 века?

– Да би остала сврсисходна, свака организација мора да се прилагођава променама. То важи и за НАТО. Један од изазова за Алијансу јесте и прилагођавање експедиционим операцијама ван Европе. Друга прилагођавања односе се на провинцијске тимове за реконструкцију, који раде у новом окружењу. Нације које доприносе извршавању задатака НАТОа такође мењају своје могућности и међусобну контекстларност.

Као члан тима за анализу реформе система одбране у оквиру израде четворогодишњег прегледа одбране МО САД, сучили сте се са новим безбедносним изазовима у оквиру властитог система. То је сигурно довело до низа нових питања и потребе да се на њих нађу одговори?

– Један од изазова у нашем систему су можда нове одговорности које се појављују. Примера ради, са мењањем света, појављују се импликације које мисије треба да се изврше. Са појавом Интернета и сајберспејса, постало је важно утврдити како земље осигуравају Интернет, нарочито зато што се преко њега одвијају и финансијске трансакције владе. Ми морамо да одговоримо на питање да ли оружане снаге треба да обезбеђују и компјутерске мреже. Да ли се развијају и друге мисије и улоге ван традиционалних војних, као што су одбрана земље?

Сигурно, негде у влади треба да се разуме да постоје опасности и да треба да се спроведу сигурносне мере како би се и те нове области обезбедиле и заштитиле, те да неко треба за њих да предузме одговорност. Мислим да је то добар начин да се види како се стварају нове околности које изазивају нове одговорности. Ко је одговоран за те нове области? Која средства треба и могу да се употребе? Треба спровести истраживања како бисмо одговорили на та питања, али пре тога треба да се одлучи да ли ће се она уопште и разматрати. Поред тога, треба ли те нове области да буду део војних мисија, мисија полиције која ће сузбијати криминал, или задатак неког другог?

А ако не кажемо да су пред нама нови изазови, и ако се не запитамо како ћемо им прићи, бавићемо се старим мисијама, и размишљати како да их спроводимо ефикасно, са што мањим трошковима.

Неспорно, улога војске се у последњих 17 година знатно променила. Излази из оквира традиционалног, настојећи да одговори новим безбедносним изазовима, ризицима и претњама.

– Истина је, појавио се читав низ нових изазова и војска им се прилагођава. Али она и даље има и традиционалну улогу. И даље се жели да се у формацијском, бројчаном смислу и у опремљености оружане снаге доведу до потребне мере да буду употребљиве за борбена дејства у конвенционалним оружаним сукобима. И то нас, према мом мишљењу, чини рањивим у односу на тероризам, организовани криминал, природне катастрофе, сајбер нападе и сличне нетрадиционалне изазове.

Пројекти у којима тренутно учествујете, као што су развој будућег стратегијског концепта и војна стратегија, подједнако су занимљиви и захтевни као и они о којима смо управо говорили.

РАЗУМЕВАЊЕ СИСТЕМА

Пуковник Бел верује да су војници понекад „наивни“. Ево како то објашњава:

– Војници понекад мисле да је довољно да само извршавају шта им је речено. Будући да не желе да армија буде политизована, или да политички делује, не обраћају пажњу на одређене околности. Такви војници не увиђају како систем делује. Потребно је упознати систем, како би се лакше обавиле неке ствари, као што су одређивање буџета, логистика, добила потребна средства за медицинску заштиту, итд.

– Радим са три тима. Треба да израдимо нацрт наше будуће војне стратегије. Изазов за све људе који раде на том послу јесте како да заинтересују високе руководиоце за дугорочна питања, када је толико много привремених изазова. То је доста тешко.

Неки од будућих стратегијских концепата које разматрам одnose се на способности за нетрадиционалне облике ратовања, оне који су незграпно названи стањем ни рата ни мира. Радим и на теорији употребе свемира, заједно са ваздухопловним официрима. Они на свемир гледају другим очима од мене, и то доводи до различитих питања и одговора, и на неки начин балансира резултате. Они имају тезу, ја пласирам антитезу, и тако дођемо до синтезе.

Поменули сте сукобе ниског интензитета. Чини ми се да у војним оквирима није било лако превазићи уобичајено мишљење да постоји или рат или мир.

– Мислим да типично мишљење јесте да постоји рат или мир. Потом се развило и схватање конвенционалног рата и војних операција ван рата. Проблем је утврдити да операције у Авганистану или Ираку нису рат. То изазива забуну у оном што желите постићи и доводи до питања како размишљамо о лепези сукоба који нису конвенционални војни сукоби. Карактер рата се мења. На пример, лекције из последњих 17 година, од Голфског рата, говоре да би противници Америке приступили рату сасвим другачије од оног како смо то замишљали за време хладног рата. Мислим да би потенцијални противник користио читав спектар неубичајених мера, које би спроводили недржавни субјекти, терористи, али и друге армије које се прилагођавају неконвенционалним облицима напада. Зато верујем да треба да развијамо снаге које ће моћи томе да се супротставе, које ће бити способне да воде ратове будућности.

Како видите ратове у будућности, ако будућност ограничимо на следећих декаду или две.

– Као историчар, мислим да ће ратови наставити да буду избор за групе које ће на тај начин настојати да осигурају своје интересе. Не мислим да ће ратови нестати са историјске сцене. Ако бих учио из недавне историје, верујем да би оружане снаге рачунале на америчке предности и тражиле њене слабе тачке, уз настојање да учине своје снаге брзо покретним и наоружане важним информацијама. Не можемо претпоставити да ћемо увек имати проток информација или способност да користимо сателите, уколико их добро не осигурамо од непријатеља. Мислим да се не можемо фокусирати на своје предности, већ да треба да анализирамо своје рањиве тачке. Јер, њих ће други настојати да искористе како би постигли своје циљеве.

Да ли главне тачке актуелне стратегије САД отварају могућност развијања нових способности које више одговарају окружењу у будућности?

– Велики део наше стратегије односи се на то како, у нашем најбољем интересу, штитимо САД. Потом, како спречавамо сукобе и промовишемо сигурност и како развијамо и чувамо наше способности за спречавање унутрашњих сукоба. То захтева дугорочне напоре, регионално разумевање, способност за реконструкцију након сукоба, или чак и за време његовог трајања, ван конвенционалне војне перспективе „сила на силу“. Видим стратегију као начин да се помогне у промени и развијању нових способности које више одговарају будућем окружењу.

Почетком деведесетих година прошлог века били сте укључени и у израду националне безбедносне стратегије Кувајта. Како данас гледате на то искуство?

– Након ослобођења 1992. године, за Кувајт је дошло време да направи нови стратегијски преглед, како би се реструктурисале оружане снаге, истражили нови безбедносни изазови, ризици и претње, и сагледале могућности за унапређење кувајтских интереса. Ми смо им помагали, и ја сам био у том тиму, настојећи да допринесем својим знањем, како бисмо утврдили различите начине на које могу постићи своје циљеве. Била је то корисно за њих, али и за мене, јер ми је омогућила да разумем свет из њихове перспективе, не само из америчке, као до тада. ■

Снежана ЂОКИЋ

ВОЈНА ПОЛИЦИЈА НАТО

У касарни Главног штаба Пољске жандармерије у Варшави одржана је свечана церемонија формирања прве мултинационалне јединице војне полиције НАТОа (Multi National Military Police Battalion). Јединица је јачине батаљона и представља завршетак процеса започетог још 2002. године, када је на прашком самиту НАТОа донета одлука о одобравању већег броја мултинационалних пројеката, под називом „Prague Capabilities Commitment“, а ради побољшања и развоја нових војних могућности за модерно ратовање у високоризичном окружењу.

Нова мултинационална јединица војне полиције, јачине 280 припадника, састављена је од војних полицајаца из Пољске (чети од 150 полицајаца), Чешке (33), Словачке (31) и Хрватске (31 полицајац и 12 у команди батаљона у Пољској). Батаљон је формиран по узору на Европске снаге за брзо реаговање које су присутне у БиХ и може бити ангажован у мисијама изван Европе. Споразумом, који је том приликом потписан, прецизирани су задаци, састав батаљона, ротација снага и командног састава и могућности и намена батаљона.

Војни полицајци ће према Споразуму бити ангажовани у контроли европских војних снага, а извршаваће и задатке помоћи цивилној полицији, контроли граница ЕУ и остале задатке које пред њих постави НАТО или Европска унија. ■

„НОВИ ЈУГ ЕВРОПЕ“ У ДУБРОВНИКУ

У Дубровнику је одржан дводневни скуп под радним називом „Нови југ Европе“ коме су присуствовали, осим председника држава и влада осам земаља југоисточне Европе, министри спољних послова, генерални секретар НАТОа Јап де Хоп Схефер, генерални секретар Савета Европе Тери Дејвис, помоћник државног секретара САД Данијел Фрид, високи представници државних институција региона ЈИЕ, ЕУ, НАТОа и међународних организација и институција.

Скуп је организовала влада Хрватске ради дефинисања стратешких изазова у југоисточној Европи и перспектива будуће сарадње између земаља тог региона у процесима креирања и вођења безбедносне политике и њеног утицаја на економски развој и процес европских интеграција. На самиту су доминирале следеће теме: *Глобални значај југа Европе, Стабилност и економски развој, Унапређење безбедносне политике и просперитет, Поглед у будућност: 2008. и након ње и Сигурност и напредак: нови изазови, нове улоге, нови играчи.*

Учешће на самиту је представљало додатни подстицај афирмацији политичких и развојних интереса земаља региона у будућим интеграционим процесима и унапређења регионалне сарадње и добросуседских односа. ■

ПОДМОРНИЦЕ АКУЛА У САСТАВУ ИНДИЈСКЕ МОРНАРИЦЕ

Индијски извори из Министарства одбране објавили су да је након неколико година преговарања између Индије и Русије постигнут договор о петогодишњем најму две руске јуришне нуклеарне подморнице класе *Акула II*. Индија је тако постала шеста земља у свету која ће у оперативној употреби имати нуклеарне подморнице.

Јуришне подморнице на нуклеарни погон класе *Акула II* постижу највећу подводну брзину од 33 чвора и дубину роњења од 600 метра. Русија ће испоручити и још непознат број варијанти крстарећих пројектила *Club* домета 300 km, намењених употреби на подморницама *Акула*. Индија тренутно има на фрегатима класе *Talwar* пројектиле *Club-N*, док су подморнице класе *Kilo* наоружане пројектиlima *Club-S 3M54E*. Последње две године у морнаричкој бази Соснови Бору, западно од Петрограда, обучавања је индијска посада која ће управљати подморницама.

Процењује се да ће најам подморница класе *Акула* и куповина пројектила *Club* ојачати поморску присутност и нуклеарне подморничке капацитете Индије који сада укључују 16 конвенционалних подморница углавном руске производње. ■

ПРИМОПРЕДАЈА БАЗЕ ОРАО У ТУЗЛИ

Свечаном церемонијом и постављањем заставе Босне и Херцеговине уместо заставе САД на јарболу у војној бази Дубрава код Тузле, НАТО је после пуних 12 година предао војну базу *Орао* код Тузле у надлежност Министарству одбране и Оружаним снагама БиХ. Меморандум о разумевању којим је база и званично прешла у надлежност Босне и Херцеговине потписали су министар одбране БиХ Селмо Џико-тић и амерички амбасадор у БиХ Даглас Мек Елхани.

Предајући управљање базом домаћинима амбасадор САД нагласио је да ће спуштање америчке заставе означити крај једног тешког раздобља које је наступило након неколико година сукоба у БиХ, да је то крај једног, а почетак другог раздобља, у којем ће становници БиХ показати да су подједнако спремни да граде нову државу и нову нацију и тежње усмерити на стварање радних места, бољег образовања и пристојног животног стандарда. ■

ПРВИ КОНТИНГЕНТ АЛБАНСКЕ ВОЈСКЕ У АВГАНИСТАНУ

У оквиру приближавања атлантским интеграцијама, Албанија је предузела још један практичан корак. Из састава 3. батаљона снага за брзо реаговање из Херата, обучено је, опремљено и упућено 113 официра и професионалних војника у прву мисију албанске војске у операцији у Авганистану. Ова јединица ће следећих шест месеци провести извршавајући своје обавезе у саставу италијанског контингента у Кабулу.

Свечаној церемонији упућивања првог контингента у Авганистану присуствовали су највиши државни и војни представници Албаније и припадници војног и цивилног кора у Тирани. ■

ЛЕ БУРЖЕ 2007

САЛОН
МОЋНИХ

ЛЕТЕЛИЦА

На аеродрому Ле Бурже од 18. до 24. јуна одржан је 47. авио-салон. Била је то прилика да се сагледа стање у светској ваздухопловној индустрији, а на страницама „Одбране“ представљамо само летелице војне намене.

Користећи предности домаћег терена Французи су се на Ле Буржеу потрудили да у што бољем светлу прикажу свог фаворита – авион *рафал*. За њега су резервисали ударни почетни термин у летачком програму. А после наступа су, накратко, могли да одахну и да се похвале тиме да ће барем једно страно ратно ваздухопловство набавити њихову летелицу. Купац је Мароко, и преговори о испоруци су у завршној фази.

Ма колико да се пилот *рафала* трудио да покаже што више, истинска звезда програма био је руски авион МиГ-29ОВТ. То је технолошки демонстратор са променљивим вектором потиска.

■ РУСКЕ ЗВЕЗДЕ – МИГ И СУХОЈ

Тренутно су у понуди три могућности модернизације на бази авиона МиГ-29. Прва, уједно и најјефтинија, са ознаком МиГ-29СД, представља само прилагођавање авионике стандардних МиГ-29, са фабрички ознакама „изделије 9-12 и 9-13“, стандардима Натоа и ИСАО. Таква понуда усмерена је на државе које су дуго на листи корисника популарне „двадесетдеветке“, али су током транзиције постале део Алијансе или то тек намеравају да учине. Осим промена у авионици, из МиГ-а су новим чланицама Натоа понудили прелазак на модел

одржавања авиона према стању, чиме се, како у процењују у фирми, штеди 40 одсто новца. То су већ прихватили у ратним ваздухопловствима Словачке и Мађарске, а у току је увођење одржавања *по стању* и у РВ Пољске.

Друга могућност модернизације авиона МиГ-29 представља већи финансијски и технолошки залагај, јер се суфикси СМ и СМТ додају уз основу ознаку када се у авион угради нова инструментална табла, авионика *отворене архитектуре* и вишенаменски радар са активним електронским скенирањем „Жук-МЕ“. Дакле, МиГ-29СМ/СМТ јесу вишенаменске борбене платформе, које осим ракета ваздух-ваздух могу да користе широк избор руских ласерски и ТВ вођених бомби и ракета. Варијанта СМТ, за разлику од СМ, обухвата замену радара, уградњу два екрана у боји на инструменталној табли и *отворену архитектуру* авионике.

Трећа могућност из понуде МиГ-а јесте набавка новоизрађених авиона МиГ-35 са радаром са електронским скенирањем, новим електрооптичким сензором и авиоником пете генерације развијене у Русији. У МиГ-у процењују да ће до 2020. године на тржишту моћи пласирати 300 нових авиона, у вредности од 10 до 12 милијарди долара. Рачуна се на наруџбине РВ Руске Федерације и на стране кориснике, пре свега на потенцијални уговор са Индијом о куповини 126 авиона. Авиони у варијантама МиГ-29СМТ продати су Алжиру и Јемену.

Нови уговори МиГ-а нису угрозили доминантан положај „Сухоја“. На Ле Буржеу су представници те фирме најавили да ће током 2007. године произвести око 300 авиона у вредности од 1,5 милијарди долара. У току су испоруке Су-30 за Малезију, Алжир и Венецуелу и израда елемената авиона за индијску линију, односно за финализацију Су-30МКИ.

Руска фирма овлаштена за промет робе посебне намене „Рособоронекспорт“ најавила је да ће „Сухој“ довести борбени авион пете генерације до фазе испитивања у лету 2009. године, а да ће извозна варијанта бити понуђена 2015. године. У међувремену „Сухој“ намерава да продаје вишенаменски авион Су-35, у варијанти која ће бити јавно приказана у августу на изложби МАКС-07 на аеродрому Жуковски код Москве. Су-35 имаће нови радар *ирбис* и нове моторе АЛ-41Ф-1АС, са променљивим вектором потиска. У „Рособоронекспорту“ очекују да ће Су-35 бити привлачан за Венецуелу, Кину, Бразил и „неке државе из југоисточне Азије“. Уго Чавез већ озбиљно преговара о набавкама Су-35 које треба да уследе после пријема 24 већ наручена Су-30МК2.

■ СУПЕРХОРNET – ПРЕЛАЗНО РЕШЕЊЕ

Амерички произвођачи проценили су да ове године на Ле Буржеу нема потребе за високим притиском на купце. Нови ловци F-22 *раптор* погодни су само за америчке потребе и за те авионе се и не траже страни корисници. Занимање за F-16 полако замире и зато се у летачком програму Ле Буржеа појавио само авион из оперативне јединице из Авијана. За приказ F-35 „лајтнинг II“ прерано је, јер се авион налази у почетној фази летних испитивања. Само се на статичком делу изложбе налазила макета у природној размери авиона који ће током наредне две декаде вероватно постати најбројнија борбена летелица у развијеним државама. На Ле Буржеу је саопштено да су се америчка и италијанска влада договориле да ће F-35 бити склапан у граду Камера у северној Италији. За тај посао биће одговорна „Алениа“, али линија ће бити власништво државе.

У прелазном периоду између заласка породице F-16 и доласка F-35 маркетиншки стручњаци „Боинга“ цене да ће се продавати F/A-18 E/F „суперхорнет“. Примерак тог авиона из оперативне јединице у летачком програму на Ле Буржеу приказао је високу агилност у лету, са макетама наоружања на спољашњим носачима. F/A-18E/F има вишенаменске могућности и рецентни избор наоружања који не заостаје за F-35, али већ сада се налази у пуној серијској производњи. Иако је реч о софистицираној и врло сложеној борбеној платформи, захваљујући великим наруџбинама РМ САД и Корпуса морнаричке пешадије цена је уполо мања у односу на *тајфун* – конку-

Руска фирма РСК МиГ као главну понуду на тржишту сада има МиГ-35, у ствари модернизовани двосед МиГ-29 претворен у савремену вишенаменску борбену платформу.
(фото – РСК МиГ)

ЈЕДИНИ ШКОЛСКИ АВИОН

Једини школски авион са млазном погонском групом приказан на 47. салону јесте М346, који производи италијанска „Алениа Аеромаки“. У основи, реч је о вестернизованом деривату руског авиона *јаковљев* Јак-130. Италијани су се повукли из заједничког пројекта када су дошли до потребних информација из изворног руског пројекта и одлучили су се за независан продор на тржиште са тренутно најсавременијим школским авионом. Он се на светском тржишту врло агресивно нуди као авион погодан за школовање пилота за савремене вишенаменске борбене авионе, као што су *рафал*, *тајфун*, *грипен* и у скорој будућности F-35.

На М-346 интегрисана су руска аеродинамичка и конструктивна решења, са два америчка турбовентилаторска мотора F124-200. Однос потиска и масе износи готово 1:1, па зато М-346 у погледу маневрабилности не заостаје за борбеним авионима нове генерације.

„Алениа Аеромаки“ има до сада наруџбину за почетних 12 авиона за РВ Италије, који ће бити израђени почевши од 2009. године. Озбиљно се рачуна са продајом УАЕ у конкуренцији са британским *хоком* 128 и корејским Т-50. Потребне РВ УАЕ јесу 40 школских авиона погодних за школовање пилота који ће током активне каријере летети на F-16E/F и *мираж* 2000-9. Оцењује се да ће УАЕ набавити 40 авиона. Главна нада Италијана за продају М-346 јесте заједнички програм „Јуротраининг“, у који су укључени Аустрија, Белгија, Финска, Француска, Грчка, Италија, Португал, Шпанија и Шведска. Све те државе намеравају да се договоре о идентичном програму обуке, авионима и симулаторима лета. Усвајање М-346 за јединствени школски авион донело би наруџбину за 200 авиона.

се трага за погодном борбеном платформом која ће обезбедити ефикасну подршку, уз минимални борбени ризик. Решење се тражи у перформансама које су између савремених вишенаменских борбених авиона надзвучних брзина лета и борбених хеликоптера.

Турбоелисни авиони имаће доста прилика да се докажу на реалним борбеним задацима. За наоружавање РВ Ирака, по захтеву америчких оружаних снага, биће изабран двосед са турбоелисним авионом. Како се тражи висока борбена живавост, авион ће имати лаку оклопну заштиту пилотске кабине и виталних делова, затим сигнализатор радарског озрачења, систем за ометање ракета са ИЦ вођењем. У борбеном комплекту против герилског авиона биће ласерски вођене бомбе и широки избор невођених средстава. Авион ће имати електрооптичке и ИЦ сензоре.

Америчка фирма „Рејтеон“ понудила је борбени дериват школског авиона Т-6 „Тексан II“. Он се масовно израђује за потребе обуке пилота у РВ и РМ САД. Оба вида наручила су укупно 769 авиона.

■ ТРАНСПОРТНИ АВИОНИ

Разлога за радост на овогодишњем Ле Буржеу имали су произвођачи транспортног авиона С-27Ј, јер су пред почетак Салона победили на тендеру америчких оружаних снага за набавку интервидовског авиона за тактички транспорт. Први уговор односи се на 55 авиона који ће бити плаћени 2,04 милијарде долара. Из РВ САД дали су произвођачима чврсте гаранције да ће набавити 70 С-27Ј, а КоВ 75 авиона за до пет милијарди долара. На дужи рок биће наручено 207 авиона у износу око 15 милијарди долара.

С-27Ј производи италијанска фирма „Алениа“, али у понуди Вашингтону она се морала удружити са америчким партнерима – фирмама „Л-3 комјунিকেјшн“ и „Боинг“. Према плановима производње прва два примерка С-27Ј биће предата КоВ САД до јуна 2008. године. У фискалној години 2008. (она почиње 1. октобра 2007, а завршава 30. септембра 2008. године) биће наручена четири С-27Ј, у наредној фискалној години седам комада, у 2010. петнаест и 2011. двадесет шест комада. Сви примерци С-27Ј израђени у тим годинама биће финализовани у халама фирме „Алениа“ у Торину, а авионика и систем за заштиту од лаких преносних ракетних система ПВО биће инсталирани у погону „Л-3 комјунিকেјшн“, у граду Вако у Тексасу. Производња С-27Ј преселиће се од 2012. године у хале „Боинга“ у Џексонвилу, у Флориди.

рента из ЕУ – па РМ САД плаћа 49,9 милиона долара по авиону за серију уговорену за период од 2010. до 2013. године. Први инострани корисник *суперхорнета* биће Аустралија, која се одлучила за набавку 24 комада 2008. и 2009. године.

Швеђани нису били агресивни у промоцији свог фаворита у надметању за тржиште вишенаменских борбених авиона. После уговора за 28 примерака за Јужноафричку Републику и по 14 авиона за Чешку и Мађарску, сада нису у изгледу нови чврсти уговори. SAAB има проблема са оптужбама за корупцију, али су настављени преговори са новим потенцијалним корисницима. У време одржавања 47. салона важни менаџери били су далеко од Ле Буржеа, на преговорима са Румунима.

SAAB се нада да ће приволети државе Скандинавије за одлуку о унификацији борбеног авиона. Норвешка и Данска већ су се придружиле групи држава које суделују у развоју F-35, али то, наводно, неће утицати на коначну одлуку о избору авиона за замену F-16. Доказ за то је одлука Норвешке да осим технолошког партнерства у F-35, потпише уговор о сарадњи и са конзорцијумом „Јурофајтер“.

Будућим корисницима SAAB ће понудити нову модернизовану варијанту *грипен NG*, за коју очекују да ће остати у служби и након 2040. године. Модернизовани авион имаће мотор F414G са 17 одсто већим потиском у односу на садашњу погонску групу. Са промењеним мотором *грипен NG* моћи ће да лети надзвучном брзином, без укључивања додатног сагоревања горива. Главни елемент нове авионике биће радар са активним електронским сканирањем. На носачима *грипена NG* наћи ће се ракете воздух-воздух нове генерације *ирис-Т* и *метеор*, затим вођене бомбе малих димензија, развијене у САД за конфликте у урбаним условима и у окружењу у којем се налазе цивили.

Сиромашнијим купцима SAAB ће понудити *грипене* прве генерације JAS39A/B, који су вишак у РВ Шведске.

Ради непосредне ватрене подршке у борби против гериле у Ираку и сличним актуелним и будућим ратним сценаријима, у САД

■ ЈУРОФАЈТЕР ЗА ВИСОКОРАЗВИЈЕНЕ

Високоразвијене државе су примарна мета маркетинга „Јурофајтера“, чија цена – више од 100 милиона долара – драстично сужава листу платежно способних корисника. За сада је наручено 638 летелица за четири државе које су организовале заједничку производњу – за Велику Британију, Немачку, Италију и Шпанију. Аустрија је наручила 18 примерака. Због велике афере која је пратила уговор са Саудијском Арабијом још увек се не зна сигурно да ли ће 72 авиона отићи на исток. Уговор ће остати у фази преговора наредних 18 месеци.

Први амерички корисници С-27Ј биће авијација КоВ и РВ. У оба вида тај авион ће се користити за попуну међупростора у носивости и долету између транспортних хеликоптера и авиона С-130Ј.

С-27Ј биће накнадно понуђен РВ САД, као алтернатива С-130Ј, у улози авиона танкера за подршку у специјалним операцијама и борбеном трагању и спасавању. Тренутно те задатке обавља флота авиона МС-130Е/Р и НС-130Н/Р, али ће они због истека рока употребе морати да буду замењени у наредној декади.

Са оружаним снагама САД на листи корисника, „Алениа“ сада има велике могућности за уговоре у другим државама које тек треба да набаве авион категорије носивости од 11 до 12 тона. Једини релевантни конкурент јесте авион С-295М, који се израђује у шпанском погону EADS CASA. Обе летелице су врло сличне по могућностима, тако да тактичко-техничке карактеристике најчешће ни-

су одлучујући фактор у избору авиона. С-27Ј има простора за 46 путника на седиштима, а С-295М има два места више. С-27Ј може да превози 68 војника, који седе на платненим седиштима, а С-295М 71 војника. Када је реч о габаритима теретног простора С-27Ј, са кабином висине 2,95 метара, има предност у односу конкурентску од 1,95 метара. Нормални терет у С-27Ј јесу два теренска возила хамви или три стандардне палете НАТО за терет.

С-27Ј води порекло од авиона G.222, који лети од 1975. године. Италијани су га 1996. године радикално модернизовали, уз техничку подршку америчке фирме „Локид Мартин“. На С-27Ј примењени су мотори и авионика идентични С-130Ј и на тај начин су избегнути технолошки ризици.

На листи корисника С-27Ј од 2006. године јесу РВ Грчке, које сада има три авиона, а наручило је 12, затим РВ Италије, такође са 12 наручених авиона. Бугарска је наручила пет С-27Ј, а Литванија три ради замене летелица Ан-26. „Алениа“ дугорочно рачуна да ће једно од важних тржишта за С-27Ј бити корисници породице двомоторних антонова – Ан-24, Ан-26, Ан-30 и Ан-32, која је сада на заласку каријере. Битка ће бити жестока, а то може да потврди случај Румуније. Наиме, у децембру 2006. године румунска влада је на тендеру за замену Ан-26 изабрала С-27Ј и наручила седам авиона. Међутим, та одлука је, на приговор из фирме EADS CASA, поништена у фебруару ове године. Сада се случај налази на суду и очекује се одлука у августу. У EADS CASA оцењују да ће то бити шанса за нови уговор за С-295М, авион који лети у РВ Шпаније од 2001. године. До сада су за домаћег корисника из EADS CASA испоручили 12 комада. Шест С-295М наручили су Алжирци, два Јорданци, четири Бразилци, а 2008. године први од два С-295М ући ће у наоружање РВ Финске и први од 12 у РВ Португала. РВ Пољске има осам С-295М и најављена је могућност набавке додатна два авиона.

За разлику од високе тензије на тржишту између С-27Ј и С-295М, у вишој категорији носивости још доминира пет декада стар С-130 херкулес, додуше у варијантама са новом авионицом. На Ле Буржеу 2007 су из бразилског „Ембраера“ најавили да ће ући у борбу за наследника херкулеса са потпуно новим двомоторним средњим транспортним авионом С-390, који ће ући у наоружање након 2011. године. Кратак рок од почетка рада на пројектовању до производње „Ембраер“ намерава да оствари применом већ постојећих техничких решења са путничких авиона ембраер 190. Према тактичко-техничким захтевима С-390 моћи ће да превози једно вишенаменско четвороосовонски оклопно борбено возило или три мамера, или максимално до 19 тона терета.

У категорији авиона велике носивости најсавременији производ светске индустрије представља „Боингов“ С-17А, али његова се производња ближи крају. После тврдоглавих притисака фирме на Вашингтон, проширене су набавке за РВ САД на 190 комада. У извоз одлази осам комада – по четири Британцима, Аустралијанцима и Канађанима. Нема наговештаја нових нарудбина и зато су подуговарачи већ предали главној „Боинговој“ линији делове потребне

На тржишту авиона за тактички транспорт води се беспошtedна утакмица између С-295М који производи фирма EADS CASA из Шпаније и авиона С-27Ј „Спартан“ (авион на снимку), производа италијанске фирме „Алениа“. (фото – EADS)

за финализацију С-17А до краја производње 2009. године. У „Боингов“ су своје разочарање крајем производње показали тако што су на Ле Буржеу, током презентације, унутар С-17А делили плишаног лоса са прслуком на коме је било написано – „Свету треба више С-17А“. Једна од шанси за продужетак производње јесте развој цивилне верзије ВС-17Х, која ће бити понуђена америчким фирмама, уз финансијску подршку РВ САД. Наиме, ти авиони могу се ангажовати као део Цивилне резерве флоте за ојачавање транспортне авијације у кризама и ратовима.

Почетком 2008. године очекује се први лет првог „Аербасовог“ наменски израђеног војног авиона – транспортера А400М. Унапред су наручена 195 комада за Немачку, Француску, Шпанију, Велику Британију, Турску, Белгију, Луксембург, Јужноафричку Републику, Чиле и Малезију. Произвођач рачуна са продајом 1.000 примерака.

■ ХЕЛИКОПТЕРИ

Представљање хеликоптера на Ле Буржеу обележили су продори на светском војном тржишту „Јурокоптера“, који сада, осим традиционалних купаца из ЕУ, има велике послове и са америчком оружаним снагама. ЕС145 улази у наоружање авијације КоВ САД под ознаком UC-72.

На велика врата на тржиште улази и вишенаменски хеликоптер корпорације NH Industries. Наручена су 445 комада, а најављени су уговори за још 100 за оружане снаге 14 држава.

До маја ове године оружане снаге САД увеле су у наоружање 314 примерака вишенаменског борбеног авиона Супер Хорнет у једноседој и двоседој варијанти. Сада се ради на модернизацији авионике која ће бити примењена на новоизрађеним примерцима и развоју EF-18G намењеног за електронско ратовање. (фото – „Боинг“).

Милитаризовани дериват цивилниг вишенаменског хеликоптера Бел 407 ући ће у наоружање Авијације КоВ САД као наоружани извиђачки хеликоптер (енглеска скрћеница ARH користи се као ознака програма). Према плановима производње од 2007. до 2013. године биће испоручено 368 летелица. (фото- Bell)

инфрацрвеним самонавођењем. Идентични уређаји биће уграђени на хеликоптере СН-46 и СН-53 из моринских ескадрила ангажованих у Ираку и Авганистану.

■ БЕСПИЛОТНЕ ЛЕТЕЛИЦЕ

За излагање на Ле Буржеу израелске војне власти су први пут обелоданиле постојање нове извиђачке беспилотне летелице *херон* TR, алиас *еитан*, намењене за стратешко-оперативно извиђање. Она може да остане у ваздуху 36 часова. Покреће је турбоелисни мотор снаге 895 kW.

Фирма „Елбит“ је представила летелицу *хермес* 900 намењену за тактичко извиђање са средњих висина, са дугим задржавањем у ваздуху. Она се, према могућностима, налази између две друге већ познате „Елбитове“ летелице – малог *хермеса* 450 и знатно већег двомоторног *хермеса* 1500. Произвођач тврди да *хермес* 900 може да остане у ваздуху 40 часова.

Америчка фирма „Сикорски“ једино има у развоју нови наменски замишљени војни хеликоптер СН-53К, заснован на претходним генерацијама породице хеликоптера, зачете још средином шездесетих година 20. века.

Тежња у развоју хеликоптера јесте усавршавање постојећих конструкција, са тежиштем на борбеној живавости. У Ираку и Авганистану герилци су превише често оборали хеликоптере једноставним и јевтиним ручним ракетним бацачима и зато се сада трага за ефикасним решењима за самозаштиту хеликоптера.

После дуготрајног развоја и проблема са удесима и ниском поузданошћу конвертоплан MV-22 је коначно нашао своје место у наоружању америчких оружаних снага. У току је испорука првих 167 наручених примерака у варијантама MV-22 за моринце и CV-22 за РВ САД. Од септембра ће се MV-22 користити у борбеним дејствима у Ираку. Сада се завршавају радови на припреми летелица за рат – уграђују се уређаји за ометање ракета са

БИТКА ЗА С-17А

У категорији авиона велике носивости најсавременији производ светске индустрије представља „Боингов“ С-17А, али његова се производња ближи крају. После тврдоглавих притисака фирме на Вашингтон приширене су набавке за РВ САД на 190 примерака. У извоз одлази осам, а нема наговештаја о новим наруџбинама. Зато су подговорачи већ предали главној „Боинговој“ линији делове потребне за финализацију С-17А до краја производње 2009. године. У „Боингу“ су своје разочарање крајем производње показали тако што су на Ле Буржеу, током презентације, унутар С-17А делили плишаног лоса са прслуком на коме је било написано – „Свету треба више С-17А“.

Конзервативан однос према летелицама без посаде исказао се одлуком РМ САД да контролу акваторија препусти авионима, а не понуђеним беспилотним летелицама RLj-4N *глобал хоук*. Одмах након отварања Ле Буржеа америчка фирма „Галфстрим“ објавила је да је добила уговор са РМ САД за продају морнаричког деривата пословног авиона великог долета G550. Додуше, понуђена је опција за израду G550 без посаде, али РМ

САД жели своје људе у кабини. Зато је одлука РМ САД за стручну публику била двоструко изненађење у време када се озбиљно ради на развоју борбених платформи без људске посаде. ■

Александар РАДИЋ

ВУК КОСТИЋ, ГЛУМАЦ

АПСОЛУТНО В

Себе сматрам патриотом. Не мрзим никога, ја само волим. Прво своју породицу, дом, онда своју улицу, град, земљу, а онда и свој народ. Мој покојни отац Михајло Костић Пљака био је резервни капетан, негде педесетих и он је служио војску. Понесен том традицијом, где се учило да је служење војног рока част и света обавеза, кренуо сам и ја у војску.

ОЈНИК

А у војсци Вук Костић је стекао „друга до гроба“, искуство које оплемењује живот, али може да помогне и у глумачкој каријери. Стекао је увид у то шта војска данас јесте, каква је атмосфера у касарни, какав је осећај живети једно време у униформи, укопавати се, будити зором – али и заклињати. Основну пешадијску обуку завршио је у Јакову, а ту негде и почиње да се одмотава клупко његових војничких дана.

– Тек када сам дао заклетву у јавности се чуло да сам у војсци. Није било неког посебног масовнијег испраћаја. Дошло ми је пет другара из детињства, из краја. Они су сви служили војску нешто раније, ја сам мало окаснио, па су ме бодрили. Они су пре рока позавршавали факултете и било је: *сад ћемо у војску, а онда идемо даље*. У мом окружењу су скоро сви одслужили војску, што такође нешто говори.

■ *За разлику од ранијих година, сада постоји и могућност цивилног служења војног рока. Нисте је изабрали. Јесте ли опште о томе размишљали?*

– Традиција лова се дуго негује у мојој породици. Моји прадедови су сви били ловци. Приговор савести никако није био мој избор. Мислим да би то у мом случају било неморално, једноставно не би било у мом фазону. Наравно, немам ништа против таквог избора уколико неко не воли оружје, не познаје, не жели да упозна... Ја нисам из те приче. Мада морам да будем искрен до краја и да признам да мени лично ту нешто не штима: цивилно служење војске. То је некако парадокс, то цивилно и војска у једној сентенци. Војска је војска, обележавају је опасач, чизме и оружје, а цивилно је нешто сасвим друго. Сличан, до краја необјашњив израз постоји и у ловачком жаргону – метак милосрђа. То је прилично немогуће, рањену животињу ћете ипак устрелити тим метком.

■ *Како су прошли први дани обуке? Одлука је једно, а онда се уђе у касарну и иза вас се затворе врата.*

– Та 24 дана до заклетве нисмо излазили. Радио сам све што и остали војници: копао заклоне, ровове, на 36 степени и ни реч нисам изустио. А шта бих и рекао. Жалио сам се само, у шали, што је тврда земља, а ја никада нисам држао ашов у рукама, сем када сам ишао на пецање и копао глисте, али је то било много мање напорно. Било је другара који су се укопали у року од одмах. Талентовани за војску. Ја сам се укопао за два сата, као и већина чете. Ти талентовани су, завршивши посао, сели у хлад и све време збијали шале на наш рачун. Типична слика из војничког живота.

■ *Како Вам се чини војска изблиза: атмосфера, организација?*

– Све је то за мене ново искуство. Није никакав баук, сада је то знатно краће време, није ко некад 12 месеци. Ништа ми није било тешко, сем што сам навикао да сам чист као ракун, да се по врућини купам више пута дневно, а то баш није изводљиво. То не значи да купања нема довољно, већ да су моје потребе пренаглашене. Све се то да издржати, без икаквих фама, претеривања.

■ *У свему томе што се дало издржати, шта је било најтеже?*

– Буђење. Мој посао је везан за ноћ, спавам до два, три после подне. Ту се ваљало прилагодити. Имао сам и одличне старешине, поручника Грујића, у чијем сам воду, двојицу старијих водника, Андрејевића и Спасића, који је из „Кобри“. Одувек сам бринуо о својој кондицији, прилично сам добро физички спреман, могу да урадим милион згибова и склекова. Да би све било узбудљивије, и вежбе током обуке доживљавао сам као такмичење. Мало одмеравање снага... Тако сам једно вече спочитао старијем воднику Спасићу да могу бар један згиб или склек више од њега. Човек је спреман као звер. Усред спаваонице, између кревета, урадио је салто уназад из места, држећи у једној руци приручник за старешине, а у другој мобилни телефон. Остао сам без текста. Наравно, позив за такмичење важи и даље.

■ *Ђорђе Балашевић у једној песми каже: „У војсци сам стекао друга до гроба и хроничну упалу зглоба“... Хоће ли бити сувенира у спомен на војничке дане?*

– „Друга до гроба“ сам стекао. Стражу не дајемо, тако да ми за сада та „хронична упала“ мањка... Упознао сам неколико људи који су ми постали блиски. Драган Прелец из околине Беле Цркве, ловац, од првих дана смо се „скомпали“. Ишли смо на три гађања, добро се показали, а Драганче је отпуцао 156 кругова. Најбољи у касарни, а не знам и да ли у Војсци тренутно има неког бољег. Момак ме одушевио. А какао смо се добро показали одмах су нас узели да помажемо око муниције, пунимо оквире. То је занимљиво. Све су то доживљаји које немате у цивилном животу.

■ *Када о томе говорите већ изгледа као сцена из неког филма.*

– Глумца сам. Волим да чачкам, запиткујем, скенирам. Многе ствари успевам да репродукујем из себе, из сопственог искуства. Мислим да ће ми и искуство војничког живота помоћи у глуми. Зато, осим што сам сада живим тај војнички живот, упоредо и запиткујем друге: како им се чини то, а шта се са овим ради... глумац много тога проживљава кроз туђа искуства.

■ *За све будуће улоге људи у униформи, то је сасвим сигурно корисно искуство. Мада сте Ви униформу за потребе филма и позориште облачили и раније.*

– Да, у Великој драми, где играм правог комунистичког мајора, у „Синовцима“, код Емира у филму „Живот је чудо“. Ту сам чак имао и испраћај, био у рату, био заробљен. Сада, док служим војску, видим да се све приче своде увек на исто: *шта ће да се ради када се изађе из војске, обични и необични планови...* А онда замислите да тај имагинарни филм говори о времену рата, све те приче се множе са сто – у емоцији. Сви ти момци жељни живота... Филм Сенише Ковачевића „Синовци“ одлично то показује.

■ *Однос према униформи показали сте и појављивањем у њој на недавно завршеном Фестивалу домаћег филма у Новом Саду. Да ли је то било „правило службе“ или Ваш избор?*

– Избора је било, и ја сам се одлучио за униформу. Појавити се у униформи на јавном месту није никаква срамота. Ми смо увек имали озбиљну војску. У међувремену су нас мало окаљали. Сада идемо даље, стајемо на ноге.

■ *Сарадња са Емиром Кустурицом је претпостављам била занимљиво искуство за младог глумца.*

– Емир није рођен као принц, краљев син. Он је све сам постигао, себе изградио и све око себе. Приватно, Емир је мангуп у најпозитивнијем смислу. Он је и приватно и пословно мудар и велики човек.

■ *Како су глумци људи са прилично израженом перцепцијом, занима ме и какав је био Ваш осећај када сте у строју изговарали војничку заклетву?*

– Моја мајка је то баш емотивно доживела. Дошли су ми и брат и неколико пријатеља. Под *Боже правде* полаже се заклетва, српска војска тако и треба. И није свеједно. Вежбали смо стотинак пута. Увежбавао нас је потпуковник Којадиновић, онако строг и отресит, а *Боже правде* смо пуштали сваки пут. Да све буде перфектно. И тако, један дан док смо вежбали, нека стара војска је седела у близини. Кад скочи човек са говорнице: како то седите на државну химну. Богами нам је жишку додао. Баш смо залегли да увежбамо. Раније су пуштали по три тона *Хеј Словени*. Е, сад иде цела химна, како ваља.

■ *Са шест година играте прву улогу у Атељеу 212, у комаду Душана Ковачевића „Свети Георгије убиства аждаху“, следе телевизијске драме, студије глуме, први играни филм „Апсолутних сто“, а онда „Мала ноћна музика“, „Живот је чудо“, „Ствар срца“, „Клопка“, „СОС“...*

– „Иво Ева“, страни филм, француске продукције, сниман је у Луксембургу, и „Љубав и други злочини“, најновији, који још није монтиран, Стефана Арсенијевића. Крими-прича са љубавном потком.

■ *Навели смо само најважније одреднице Ваше каријере, да не говоримо о наградама које су је пратиле: најмлађи добитник Стеријине награде, Гран при у Нишу, „Златни Александар“ у Солуну, награда на 17. филмском фестивалу у Паризу, „Мимоза“ у Херцег Новом... Каријера веома јасна и одређујућа, а шта је то што је одредило Ваш живот, што га је учинило баш оваквим какав јесте?*

– Прво породица. За оца сам био веома везан. Он нас је „отровао“ спортом, ловом, рођењем, једрењем, мене и глумом. Могло би се рећи да је Мика Алексић такође „кривац“ за овакву моју биографију. На њих треба упирати прстом. Брат и ја смо као мали проводили месеце на једриници, коју сада ја имам. Мој отац је пре Факултета драмских уметности завршио бродарску школу, тако да је био профи морнар. Додуше, њега су вукла нека северна мора, а мог буразера вуку нешто топлија, јужна.

■ *Али је, у суштини, негде у завету – да се пловити мора.*

– Баш тако.

■ Током студија глуме, у време бомбардовања, читава ваша класа играла је на Вечерњој сцени Позоришта „Душко Радовић“, а током дана бесплатне представе за децу на Ташмајдану...

– Мика Алексић је тада био управник позоришта. Спремали смо „Српску драму“. Сада је на основу ње Синиша Ковачевић и направио филм „Синовци“. Те 1999. године брат и ја пријавили смо се као добровољци. То је био наш избор. Онда су нас они одрасли покопали: нисте ни војску служили, жутокљунци, ви ћете да браните земљу... Покуњили смо се, а ја сам ратни распоред добио у Радовићу... Био сам дежурни ноћ пре него што је Телевизија погођена. Гордан Кичић је дежурао баш те ноћи. Како ништа друго нисмо могли да помогнемо, играли смо бесплатне представе за децу. И то је био одличан осећај. Одједном се и сама моја професија показала од користи. Нисам био беспослен, помогао сам...

■ Поменули сте „Синовце“. Свако од нас има свој доживљај филма. Тај филм говори не само о историји већ и о судбини српске војске. Сам Синиша Ковачевић је на премијери у

Русији рекао да иза овог филма остају једна суза, један осмех и безброј питања. Како сте га Ви доживели?

– Та драма је за мене једна од најбољих у нашој литератури. Она говори о великој неправди. Да, остају многа питања.

■ Век иза нас обележили су ратови и деструкције свакојаке врсте. Борило се за територије, идеале, истине, лажи. Шта је то за шта се у новом миленијуму вреди борити?

– За породицу, ближње и чуваре своје куће. Није то тешко остетити. Од Душана ми нисмо водили никакве освајачке ратове. Вазда се бранио праг, то што имаш, а на овим балканским ветрометинама, то је увек било тако материјално мало, а тако пуно у души: деца, плот, двориште.

■ То у шта верујемо нас прилично одређује као људе. Шта је то у шта Ви успевате да верујете?

– Традиционалан сам, патријархалан. Верујем у љубав коју ваља сачувати. ■

Драгана МАРКОВИЋ
Снимео Горан СТАНКОВИЋ

Југословенски ваздухопловци на обуци у Форт Мајерсу на Флориди

Пише
Александар КОЛО

ВЛАДА НА БЕСПУЋУ

После катастрофалног исхода Априлског рата 1941. године и капитулације југословенске војске, на Средњи исток успело је да се повуче свега 450 припадника југословенских војних формација. Гостопримство нашим официрима, подофицирима и војницима, већином припадницима ратног ваздухопловства, указала је тада једина савезница, Велика Британија. На челу те скромне војне групације налазили су се краљ Петар Други и југословенска влада. Али, план ангажовања ових људи био је споран од самог почетка.

Спште настојање савремене историографије у свету, а од скоро и међу домаћим историчарима, може се сажети у ставу да је прича о Другом светском рату углавном испричана и да ту више не постоји простор за велика научна достигнућа. Таква научна усмерења, пре свега, диктирају светске фондације које финансијска средства за истраживања усмеравају у оним правцима које оне сматрају важним и интересантним. Тако се тежиште научних радова све више пребацује на период хладног рата. Ова настојања су, у најмању руку, сумњива поготову ако се зна да је тек сада, 60 година после рата, почео процес озбиљнијег отварања тајних архива великих сила и сада се стварају предуслови за проналажење потврда неких теза и хипотеза из прошлости.

Проучавање историје прве половине прошлог века зато још није завршено јер у том периоду има превише празнина. Њихово попуњавање омогућило би боље разумевање највећег цивилизацијског сукоба и, можда, разбијање одређених историјских стереотипа. Због таквог приступа прошлости и наша историографија је препуна тема које су деценијама намерно прескакане, обезвређиване и запостављане. Једна од њих односила се и на несрећну судбину Краљевине Југославије, њене владе и ратног ваздухопловства у изгнанству за време Другог светског рата. Важан сегмент те приче обрађен је у тек издатој књизи „Небеска Одисеја“, по којој је написан и овај фељтон.

■ КОРЕНИ НЕСПОРАЗУМА

После катастрофалног исхода Априлског рата 1941. године и капитулације југословенске војске, на Средњи исток успело је да се повуче свега 450 припадника југословенских војних формација. Гостопримство нашим официрима, подофицирима и војницима, већином припадницима ратног ваздухопловства, указала је тада једина савезница, Велика Британија. На челу те скромне војне групације налазили су се краљ Петар Други и југословенска влада. Али, план ангажовања ових људи био је споран од самог почетка.

Корени неспоразума између југословенске и британске стране били су у сукобу интереса. Британци су били расположени да, после извесног периода прилагођавања, укључе југословенске ваздухопловце у састав својих јединица. Али, то се није уклапало у планове југословенске владе, која је желела да сачува своје мале војне ефективе за одсудне борбе над сопственом територијом.

Премијер југословенске владе, генерал Душан Симовић, првобитно је планирао да те снаге употреби као нуклеус у стварању будућих инвазионих снага, за ослобођење окупираних земља. Већину ваздухопловаца планирао је да ангажује у стварању новог ваздухопловства. Да би их сачувао од неминовног трошења у интензивним војним операцијама, он није био расположен да их препусти Британцима, већ је инсистирао на аутономности југословенских ваздухопловних јединица у оквиру британских ваздухопловних формација.

Југословенска влада у Лондону од почетка је предузимала кораке код Британаца тражећи авионе великог долета. У недостатку информација из земље, те авионе Влада је желела да употреби за ступање у контакт са становништвом на окупираној територији и потпомогне његово организовање у герилске формације. Касније би се, истим каналом, дотурала и војна помоћ. Нови моменти у том смеру јавили су се у другој половини 1941, када су са територије окупирани Југославије стигле прве информације о деловању покрета отпора на челу са генералштабним пуковником Драгољубом – Дражом Михаиловићем. Југословенска влада у Лондону „заиграла“ је тада у потпуности на ту карту. Сви дотадашњи планови почели су да се мењају, а тежиште војног ангажовања Југославије на страни савезника почело је да се пребације на борбу герилаца у земљи. Наше ваздухопловство и војне јединице у Африци добиле су тада другоразредну улогу.

Допремање војне помоћи борцима на терену показало се, међутим, прилично проблематичним.

Четири британска бомбардера типа *вители*, намењена искључиво за те задатке, упућена су из Енглеске на Малту. Нажалост, у то време ово острво је било под снажним притиском ваздухопловства сила Осовине. У једном од свакодневних напада изгубљена су два авиона, док су преостала два повучена за Египат. Због недовољног радијуса лета ти авиони су морали, пре сваке мисије, да се претходно пребаци на Малту и тек наредне ноћи полете на задатак. Кад се тим проблемима додају и објективне препреке, као што су биле неповољне метеоролошке прилике те зиме и често неуспело успостављање везе са јединицама у сталном покрету на терену, није чудно што је та помоћ била више него симболична.

Југословенски представници су зато са резигнацијом и невеликом пратили ту немоћ савезника, јер су драматичне депеше из штаба генерала Михаиловића биле препуне разочарања и захтева за помоћ. Осећајући се обавезним да свим силама помогну прерано подигнути устанак, југословенске власти су тражиле да се њеним пилотима дају авиони и омогући да сами обављају те задатке. Британци, суочени са недостатком авиона и за своје потребе, нису могли да им изађу у сусрет. Осим тога, британска страна је била веома резервисана по том питању, јер је желела да има пуну контролу над оваквим иницијативама. Такви ставови су код Југословена будили оправдано неповерење у искреност британског савезништва.

У то време југословенска влада још није губила наду у могућност прикупљања добровољаца по слободном свету. Да би подстакла регрутацију Министарски савет је на седници од 18. октобра донео одлуку да се формирају специјалне војне мисије у Палестини, Јужној Африци, Канади, САД и Јужној Америци. За предводника Војне мисије у северној Америци одређен је генералштабни пуковник Драгутин Савић. На дугом путу до Америке пуковник је стигао у Енглеску бродом 24. јануара 1942. у пратњи још седам пилота официра. У Лондону је листа пилота проширена за још три подофицира пилота који су успели да побегну из немачког заробљеништва.

Са уласком САД у рат југословенска влада је, преко свог посланика у Вашингтону др Константиноа Фотића, појачала свој притисак да се повећа војна помоћ снагама у окупираној земљи. Поново је покренуто старо обећање америчког председника о слању дванаест бомбардера. Одговори су били негативни, али је остављена нада за бар четири авиона великог долета чим попусти притисак на Далеком истоку. Југословенска влада је, због хитности, инсистирала на макар два авиона великог радијуса дејства. Предложено је чак и ангажовање америчких посада уз извесну новчану надокнаду. Том приликом је први пут предложено слање на обуку југословенских авијатичара из мисије пуковника Драгутина Савића.

У међувремену, југословенска ваздухопловна делегација је 8. марта бродом стигла у Канаду и одмах продужила за Вашингтон.

Преговори са америчким представницима за школовање југословенских пилота били су тешки и очигледно оптерећени британским негативним утицајем. После више личних контаката, молби и писама, први позитивни корак учињен је тек крајем маја. После посредовања државног секретара Самнера Велса и сусрета пуковника Савића и команданта америчког ваздухопловства, генерала Хенрија Арнолда, донета је одлука да се југословенски пилоти 1. јуна јаве на курс у Напредну школу летења у Албуеркију, држава Нови Мексико.

Пријем наших авијатичара у једну америчку школу био је, у то време, приличан преседан америчке владе. Југословенски пилоти су, после месец дана теоретске и делимично летачке обуке, пребачени

у базу Смирна, држава Тенеси, ради школовања на четворомоторцима типа Б-24 *либератор*.

■ КАИРСКА АФЕРА

На основу стручног мишљења, формулисаног у извештају пуковника Савића, и на бази личних контаката, посланик Фотић је 13. јуна известио југословенско министарство иностраних послова да је толико жељене авионе од Американаца могуће добити само у оноликом броју колико југословенских посада буде спремљено и одшколовано. У том смислу истакнута је потреба слања што већег броја летача за САД. Оптимистичке процене су говориле да би се, ослонцем на америчко ваздухопловство, могле формирати крупније јединице тешких бомбардера. Нажалост, до тада су се прилике у Египту драстично промениле на штету југословенске стране.

Политичко и национално нејединство, наслеђено из предратне Југославије, потресало је и југословенску владу у Лондону. Због опструкције рада појединих њених чланова, Влада није могла да доноси важније акте. Први на удару нашао се њен премијер, генерал Душан Симовић, после чијег је смењивања (11. јануара 1942) дошло до потреса у војним круговима. Коначни резултат више непримерених кадровских потеза нове југословенске владе према војном врху на Средњем истоку довео је до кризе познатије под именом „Каирска афера“.

Побуна већине ваздухопловаца против серије брзоплетих и бескопромисних одлука Владе из Лондона, на чијем се челу налазио професор универзитета Слободан Јовановић, довела је до блокаде целокупне структуре командовања. Британци су показали извесне симпатије према побуњеним официрима, окупљеним око одлучног бригадног генерала Боривоја Мирковића, али ипак нису могли да толеришу ту ситуацију у позадини тако важног фронта. Решење је нађено у замрзавању постојеће пат позиције, тако што су југословенски официри, који су отказали послушност Влади, априла месеца интернирани у логор Абасија, крај Каира.

Краљ Петар Други са америчким председником Френклином Рузвелтом

Ови догађаји су имали далекосежне последице. Политизација војске додатно је срочила морал југословенских трупа ван земље. Планови, који су делимично почели да се реализују, још једном су прекинути. Југословенски ваздухопловни кадар, у чије способности су британски војни органи почели да стичу поверење, интернацијом је постао некористан више од шест месеци. То је неминовно проузроковало ново захлађивање односа између југословенске владе и Британаца.

На позитивне вести из Вашингтона о добијању авиона, југословенска влада, с обзиром на прилике, више није могла да одговори. Констатовано је да се верних заклетви на Средњем истоку налази само 35 официра, 22 подофицира, четири мајстора и 19 редова. Пошто је према раније постигнутом споразуму са Британицима ово људство било предвиђено за војну обуку у Родезији, посланику Фотићу је одговорено да настави започета настојања за добијање авиона са америчким посадама.

Тешки бомбардер Б-24Д „либератор“ на обуци Југословена

■ ОДЛАЗАК У АМЕРИКУ

Пре него што је решење те непријатне ситуације било на помолу предузете су нове иницијативе на плану подршке покрету отпора у земљи. У току јуна и јула краљ Петар Други је, за време званичне посете САД и Канади, био у прилици да убрза реализацију неких обећања војне помоћи југословенској борби. За време непосредног сусрета, 24. јуна, краља Петра и америчког председника Френклина Рузвелта поново је покренуто питање давања бомбардера великог долета, који би служили за снабдевање оружјем и храном југословенских герилаца под командом генерала Михаиловића.

У оквиру своје велике турнеје краљ је, у пратњи југословенског посланика Константина Фотића, 23. јула, обишао југословенске пилоте, који су се већ три недеље налазили у школи за борбене посаде армијског ратног ваздухопловства у ваздухопловној бази Смирна. Сутрадан се краљ вратио у Вашингтон где се опростио са америчким председником. Министар иностраних послова др Момчило Нинчић је у исто време посетио потпредседника Самнера Велса и државног секретара за спољне послове Кордела Хала и том приликом потписао Основни уговор о зајму и најму, Ленд-лиз. Тим поводом краљ Петар Други и председник Рузвелт дали су изјаву о узajамној сарадњи и помоћи.

Због здравствених разлога два пилота су морала да прекину обуку, па је преосталих пет Југословена наставило школовање по заштаном програму. Почетком септембра 1942. пилоти су пребачени на оперативну обуку у базу Тисон, држава Аризона. Тај део обуке подразумевао је додатне часова теорије и бројне вежбе летења, а нарочита пажња посвећена је обуци летења без спољне видљивости и ноћу.

У духу све већег окретања ка Американцима, југословенска влада је у августу дефинитивно прихватила идеју слања ваздухопловца са Средњег истока на обуку у Америку. Сенка нерешеног проблема побуњених ваздухопловаца у Египту и даље је спутавала озбиљнији напредак у том правцу. Под притиском савезника криза се постепено приводила завршници. Нажалост, окупљање и избор ваздухопловаца ради слања на обуку у Америку започет је пре коначне ликвидације „Каирске афере“. С обзиром на постојећу ситуацију избор људи је прављен на брзину, већином од кадра који није отказао послушност Влади у Лондону. Избор кандидата за школовање у Америци био је више заснован на политичким проценама,

него на реалним потребама, што се касније показало као велики пропуст.

Америчко ваздухопловство било је првобитно заинтересовано да одшкољује шест посада са по девет летача по авиону, али 40 изабраних кандидата није било довољно за то. Југословенски војни изасланик у Вашингтону потпуковник Живојин Радојичић зато је констатово да од понуђених ваздухопловаца може да се формира само пет посада. Коначно, изабрано је 39 летача. Лекарски преглед кандидата обављен је у једној енглеској болници у Каиру.

Пребацивање људи првобитно је планирано бродом, али заузимањем југословенског амбасадора Фотића обезбеђен је ваздушни транспорт. Одабрани ваздухопловци су, по групама од осам људи, етапно, авионима из Каира, преко централне Африке, Атлантика и Јужне Америке пребачени у Америку. Прва група пошла је 19. октобра линијом Пан Америкена. Сви ваздухопловци су се окупили у Мајамију (Флорида) 31. октобра 1942. године.

Сва хетерогеност упућене југословенске групе ваздухопловаца јасно се видела 2. новембра за време окупљања у школи за обуку борбених посада на аеродрому Хендерсон. После интервјуа и анализе Американци су установили да је на обуку упућено 18 већином искусних пилота (од којих 15 официра), четири навигатора и 18 стрелаца (међу којима и пет радио-телеграфиста).

Цела група Југословена пребачена је 9. децембра аутобусом у школу покретног гађања у бази Форт Мајерс на Флориди. Школа је подразумевала потпуну обуку у гађању из покретних митраљеза и управљивих турела. Похађали су је сви полазници, без обзира на дужности у даљем току обуке. Први део школовања био је усмерен и на учење енглеског језика. Сем ретких изузетака већина није владала енглеским језиком, а на ком је требало да се изводи обука. Ради лакшег споразумевања Американци су ангажовали своје држављане словенског порекла, али се убрзо показало да комуникација није битно поправљена.

■ СЕЛЕКЦИЈА ПИЛОТА

За време боравка у Форт Мајерс југословенске униформе замењене су америчким. Југословени су задржали своја обележја на капама и означавање чинова на раменима. Појединци, посебно подофицири, показали су извештан отпор према тој наредби, тако да је неко време било шаренила у облачењу.

Међутим, први прави проблем настао је после 16. јануара 1943, када је завршена школа гађања. Тада је изабрано особље за даљу обуку по различитим специјалностима. Људи су се бирали према посебном упутству у коме се првенствено водило рачуна о летачком искуству, показаној способности савладавања обуке, старости, физичкој кондицији и знању језика. Селекција према тим критеријумима довела је до претумбација у односу на првобитне планове и очекивања појединаца.

У погледу избора пилота било је највише незадовољства и наметана. Предност су добили они који су до тада имали већи налет на вишемоторним авионима, што је у први план избацило цивилне пилоте предратне југословенске ваздухопловне компаније „Аеропут“. Одабрано је пет пилота, који су упућени у ваздухопловну базу у Смирни, где је извршена коначна (летачка) провера за обуку на четворомоторцима. Коначни избор пао је на капетане Благоја Радовасљевића, Душана Милојевића, Војислава Скакића и поручника Саву Миловановића. Они су у истој бази остали до 29. марта где су завршили прелазну обуку за четворомоторце. ■

(Наставак у следећем броју)

ДОГОДИЛО СЕ...

16. јул 1858.

Рођен је српски војвода Петар Бојовић. У Првом балканском рату био је начелник Штаба Прве армије, а у Другом балканском рату одлучио исход Брегалничке битке и рата. У Првом светском рату командовао Првом армијом, а уместо оболелог војводе Путника, постао начелник Штаба Врховне команде. После пробоја Солунског фронта 1918. код Куманова разоружао Бугаре и продужио гоњење бројчано јаче немачке Друге армије и разбио је код Ниша без помоћи савезника. Ослободио Београд 1. новембра 1918.

17. јул 1945.

У Потсдаму почела конференција великих сила победница у Другом светском рату. Јосиф Висарионович Стаљин, Френклин Рузвелт и Винстон Черчил, којег је 28. јула заменио Клемент Атли, одлучили да Немачка буде потпуно демилитаризована и да Немци плате ратну штету.

18. јул 1992.

Ратни бродови НАТО упловили у Јадранско море ради контроле спровођења санкција УН против Савезне Републике Југославије.

19. јул 1937.

У Београду одржане велике демонстрације поводом подношења скупштини на ратификацију конкордата Ватикана и Југославије. У догађају названом „Крвава литија“, жандарми су се брутално обрачунали са свештеницима СПЦ и народом који је протествовао против конкордата. Споразум није ратификован због огромног притиска јавног мњења.

19. јул 1956.

Лидери Југославије, Индије и Египта, Јосип Броз, Џавахарлал Нехру и Гамал Абдел Насер потписали су Брионску декларацију којом су осудили блоковску поделу света и тиме започели стварање покрета неврстаних земаља.

20. јул 1954.

У Женеви је закључено примирје у Индокини, којим је Вијетнам подељен на два дела. Француска се обавезала да се повуче из Северног Вијетнама и да поштује независност Лаоса, Вијетнама и Камбоџе.

21. јул 1816.

Рођен је оснивач британске и најстарије новинске агенције на свету Ројтерс, немачки Јеврејин Израел Бир Јосафат, познат као Паул Јулијус фон Ројтер.

21. јул 1948.

У Београду почео Пети конгрес КПЈ који је подржао отпор руководства партије диктату Москве, односно нападу Информбирова, што је одјекнуло као прво „не“ у комунистичком свету дотад неприкосновеном Стаљину.

22. јул 1933.

Амерички пилот Вили Пост окончао је први самостални лет око Земље, коју је прелетео за седам дана, 18 часова и 49 минута.

23. јул 1885.

Умро је амерички генерал и државник Јулисис Симпсон Грант, врховни командант армије Севера у грађанском рату од 1861. до 1865.

23. јул 1914.

Аустроугарска влада упутила ултиматум српској влади и оставила јој рок од 48 сати да, без могућности преговора и дискусије, прихвати десет тачака. Српска влада је 25. јула прихватила девет тачака, упркос понижењу које то носи, али је одбила шесту тачку која је подразумевала да припадници аустроугарске полиције могу да трагају по

Србији за подстрекачима сарајевског атентата. Српска влада је по тој тачки понудила арбитражу међународног суда у Хагу.

23. јул 1951.

У затвору је умро француски маршал Анри Филип Петен, тачно шест година пошто је изведен на суд под оптужбом да је у Другом светском рату издао Француску.

23. јул 1957.

Умро је српски инжењер Никола Мирков, идејни творац канала Дунав–Тиса–Дунав. Годинама је проучавао сложени проблем вода у Војводини и закључио да је једино решење изградња великог канала.

23. јул 1974.

Грчка војна влада је саопштила да ће власт предати цивилима и позвала Константина Караманлиса да се врати из избеглиштва и формира владу. Тиме је окончана седмогодишња владавина војне хунте.

23. јул 1995.

На подручје Сарајева стигле су прве јединице Снага за брзо реаговање, формално под командом УН.

24. јул 1906.

Умро је Стеван Сремац, члан Српске краљевске академије, један од најистакнутијих реалиста у српској књижевности.

28. јул 1914.

Објавом рата Аустроугарске Србији 28. јула 1914. почео Први светски рат. У рату су учествовале 24 државе са више од милијарду и по становника.

28. јул 1941.

У Београду немачке окупационе власти стрељале 122 тачака као одмазду за паљење немачких гаража.

29. јул 1883.

Рођен италијански диктатор Бенито Мусолини. Владао је Италијом од 1922. до 1943. Основао је фашистичку партију 1919, а октобра 1922. организовао поход 60.000 присталица на Рим и дошао на власт. Под његовим вођством Италија је напала Етиопију и помагала фашисте у Шпанији. Напао је Албанију 1939, Француску и Грчку 1940, Југославију и СССР 1941. Приморан, поднео је оставку јула 1943. и био интерниран на Гран Сасо, одакле су га 12. септембра 1943. ослободили Немци и пребацили у северну Италију. Приликом бегу ухватили су га италијански партизани и убили 28. априла 1945.

30. јул 1898.

Умро је немачки државник Ото фон Бизмарк-Шенхаузен, назван „гвоздени канцелар“, који је „крвљу и гвозђем“ ујединио немачке државе. Постао је 1862. канцелар Пруске, 1864. у савезу са Аустријом напао је Данску и освојио Шлезвиг, а онда се окренуо против Беча и 1866. поразио Аустрију, што му је омогућило да са Пруском уједини северне немачке државе у Севернонемачки савез. Испровоцирао је немачко-француски рат и после победе над Француском прогласио је 1871. Немачку царевином, а Вилхелма Првог царем. Због све веће непопуларности и неслагања са новим царем, 1890. предао је власт после 28 година готово неограничене владавине.

30. јул 1974.

Турска, Грчка и Велика Британија потписале су после инвазије турске армије споразум о прекиду ватре на Кипру.

30. јул 1999.

Америчка војска званично је окончала операције у Панами, после безмало стогодишњег присуства у тој земљи централне Америке, коју су САД и основале ради ефикасније контроле над Панамским каналом.

Припремио Миљан МИЛКИЋ

ПЕДЕСЕТ ГОДИНА ОД СМРТИ

ПАЈЕ ЈОВАНОВИЋА (1859–1957)

ПАТРИОТСКИ СЛИКАР

Националну припадност и заслуге Паје Јовановића запазила је и српска држава, па је 1884. постао члан Српског ученог друштва, а четири године касније и Српске краљевске академије. Он је своја патриотска осећања потврдио завештавши легат Музеју града Београда и на многе друге начине се часно одужио народу из кога је поникао, мада је већи део свог живота провео у Бечу. Уз Уроша Предића, Паја Јовановић је схваћен као највећи српски патриотски сликар академског реалистичког правца у нашем сликарству.

Павле – Паја Јовановић, један од најизразитијих представника академског сликарског реализма код Јужних Словена, родио се у Вршцу 4. јуна 1859. године. Оцу, фотографу Стевану, успело је да тројици својих синова развије осећање за лепоту уметничког стваралаштва и да их припреми за далека путовања и успехе. Светислав је кренуо на сликарске студије у Будимпешту и Париз, Милан на студије атељејског фотографа у Беч и Париз, а Павле – Паја у Беч и Минхен.

На Пају је, како је сам касније говорио, „најдубље трагове оставило бечко школовање“ код професора Кристијана Грипенкерла, специјалисте за историјско сликарство, и Леополда Карла Милера, сликара оријенталних мотива. Нашавши се потом у Минхену, средином осамдесетих година 19. века, окружен колонијама студената из свих крајева света, понајвише се дружио са Русима. Са једним од њих, Рубоом, извођачем чувене панораме Бородинске битке, кренуо је на Кавказ, на једно од својих првих далеких путовања.

■ ПУТОВАЊА ПО СВЕТУ

Но, још као студент бечке академије, путовао је и краће боравио на обалама Јадрана, простору Црне Горе и Босне и Херцеговине. Као двадесетогодишњак (1879), задржао се дуже у Улцињу, Подгорици и Скадру, а пет година касније (1884) на поменутом Кавказу и у Мароку. Пут га је даље водио у Грчку, Шпанију, Египат и Цариград (1887). Ради припремања скице за чувену слику „Крунисање цара Душана“, боравио је на Косову и Метохији и Македонији (1899).

Иако млад, Паја је у Минхену осетио претварање Немачке у обједињено и моћно царство. На искуствима белгијског и француског сликарства, израсли су „краљеви немачког сли-

карског историзма", Каулбах и Пилоти, који су добро осетили захтеве времена и потребу да својим сликарством потврде велику политичку и економску моћ Немачке тог времена.

Удруживши знање и дар, радозналост и могућности, „српски Пилоти“, како су Пају многи називали, кренуо је путевима признања и славе. Сlike и мотиви су се умножавали. После поменутих и других путовања, настајале су његове слике са тематиком на којој су се васпитавале генерације школараца, испуњавале странице читанки и листови олеографски умножених копија са приказима „Мачевања“, „Кићења невесте“, „Борбе петлова“, „Издајце“, „Крвног умира“, „Арнаутске младе“, „Крвне освете из Куча“, „Херцеговачке шваље“, „Гуслара“, „Повратка Црногорца из чете“, „Арнаутског двобоја“, „Прича о боју на Косову“ и друге. Сликама „Рањени Црногорац“ (1878) и „Гуслари“, рађеном нешто раније, „хероизирао је наш дотадашњи жанр“, који је у српском сликарству, као самостална уметничка тема, једва постојао.

У босанско-херцеговачком устанку (1875) и српско-турским ратовима (1876–1878), народи су крварили у биткама за слободу, али свету је била потребна фолклорна и егзотична страна таквих мотива. Тражили су је галеристи широм Европе, па је и Паја радио за лондонског галеристу Френча (1883), од 1884. је у Минхену, а од 1891. поново у Лондону. Дабоме, такве слике су шириле углед младог сликара. Теме из историје, посебно оне намењене међународним и светским изложбама, доносиле су признања и награде. Прву златну медаљу Паја Јовановић је добио 1898. за слику „Борба петлова“, али му је још 1883. „Рањени Црногорац“, сем награде у Бечу, донео и царску стипендију.

Час мачевања

■ МЕЂУНАРОДНА ПРИЗНАЊА

За високо сликарско умеће, низале су се златне медаље и одлици. У Салону у Паризу за „Крунисање цара Душана“ и излагање на Светској изложби (1900) добио је одликовање француске владе, а у Бечу, за слику „Женидба херцега Ферија Четвртог са Јелисаветом Хабзбуршком“, добио је државну златну медаљу у Салцбургу. Следила је сребрна медаља у Сент Луису (1904) за „Битку у Теутобуршкој шуми“, прва награда у Буенос Ајресу за „Портрет госпође Кауфман“ и многе друге.

Поступак извођења његових слика био је у духу научног реалистичког академског веризма, препун сликарских бравура и тананости, а који је владао у званичној уметности скоро свих континенталних прелазу у 20. век. А онда – брак, већ шездесетогодишњег сликара са лепом и младом Бечлијком Хермином-Муни Даубер, учинио је Пају срећнијим и успешнијим човеком, изван типологије меланхоличних банаћана.

У време великог успона, када су „наруџбине тема из историје“ почеле да граде део његове популарности која траје до данас, настало је неколико слика које су наговештавале нове сликарске изазове. За Миленијумску изложбу у Будимпешти, поводом хиљаду година мађарске државе, Паја је припремио два платна. Наиме, патријарх Георгије Бранковић га је замолио да уради слику „Сеоба Срба“ под Арсенијем Чарнојевићем (1690). Но, незадовољан решењем композиције слике, у коју је унео стадо оваца, патријарх је

тражио другу варијанту без стада. За измене је било касно. Паја је послао „Вршачки триптихон“, троделну причу о жетви, берби и пијаци. Те, 1896. године, Паја је схватио куда иде авангардно сликарство. Вршачки виногради, пшенична поља и улични вашари, „купају“ се на све три слике у „радосном доживљају сунчеве светлости“. Била је то највиша тачка до које се успео, зауставивши се потом, кроз многе деценије дугог живота, на опробаним и траженим ефектима натурализма, одржавајући репутацију уметника познатог широм Европе и света.

■ ПОРТРЕТИ ЦАРЕВА И КРАЉЕВА

Од 1906, Паја се одлучније бави сликањем портрета. У елитном бечком атељеу, пред Пајом су стрпљиво „мировали“ цареви, краљеви, уметници, научници, пријатељи, лепа сунпруга. Били су ту цар Фрања Јосиф, белгијска краљица Јелизабета, румунски краљ Фердинанд, бароница Ерлангер, црногорска принцеза Милица,

краљица Марија и краљ Александар Карађорђевић, Михаило Пупин и други. Од свих, као најбољи, биће означен портрет сликара Симингтона.

За Светску изложбу у Паризу 1900, Паја је припремио велики формат слике „Крунисање цара Душана 14. априла 1346. године“. Као што су му припремању слике о великој сеоби Срба били корисни савети историчара Илариона Руварца, тако је Јовановић радо прихватио сугестије и Стојана Новаковића, који је предложио да се, уместо

чина крунисања у цркви, представи „... прокламација Душановог законика на отвореном пољу пред црквом, показујући војну и политичку снагу младог царства“. Наравно, та слика је остала ипак упамћена као приказ владарског крунисања. Обавештеност историчара показао је Паја сликајући и друге теме из националне историје, као што су „Женидба цара Душана“, „Освета Косова“ и „Таковски устанак“.

Паја је требало да уради и сплет тема за надгробну цркву на Опленцу, задужбину краља Петра Првог Карађорђевића. До извођења није дошло, па се Пајине уљане варијанте налазе у Саборној цркви у Сремским Карловцима („Свети Сава крунише Стевана Првовенчаног“, „Свети Сава мири браћу“ и друге).

Националну припадност и заслуге Паје Јовановића рано је запазила и српска држава, па је он 1884. постао члан Српског научног друштва, а четири године касније и Српске краљевске академије. Своја патриотска осећања Паја је потврдио завештавши легат Музеју града Београда. Иако је само између 1939. и 1950. живео у Београду, добио је поново висока државна признања и постао почасни грађанин Вршца. Пошто је највише боравио у Бечу, добио је заслужено место и у историји аустријског сликарства. Ипак, Паја је био, пре свега, српски уметник. Часно се одужио народу из кога је поникао. Уз Уроша Предића, Паја Јовановић је схваћен као највећи патриотски сликар. У српском сликарству академског реалистичког правца, постигао је врхунски домет.

Умро је у Бечу 30. септембра 1957. у деведесет деветој години живота. ■

Крман МИЛОШЕВИЋ

РАЗМИШЉАЊА О СТВАРИМА ОБИЧНИМ

ЗАВИСТ

Добре и зле виле пришле су човековој колевци и донеле му своје дарове. Највише зла међу њима поклонила му је завист. Можда је то била прерушена фурија.

Док људи живе на земљи они морају повлађивати, налазити пут један за другог, уједињавати се, помагати један другоме. Иначе ће се земља отворити под њима и небо ће се над његовом главом распорити. Али, завист је – најјаче средство раскола: њега је одавно измислио мајстор живота „свако за себе“ и „један против другог“.

Да би се градио живот у слози, људи треба да „праштају“ један другоме своју несличност, своје предности, своје првенство. Не само у погледу имовине, него у свему; ти си паметан, даровит, образован, леп, јак, богат, имаш високу службу – а ја све то нисам и немам, ти си на врху, ја сам на репу; у реду, ја то прихватам, задовољавам се тиме... Моје „дно“ мени завршава посао; оно је мени довољно „високо“; остани изнад мене, ако можеш, и ако ти се то допада. Ја ти не завидим. Ако будем постао незадовољан својим „репом“, борићу се за „више“ и „боље“, али не желећи да од тебе отнем оно што је твоје. Ја ћу се старати; премештаћу се „нагоре“ – у једном отвореном такмичењу, али без зависти. Ти само остани „на врху“; подигнућу се према теби.

Такмичење, као унутрашњи мотивациони разлог – здрава је појава, појава стваралачка, братска. Његова формула је разумна и природна. Она гласи: „Ја, и ти, и он! Сви ми! Заједно – упркос отпору! Заједно један с другим! Живела врлина!“

Завист је као унутрашњи мотивациони покретач, напротив, болесна, рушитељска, душманска... Њена формула је – неразумна и противприродна. Она гласи: „Ја, а не ти, и не он! Само ја! Сви остали доврага! Оно што не постане ја – мора да пропадне!“ А будући да „мојим“ може да постане само нешто јако мало, у зависти чека на буђење инстинкт убиства и разрушења.

Завист је пре свега шкртост и похлепност. Она је незасита, као радозналост; она, самим тим, означава – вечно сиромаштво, вечно бригу, вечно рђаво расположење; сваки успех она претвара у неуспех и оставља човека да сиротује у безнадежној усамљености. Острашћен завидник је – позивач зла; он се на човека љути због туђе среће; њега сваки туђи успех огорчује; свака истинска врлина у другоме мучи га као рана на срцу; испуњава га гнев маоца против поседника; осећа јарост недовољно поштеног човека који стално осећа своју потцењеност, а зато, с друге стране, страшно примећује своје преимућство. Он чак и не ради свој посао: он се исцрпљује у борби између „ја“ и „ти“; и у тој вечној борби исцрпљује и самога себе и свог противника. Ако се његова јарост рашири до социјалног програма, тада се она излива и у класној борби; и започиње марксистички грађански рат.

Где су спасење и утеха? У вештини да не завидиш, Она уопште није тешка. Дај свакоме оно што он и тако има; и не ропћи непрестано због сопствене потцењености; одбаци то једно „рачунање“ – твоје умишљене „потцењености“, као и туђега „преимућства“. Знај да ти сам вредиш „примишљања“. Подигни се у врх, али не гурајући другог доле. Не завиди! Не завиди! И – најважније – научи да, у много чему, заборављаш на себе! ■

Иван А. ИЉИН

Из књиге „Пред буктавим загонеткама господњим“
Светигора, Цетиње, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15–31. јул

Православни

15. јул – Полагање ризе Пресвете Богородице

17. јул – Свети свештеночученик Сава
Горњекарловачки

21. јул – Свети великомученик Прокопије

22. јул – Свети мученик Гламочки и Кулснавакуфски

25. јул – Икона пресвете Богородице Тројеручице

26. јул – Сабор светог арханђела Гаврила

28. јул – Свети мученици Карик и Јулата

30. јул – Света великомученица Марина Огњена
Марија

Јеврејски

24. јул – Тиша беав

Исламски

19. јул – Лејлету л` Ретаиб

СВЕТИ АРХАНЂЕЛ ГАВРИЛО

Мисли се да је празновање овога дана установљено још у Светој гори у 9. веку поводом јављања овога арханђела у једној ћелији, где је прстом у камену написао песму Богородици. Песма се звала „Достојно“; па се ова ћелија и данас тако зове. У вези са овим помињу се и остала јављања арханђела Гаврила као јављање Мојсију кад је саопштено овом изабранику Божјем како је створен свет, а Мојсије то записао у књизи Постојања. Јавио се и пророку Данилу и јавио тајне о будућим царствима и доласку Спаситеља, а потом светој Ани да ће родити преблагословену и пречисту Деву Марију. Много пута јављао се Светој Деви док је боравила у храму јерусалимском. Првосвештенику Захарију јавио је рођење сина, светог Јована Крститеља, а Светој Деви у Назарету саопштио је благовести о зачећу и рођењу Господа Исуса Христа. Јавио се праведном Јосифу, пастирима код Витлејема, женама мирносоцијума и, најзад, самом Господу у врту Гетсиманском када га је, као човека, крепио пред његово страдање. ■

ЛЕЈЛЕТУ Л` РЕТАИБ (НОЋ ДАРОВАНИХ ЖЕЉА)

На почетку светог месеца Решеба, месеца седмог по реду у лунарној хицретској години, месеца чије име на арапском језику значи *страхопоштивање* и конотира најлепше смислове Богобојазности и угодности Узвишеном и Свемилоном Створитељу, свеснији постајемо јер увиђамо да смо ноћу жеља дарованих закорачили у период интензивније молитве и испољавања своје оданости Богу. Пошто хицретски датуми започињу заласком Сунца, ова ноћ је прва петкова ноћ у месецу Решебу. То је ноћ у којој је по многим предајама зачет благословљени посланик Божији Мухамед. Воља Божија је била да зачне се у браку Абдулаха (Богородника) и Амине (Верне).

Те ноћи се у иамијама окупља и говори о наступајућим данима светог месеца Решеба што споменуто је у предајама као Божији месец. Такође се говори о наступајућим данима месеца Шажбана. Посланиковим месецом по предајама истим, те Рамазана, који је по тој традицији месец уммета (народа) Мухамедовог. Све су то дани покајања и повратка Богу Милосноме. ■

ФАКУЛТЕТ ЗА МЕНАЏМЕНТ МАЛИХ
И СРЕДЊИХ ПРЕДУЗЕЋА

Венизелосова 31 Београд, расписује

КОНКУРС

За припаднике Војске Србије
за упис у школску 2007/2008. годину

На основне академске студије ради стицања цивилне факултетске дипломе у области менаџмента упис на I годину:

– подофицира, војника по уговору и цивилних лица са средњом стручном спремом студената I године Војне академије;

Упис на III годину:

– официра са завршеном Војном академијом
– студената који су завршили најмање две године Војне академије

– лица са завршеном вишом спремом (војном или цивилном);

На последипломске (мастер студије):

– лица са високом стручном спремом (стеченом у војним или цивилним школама)

– официра са завршеном командноштабном школом (уз признавање одређеног броја испита са КШШ-е);

На докторске студије за одбрану докторске дисертације:

– лица која су стекла академски назив магистра наука (војна или цивилна).

На све облике преквалификације (организовањем курсева и семинара у складу са уговором који је закључен са Националном службом за запошљавање) и оспособљавања.

Од припадника Војске који не могу похађати редовну наставу формираће се посебне групе (класе) и одредити ментор.

Заинтересована лица могу попунити предуписни образац и тако осигурати место у оквиру уписне квоте.

Информације на телефон: 3392 456 и 3392 460.

ЦЕНТАР ЗА ЦИВИЛНО-ВОЈНЕ ОДНОСЕ

уз подршку Амбасаде САД у Београду
отвара бесплатно

ПРАВНО САВЕТОВАЛИШТЕ
ЗА ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ И ПОЛИЦИЈЕ РЕПУБЛИКЕ
СРБИЈЕ, КАО И ГРАЂАНЕ КОЈИ ИМАЈУ ЗАХТЕВЕ ПРЕМА
ОВИМ УСТАНОВАМА

Саветовалиште ради уторком и четвртком од 16.00 до 18.00

Гундулићев венац 48, 11000 Београд

Обавезна најавна и заказивање

Информације:

www.ccmr-bg.org/pravnopomoc

Тел: 011 3287 334

е-маил: office@ccmr-bg.org

ОДБРАНА

Маркетинг 3241-026

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ

УПРАВА ЗА КАДРОВЕ

ДИРЕКЦИЈА ЗА „ПЕЛТ“

Београд
Улица Немањина 15
Расписује

КОНКУРС

ЗА ПРИЈЕМ ЦИВИЛНИХ ЛИЦА У СЛУЖБУ У ВС

за попуна радних места у Дирекцији за „ПЕЛТ“
у трајању до 9 (девет) месеци

2 (два) наставника енглеског језика, ВСС

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да је кандидат држављанин Републике Србије,
- да није осуђиван за кривично дело на безусловну казну од најмање шест месеци;
- да се против кандидата не воид кривични поступак за кривично дело за које се гони по службеној дужности;
- да је здравствено способан за рад у ВС и МО;
- да се налази у евиденцији незапослених лица у Републичком заводу за тржиште рада

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

Предност имају лица која су радијал на међународним тестовима за енглески језик и лица која су основне студије завршила са општим успехом најмање осам.

Уз молбу се прилажу:

- уверење о држављанству;
- извод из матичне књиге рођених;
- уверење да није осуђиван;
- уверење да се против њега не воид кривични поступак;
- лекарско уверење;
- извод из евиденције незапослених лица;
- оверена фотокопија дипломе о завршеној школи;
- кратка биографија.

Уверења која се прилажу уз молбу не могу бити старија од 6 месеци.

Молбу са траженим прилозима доставити на адресу:

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА КАДРОВЕ
ДИРЕКЦИЈА ЗА „ПЕЛТ“
Београд
Улица Немањина 15

Са ознаком „за оглас“ или лично деловодству Управе за кадрове – 3. спрат.

Неблаговремене молбе неће бити разматране. Одлуку о избору кандидата донеће надлежни старешина, а о избору ће сви кандидати бити писаним путем обавештени у законском року.

Оглас остаје отворен 15 (петнаест) дана од дана објављивања.

НА КОРАК ДО СУНЦА

Еверест је сан сваког правог и искреног планинара алпинисте. Више од десет година бавим се пењањем које је постало саставни део мог живота. На коју год планину да одем, осећам се дивно, било то у нашој земљи или негде далеко на Хималајима. Битно је само да сам тамо, а Еверест ми дође као шлаг на торту, каже наша саговорница која се, остваривши своје снове, нашла на корак до сунца...

Прешто више од два месеца десеточлана експедиција из Србије кренула је ка Хималајима са намером да се њени чланови попну на највишу тачку на свету – Монт Еверест. Међу њим седам који су успели да остваре тај дугогодишњи сан, била је и Драгана Рајбловић са којом смо разговарали о животном искуству које јој је донела експедиција на Монт Еверест, а које ретко који човек на свету има прилику да доживи.

□ *Када се сада осврнете на два месеца недавно проведена на Хималајима, које слике Вам прве навиру у сећање и каквом емоцијом су обојене?*

– Иде ми се опет. Два месеца сам живела сасвим другачијим начином живота, као и остали чланови експедиције, а сада сам се вратила у ову градску гужву и лудницу које ме замарају.

□ *Колико се ова експедиција разликовала, а колико наликовала на Ваше претходне доживљаје планина и њихових врхова?*

– Еверест је сан сваког правог и искреног планинара алпинисте. Више од десет година бавим се пењањем које је постало саставни део мог живота. На коју год планину да одем, осећам се дивно, било то у нашој земљи или негде далеко на Хималајима. Битно је само да сам тамо, а Еверест ми дође као шлаг на торту.

□ *Алпинисти кажу да је на висинама изнад 8.000 метара, поред врхунских припрема, „све у глави“, док Драган Јађи-*

мовић, вођа експедиције, за Вас каже да сте „чист Зен Будизам“. Како сте успели да постигнете такво стање духа?

– То ћете морати, ипак, њега да питате, а и ја ћу! Што се тиче тога да је све у глави, ствар је у томе да ми нисмо ишли на Еверест да бисмо остварили успех или се некоме доказивали, већ нас је водило срце. Сама чињеница да се од планинарења не зарађује доказ је да новац није могао да нам буде подстрек да јуримо неке резултате.

□ *Да ли је необично да толики број (седам) чланова једне експедиције стигне до Крова света?*

– То је огроман успех пошто је просек за Еверест 25 посто излазности од укупног броја чланова експедиције. Баш због тога, најбољи светски алпинисти и вође страних експедиција одали су признање, првенствено нашем вођи Драгану Јађићу, за такав подухват. И претходна експедиција коју је организовао на шести по висини врху у свету Чо-Оју (8.201 м) имала је 90 посто изла-

зности, тако да је Србија сада водећа сила у региону што се тиче хималајског алпинизма.

Осим тога, јако сам поносна на чињеницу да се сада на светској алпинистичкој листи, где се уписују само имена оних који су се попели на врхове изнад 8.000 метара, налази и једно женско име из Србије и Југоисточне Европе. Чула сам да је та вест објављена чак и на холандској телевизији.

□ *На путу до врха виђали сте људе који су заувек остали у снегу. О чему сте у тим тренуцима размишљали и да ли сте због таквих приказа помишљали да одустанете?*

– То је Еверест са свим својим суровостима и у својој величанствености. И пре поласка страховала сам од тога како ће такви прикази психички утицати на мене јер сам знала да ћемо наилазити на њих. На великим висинама тела не могу да се распадне, јер нема бактерија и влада вечити минус. Пошто је у таквим условима физички напор сагнути се да поправите дерезе на ципелама, а камоли да тело од 70 и више килограма спусти се са ризичних вертикала, људи који страдају остављају се у планини заувек. Такве приказе доживљавала сам као опомене и упозорења да се до врха не стиже по сваку цену и да „Хималаји не опраштају грешке“.

□ *Људима који се не баве алпинизмом незамислив је специфичан начин живота у планини, без туша, тоалета, куване хране и још много тога што подразумевамо да имамо у свакодневном животу. Како се у таквим условима сналази жена окружена мушкарцима?*

– У базним камповима постоје неке импровизоване туш-кабине, док је у висинским камповима другачија прича јер тамо нема ничега. Тамо сами себи топимо снег, кувамо чај, супу, готова јела. Хладно је па се готово ни не знојимо, а ваздух је чист и прљаво се много спорије. У висинским логорима проведемо свега дан или два па опет силазимо у базне кампове. То је процес аклиматизације у коме организам прилагођавамо екстремним висинама. Због тога експедиције и трају тако дуго.

□ *Када Вам је било најтеже?*

– Најтежи су ми били физички напори пошто сам са својих 48 килограма на леђима носила једнаку тежину као и они који имају 70 и више килограма. Опрему која тежи отприлике 15 килограма преносили смо из једног висинског кампа у други и док смо, илустрације ради, у почетку висинску разлику од 850 метара прелазили за један сат, на великим висинама

било нам је потребно осам до десет сати јер смо после једног корака морали да удахнемо бар пет пута. Због тога нам је било веома напорно, све до момента када смо почели да користимо кисеоник из боца. Тада је постало мало лакше. Како нам је буџет за експедицију био ограничен, што се одразило и на број боца које смо носили, почели смо да их користимо тек на висини од 7.900 метара. Због тога сам и више поносна на наш успех јер смо се пењали у тежим условима него већина других експедиција.

Осим тога, било ми је лакше јер сам имала искуство из претходних експедиција и знала сам шта ме чека. А и шта је осам сати напора наспрам целог живота прижељкивања и наспрам ужитка који доноси врх. Битно је било да нисам имала здравствених проблема због којих бих морала да се вратим. Овако, мало се истрпи па се после ужива.

□ *О чему сте размишљали током два месеца у планини, а када нисте мислили на врх?*

– Посебан ужитак за човека јесте када се нађе негде где није приморан да разговара о темама које у граду не може да избегне. Два друга из експедиције, Милош и Марко, били су нам главни забављачи, са њима никада није било досадно. Пошто су у Хималајима прослављали рођендан, за поклон су од мене добили шарене перике које су одмах ставили на главе и одржали концерт на 6.400 метара висине лупајући штаповима у пластичне канте. Извукли су тада из шатора цео базни камп. Није баш лако викати из свег гласа на тој висини али њихов капацитет плућа је заиста задивљујући. Смишљали смо разне ствари и снимали се камером правећи филмове за нашу душу. За разлику од Београда, тамо сам могла и да на миру читам не гледајући у сат. Све у свему, да смо остали још годину дана, мислим да нам не би досадило.

□ *Италијански алпиниста Рејнолд Меснер ја на питање због чега се бави алпинизмом, одговорио „Радим то зато што сам ја себи домовина, а марамица ми је застава“. Како би гласио Ваш одговор на то питање?*

– Пењем се зато што уживам у томе, зато што се у планини осећам слободно, зато што ми тамо прија, зато што тамо не слушам људе који се свађају и вичу, жале на недостатак новца, политичаре... и зато што је лагодан живот јако досадан.

За мене су људи који се досађују, који се не одвајају од ТВ екрана, који читају жуту штампу, раде дневно по 15 сати или размишљају само где ће добро да једу, чудаци и ја их не разумем. То је мени екстремно. Ако ми у планини ризикујемо наше животе, они, водећи такав начин живота, ризикују своје здравље. А ко нема здравља, нема ни живота. ■

Сања САБИЋ

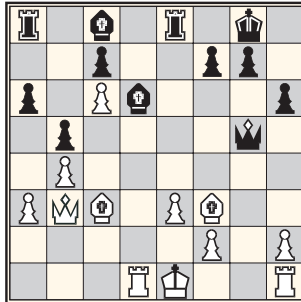
ИЗАБРАНА ПАРТИЈА ДЕВОЈЦИЦЕ ИЗ КИНЕ

Моника Соћко - Жао Су
Јекатерининбург 2007.

1.д4 2.ц4 е6 3.Сц3 Лб4 4.Да4
Чини се да Кинези напредују „свакога дана и у сваком погледу“, па и у шаху. То се посебно односи на њихове девојнице, које већ десетак година доминирају светским шахом, а на недавном првенству су збрисале некада неприкосновене Русиње са 4:0. Иза њихових резултата, оцењују стручњаци, стоји фанатичан рад са многобројним талентима. Жао Су је само једна, нама мање позната млада дама, а како игра види се и из ове партије против Пољакиње Соћко. Примењена је Рагозинова од-

брана у Дамином гамбиту, која не ужива лошу репутацију.

4...Сц6 5.Сф3 Сф6 6.е3 0-0 7.Лд2 а6 8.Тд1 Те8 9.а3 Лд6 10.Дц2 х6 11.б4 дц4 12.Лц4 е5 13.Дб3 Де7 14.д5 е4 15.дц6 еф3 16.Сд5 Сд5 17.Лд5 фг2 18.Лг2 б5 19.Лц3 Дг5 20.Лф3

Бели: Ке1, Дб3, Тд1, Тх1, Лц3, Лф3, а3, б4, ц6, е3, ф2, х2
Црни: Кг8, Дг5, Та8, Те8, Лц8, Лд6, а6, б5, ц7, ф7, г7, х6
20...Те3!

Храбра жртва, за коју је требало прорачунати све варијанте до краја.
21.фе3 Де3 22.Ле2 Лг4 23.Тд2 Ле5 24.Ле5 Дб3 25.Лг4 Те8 26.0-0 Де3

Ускоро ће бели предате.
27.Дф2 Те5 28.Кх1 Дд4 29.Лф3 Те1
0:1

ЗАНИМЉИВОСТИ

НАЈМЛАТИ СЕКУНДАНТ

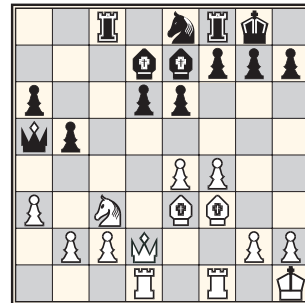
У мечу за титулу светског првака против Василија Иванчука у Москви, један од секунданата будућег светског шампиона Руслана Пономарјова био је Сергеј Карјакин. Руслан је победио у мечу, а заслуге су припале и Сергеју, који је тада имао само 12 година. Историја шаха не памти да је неко ангажовао млађег секунданта.

НОБЕЛОВАЦ

Аустралијанац Џон Крофорд поставио је у својој 18. години рекорд своје земље у игри на слепо, одигравши за свега три сата 12 партија, од којих је 7 добио, а 5 ремизирао. Међутим, није наставио да се бави шахом. Уочи Другог светског рата отишао је у Енглеску, где је 1975. добио Нобелову награду за хемију.

КОМБИНАЦИЈА

Епискозес – Мори
Бирмингем, 1937.

Бели: Кх1, Дд2, Тд1, Тф1, Ле3, Лф3, Сц3, а3, б2, ц2, е4, ф4, г2, х2
Црни: Кг8, Да5, Тг8, Тф8, Лд7, Ле7, Се8, а6, б5, д6, е6, ф7, г7, х7
Бели на потезу.
1.Сд5! Лд8
На 1...Дд8 2.Лб6 Сц7 3.Се7 Де7 4.Дд6 +-
2.Се7!
1:0

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

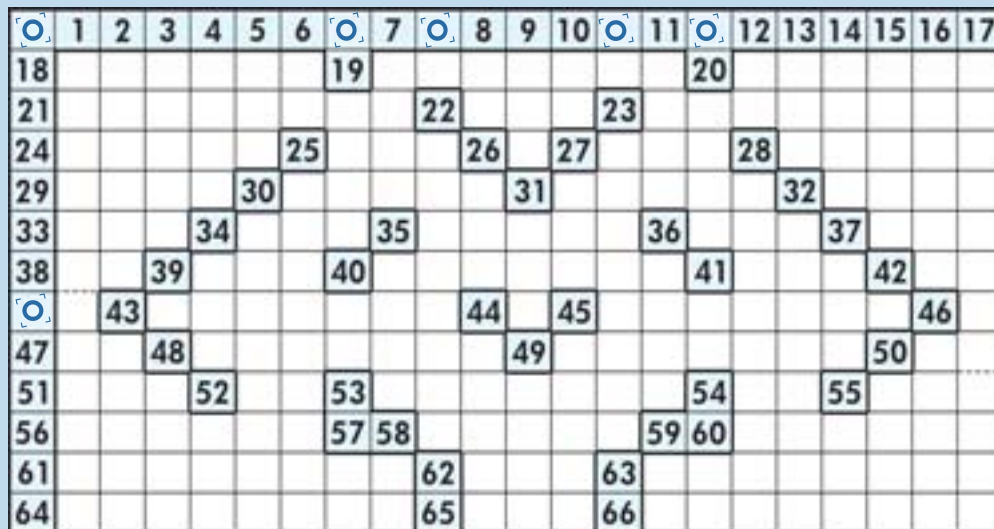

РЕКЛИ СУ

Можда сам последња особа која има шансу да победи машину.

Владимир Крамник учич меча са Фрицом 10

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: Све ће то народ позлатити, луталица, Ероика, равен, ојамно, Данско, Домаск, Багиди, палете, кулинару, Осло, камин, кобили, у, Дана, тераса, лозичи, ЗС, ави, нерас, Борича, дат, Ра, гарант, пирано, Рава, с, Палема, мамина, Дебич, тратина, соната, неасти, вечеро, Валоне, домаши, операционо истраживање.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДРАВНО:

18. Врста инсеката, 19. Име ватерполисте Прлаиновића, 20. Члан хајдучке дружине, 21. Правоц у уметности, 22. Кормин за усне, 23. Место на Корчули, 24. Врбова шума, 25. Кинеско мушко име, 27. Пепељаст, сур, 28. Име бившег египатског државника ел Садата, 29. Засићени угљоводоник, 30. Црпка, 31. Горњи део куће, таваница, 32. Име шахисте Каспарова, 33. Холандски сликар, Арт ван дер, 34. Двоје, 35. Бивши амерички атлетичар, Ал, 36. Бренд америчких аутомобила, 37. Резервни алат и прибор (скр.), 38. Стоти део хектара, 39. Император, 40. Старогрчки филозоф и математичар, 41. Мушко име, Денис одмила, 42. Символ цезијума, 43. Накит који се носи око врата, 45. Место у Хрватској, 47. Треће и 21. слово азбуке, 48. Смањити дебљину, 49. Скуп симптома неке болести, 50. Упишите: чо, 51. Слово грчког алфабета, 52. Именица (скр.), 53. Десна рука, 54. Упишите: ан, 55. Део тениске игре, 56. Инфекције, 58. Велики рт, 60. Спортски клуб из Москве, 61. Мушко име, Драган одмила, 62. Показна заменица, та, 63. Професионалац, 64. Атлантски океан, 65. Бактерија округлог облика, 64. Појам из преферанса (мн.).

УСПРАВНО:

1. Спортско друштво из Београда, 2. Личност из Гетеовог дела, 3. Бивши шахист, Браслав, 4. Припадник неке организације, 5. Праскозорје, 6. Предлог, 7. Турско парно купатило, хамам, 8. Нушићева комедија, 9. Алкохолно пиће морнара, 10. Јадранско острво, 11. Животињски траг, 12. Узвик недоумице, 13. Грубо сељачко сукно, 14. Енглески песник, Едвард, 15. Трговац дрвима, 16. Удар, 17. Море око Кариба, 19. Слатководна риба, 20. Увођење, интродукција, 22. Хирург, 23. Мала стрела, 25. Скупштина у неким државама, 26. Архитекта (скр.), 27. Осим, изузев, 28. Део главе, испод брове, 30. Спортско друштво из Београда, 31. Екипа, 32. Чувени индијански поплавица, 34. Бивши систем у физици (центиметар-грам-секунда), 35. Киселина (лат.), 36. Пешчани нанос, дина, 37. Мутав, 40. Иницијали научника Њутна, 41. Два иста слова, 43. Почетак трке, 44. Страна света, 45. Син одмила, 46. Горчина, 48. Скраћени назив за Аралско језеро, 49. Висина воде, степен нечега, 50. Међународни уговор о шаринама, 52. Турска племићка титула, 55. Енглески шахист, Џонатан, 57. Упишите: чи, 58. Енигматски клуб (скр.), 59. Народна република (скр.), 60. Два иста слова.

ПРОДАВНИЦА "ВОЈНА КЊИГА"

у центру Београда, улица Васе Чарапића број 22

НУДИ:

- магазин "Одбрана"
- војностручне часописе "Нови гласник", "Војно дело" и "Војнотехнички гласник"
- књиге у издању Новинског центра "Одбрана", "Војноиздавачког завода", осталих војних и других издавача са темама из војне науке и технике, историографије, геополитике, медицине, исхране и друга стручна и популарна издања
- курсеве страних језика на аудио-касетама и компакт-дискovima
- компјутерску литературу
- издања на компакт-дискovima
- географске мапе и планове
- постере и календаре
- склапајуће макете авиона, бродова, возила, војника и прибор за њих
- ауторизоване реплике наоружања
- сабље и бодече
- пословну галантерију и промотивне артикле са ознакама Војске Србије - привеске, значке, футроле за оловке и визиткарте, перорезе, хемијске оловке и упаљаче

Радно време је од 9 до 20 часова, суботом од 9 до 15 часова.

Део издања се може купити и у Новом Саду, у агенцији "Карађорђево", у Железничкој улици број 44.

Status Stil

Са традиционалном сабљом и осигурањем ОФИЦИР СА СТИЛОМ

Сабљу

М. 1895/1995

можеће кућићи за
33.000 динара + ПДВ

15 једнаких раја

• испорука одмах
по потписивању уговора

Аутори
официрске сабље
преко 10 година
у континуитету
поштоваоцима
традиције
обезбеђују
обележје
часног
официрског позива

Стандард и квалитет официрске
сабље гарантује „Статус Стил”

11080 Земун, ул. Градски парк 2/III-102
Тел: +381 (0)11 377-15-22, +381 (0)11 377-15-13
Моб.: +381 (0)63 876-88-01
Е-mail: office@statusstil.com
Web: www.statusstil.com

НАРУЏБЕНИЦА

Наручујем:

* позлаћену официрску сабљу по цени од 39.000,00 + ПДВ ком. _____
* посребрену официрску сабљу по цени од 36.000,00 + ПДВ ком. _____
* стандардну официрску сабљу по цени од 33.000,00 + ПДВ ком. _____
у 15 једнаких рата

Име и презиме: _____

Чин _____ В. П. и место _____

Адреса становања наручиоца: _____

ЈМБГ _____ Број л.к. _____

Контакт телефон: _____

Датум _____ Потпис наручиоца _____

Попуните поруџбеницу и пошаљите на следећу адресу:
„Статус Стил”, Ул. Градски парк 2, 11080 Земун